

त्रिमुपन

स्वाध्यायमाणा

शान्तसुधारस • योगसार • ज्ञानसार

मुनि विनयरक्षितविजयशुभ म.सा.

ત્રિભુવન
સ્વાધ્યાયમળા
(શાન્તસુધારસ - જ્ઞાનસાર - યોગસાર)

॥ સંકલ્પ ॥

પ.પૂ.આ. દેવેશ શ્રીમદ્
વિજય રામચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મ.સા.ના સામ્રાજ્યવર્તી
પૂ.આ.શ્રી બોધિરત્નસૂરીશ્વરજી મ.સા.ના
શિષ્યરત્ન
પૂ.મુ.શ્રી વિનયરક્ષિતવિજયજી મ.સા.

॥ પ્રકાશક ॥

શાસ્ત્રસંદેશ

અસલ

૩, મણિભદ્ર એપાર્ટમેન્ટ, આરાધના ભવન માર્ગ
સુભાષચોક, ગોપીપુરા, સુરત-૧

ત્રિભુવન
સ્વાધ્યાયમાળા-૬

પ્રથમ આવૃત્તિ

સંયમ શતાબ્દી વર્ષ વિ.સં. ૨૦૬૮-૬૯

: કિંમત :

સદ્ઉપયોગ

: પ્રમાર્જના :

પૂ.મુ.શ્રી હિતરક્ષિતવિજયજી મ.સા.

પૂ.મુ.શ્રી શ્રુતતિલકવિજયજી મ.સા.

પૂ.મુ.શ્રી વિરતેન્દ્રવિજયજી મ.સા.

પૂ.મુ.શ્રી કિરતેન્દ્રવિજયજી મ.સા.

પંડિતવર્યશ્રી રતીભાઈ ચીમનલાલ દોશી

: ટાઈપ સેટીંગ :

શ્રી સાંઈ કોમ્પ્યુટર્સ, અમદાવાદ

: પ્રાપ્તિ સ્થાન :

પૂર્વી ડાયમંડ

શ્રીજી બીલ્ડીંગ, બીજે માળે, ઓપેરા હાઉસ, મુંબઈ-૪

॥ સુકૃતના લાભાર્થી ॥

બાળદીક્ષા સંરક્ષક, દીક્ષાયુગપ્રવર્તક, દીક્ષાના દાનેશ્વરી,
અમારા કુંટુંબના ઉપકારી સુવિશાલ ગચ્છાધિપતિ
પૂ.આ.દેવ શ્રીમદ્ વિજય રામચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મ.સા.ની
સંયમ શતાબ્દી નિમિત્તે

તથા

પૂ.મુ.શ્રી પુણ્યરત્નવિજયજી મ.સા.
પૂ.સા.શ્રી જ્ઞાનદર્શિતાશ્રીજી મ.સા.
પૂ.સા.શ્રી કૃપાદર્શિતાશ્રીજી મ.સા.
પૂ.સા.શ્રી ધ્યાનદર્શિતાશ્રીજી મ.સા.
પૂ.સા.શ્રી હિતદર્શિતાશ્રીજી મ.સા.
પૂ.સા.શ્રી મધુરદર્શિતાશ્રીજી મ.સા. આદિની

સંયમ જીવનની અનુમોદનાર્થે

શાહ બાબુલાલ મંગળજીભાઈ પરિવાર

ઝિંબરી - પાટણ - અમદાવાદ - સુરત - મુંબઈ

પૂર્વીડાયમંડ, શ્રીજી બીલ્ડીંગ, ઓપેરા હાઉસ, મુંબઈ-૪

આ સ્વાધ્યાયમાળાનો સંપૂર્ણ લાભ લીધેલ છે.

તેની ભૂરિ ભૂરિ અનુમોદના...!

॥ અનુક્રમણિકા ॥

૧.	શ્રી શાન્ત સુધારસઃ	૧
૨.	શ્રી જ્ઞાનસારપ્રકરણમ્	૩૭
૩.	શ્રી યોગસારપ્રકરણમ્	૬૫
૪.	આત્માનુશાસનમ્	૮૪

મહોપાધ્યાયશ્રીવિનયવિજયવિરચિતઃ

॥ શ્રી શાન્ત સુધારસઃ ॥

અનિત્ય ભાવના

(શાર્દૂલવિક્રિડિતં વૃત્તમ્)

નીરન્ત્રે ભવકાનને પરિગલત્ - પગ્યાશ્રવામ્મોધરે,
નાના-કર્મલતા-વિતાનગહને, મોહાન્ધકારોદ્ધુરે ।
બ્રાન્તાનામિહ દેહિનાં હિતકૃતે, કારુણ્ય-પુણ્યાત્મભિ-
સ્તીર્થેશૈઃ પ્રથિતાસ્સુધારસકિરો, રમ્યા ગિરઃ પાન્તુ વઃ ॥ ૧

(દ્રુતવિલમ્બિતં વૃત્તત્રયમ્)

સ્ફુરતિ ચેતસિ ભાવનયા વિના,
ન વિદુષામપિ શાન્ત-સુધારસઃ ।
ન ચ સુખં કૃશમપ્યમુના વિના,
જગતિ મોહ-વિષાદ-વિષાકુલે ॥ ૨

યદિ ભવબ્રમ-ખેદ-પરાઙ્મુખં,
યદિ ચ ચિત્તમનન્તસુખોન્મુખમ્ ।
શૃણુત તત્સુધિયઃ શુભભાવના-
ઽમૃતરસં મમ શાન્તસુધારસમ્ ॥ ૩

સુમનસો મનસિ શ્રુતપાવના,
નિદધતાં દ્રવ્યધિકા દશ ભાવનાઃ ।
યદિહ રોહતિ મોહતિરોહિતા-
ઽદ્ભુતગતિર્વિદિતા સમતાલતા ॥ ૪

(રથોદ્ધતાવૃત્તમ્)

આર્તરૌદ્રપરિણામપાવક-પ્લુષ્ટ-ભાવુક-વિવેક-સૌષ્ઠવે ।
માનસે વિષયલોલુપાત્મનાં, ક્વ પ્રરોહતિતમાં શમાઙ્કુરઃ ૫

(વસન્તતિલકાવૃત્તમ્)

યસ્યાશયં શ્રુતકૃતાતિશયં વિવેક-
પીયૂષ-વર્ષ-રમણીય-તમં શ્રયન્તે ।
સદ્ભાવના-સુરલતા ન હિ તસ્ય દૂરે,
લોકોત્તર-પ્રશમ-સૌખ્ય-ફલ-પ્રસૂતિઃ ॥

૬

(અનુષ્ટુબ્ધવૃત્તદ્વયમ્)

અનિત્યત્વા-ડશરણતે, ભવમેકત્વમન્યતામ્ ।
અશૌચમાશ્રવં ચાત્મન્ !, સંવરં પરિભાવય ॥
કર્મણો નિર્જરાં ધર્મ-સૂક્તતાં લોકપદ્ધતિમ્ ।
બોધિ-દુર્લભતામેતાં, ભાવયન્ મુચ્યસે ભવાત્ ॥

૭

૮

(પુષ્પિતાગ્રાવૃત્તમ્)

વપુરવપુરિદં વિદબ્રલીલા-
પરિચિતમપ્યતિભઙ્ગુરં નરાણામ્ ।
તદતિભિદુર-યૌવનાવિનીતં,
ભવતિ કથં વિદુષાં મહોદયાય ॥

૯

(શાર્દૂલવિકીડિતવૃત્તદ્વયમ્)

આયુર્વાયુતરત્તરજંતરલં, લગ્નાપદઃ સમ્પદઃ;
સર્વેડપીન્દ્રિયગોચરાશ્ચ ચટુલાઃ, સન્ધ્યાભ્રાગાદિવત્ ।
મિત્રસ્ત્રીસ્વજનાદિસજ્જમસુખં, સ્વપ્નેન્દ્રજાલોપમં;
તત્ કિં વસ્તુ ભવે ભવેદિહ મુદ્ધા-માલમ્બનં યત્સતામ્ ૧૦
પ્રાતર્બ્રાતરિહાવદાતરુચયો, યે ચેતનાચેતના;
દૃષ્ટા વિશ્વમનઃપ્રમોદવિદુરા, ભાવાઃ સ્વતઃ સુન્દરાઃ ।
તાંસ્તત્રૈવ દિને વિપાક-વિરસાન્, હા નશ્યતઃ પશ્યત-
શ્ચેતઃ પ્રેતહતં જહાતિ ન ભવ-પ્રેમાનુબન્ધં મમ ॥ ૧૧

(પ્રથમભાવનાગેયાષ્ટકમ્ - રામગિરિ રાગ)

મૂઢ મુઢ્યસિ મુધા મૂઢ મુઢ્યસિ મુધા,
વિભવમનુચિન્ત્ય હૃદિ સપરિવારમ્ ।
કુશશિરસિ નીરમિવ ગલદનિલ-કમ્પિતં,
વિનય જાનીહિ જીવિતમસારમ્ ॥

૧

પશ્ય ભઙ્ગુરમિદં વિષયસુખ-સૌહૃદં,
પશ્યતામેવ નશ્યતિ સહાસમ્ ।
એતદનુહરતિ સંસારરૂપં રયા-
જજ્વલજજલદબાલિકા-રુચિવિલાસમ્ ॥

૨

હન્ત હતયૌવનં, પુચ્છમિવ શૌવનં,
કુટિલમતિ તદપિ લઘુદૃષ્ટનષ્ટમ્ ।
તેન બત પરવશાઃ પરવશા-હતધિયઃ,
કટુકમિહ કિં ન કલયન્તિ કષ્ટમ્ ॥

૩

યદપિ પિણ્યાકતામજ્જમિદમુપગતં,
ભુવનદુર્જયજરાપીતસારમ્ ।
તદપિ ગતલજજમુજ્જતિ મનો નાજિનાં,
વિતથમતિ કુથિતમન્મથવિકારમ્ ॥

૪

સુખમનુત્તરસુરાવધિ યદતિમેદુરં,
કાલતસ્તદપિ કલયતિ વિરામમ્ ।
ક્તરદિતરત્તદા વસ્તુ સાંસારિકં,
સ્થિરતરં ભવતિ ચિન્તય નિકામમ્ ॥

૫

યૈઃ સમં કીડિતા યે ચ ભૃશમીડિતા,
યૈઃ સહાકૃષ્ણહિ પ્રીતિવાદમ્ ।

તાનૂ જનાનૂ વીક્ષ્ય બત ભસ્મભૂયજ્ઞતાનૂ,
નિર્વિશક્કાઃ સ્મ ઇતિ ધિક્ પ્રમાદમ્ ॥

૬

અસકૃદ્દુન્મિષ્ય નિમિષન્તિ સિન્ધૂર્મિવ-
ચ્યેતનાચેતનાઃ સર્વભાવાઃ ।

ઈન્દ્રજાલોપમાઃ સ્વજનધનસજ્જમા-
સ્તેષુ રજયન્તિ મૂઢસ્વભાવાઃ ॥

૭

કવલયન્નવિરતં જજ્ઞમાજજ્ઞમં,
જગદહો નૈવ તૃપ્યતિ કૃતાન્તઃ ।
મુખગતાનૂ ખાદતસ્તસ્ય કરતલગતૈ-
ર્ન કથમુપલપ્સ્યતેડસ્માભિરન્તઃ ॥

૮

નિત્યમેકં ચિદાનન્દમયમાત્મનો,
રૂપમભિરૂપ્ય સુખમનુભવેયમ્ ।
પ્રશમરસ-નવસુધા-પાનવિનયોત્સવો,
ભવતુ સતતં સતામિહ ભવેડયમ્ ॥

૯

ઈતિ પ્રથમઃ પ્રકાશઃ

અશરણ ભાવના

(શાર્દૂલવિકીડિતમ્)

યે ષટ્પખણ્ડમહીમહીનતરસા, નિર્જિત્ય બબ્રાજિરે,
યે ચ સ્વર્ગભુજો ભુજોર્જિતમદા, મેદુર્મુદા મેદુરાઃ ।
તેડપિ કૂરકૃતાન્તવક્ત્રરદનૈર્નિર્દલ્યમાના હઠા-
દત્રાણાઃ શરણાય હા દશદિશઃ, પ્રૈક્ષન્ત દીનાનનાઃ ॥

૧

(સ્વાગતાવૃત્તમ્)

તાવદેવ મદવિભ્રમમાલી, તાવદેવ ગુણગૌરવશાલી;
યાવદક્ષમ-કૃતાન્ત-કટાક્ષૈર્નેક્ષિતો વિશરણો નરકીટઃ ॥

૨

(શિખરિણીવૃત્તમ્)

પ્રતાપૈર્વાપિન્નં ગલિતમથ તેજોભિરુદિતૈ-
ર્ગતં ધૈર્યોદ્યોગૈઃ શ્લથિતમથ પુષ્ટેન વપુષા ।
પ્રવૃત્તં તદ્દ્રવ્યગ્રહણવિષયે બાન્ધવજનૈ-
ર્જને કીનાશેન પ્રસભમુપનીતે નિજવશમ્ ॥

૩

(દ્વિતીયભાવનાગેયાષ્ટકમ્ માઝણી-રાગ)

સ્વજનજનો બહુધા હિતકામં, પ્રીતિરસૈરભિરામમ્ ।
મરણદશાવશમુપગતવન્તં, રક્ષતિ કોડપિ ન સન્તમ્
વિનય ! વિધીયતાં રે, શ્રીજિનધર્મઃ શરણમ્;
અનુસન્ધીયતાં રે, શુચિતરચરણસ્મરણમ્ ॥

૧

તુરગરથેભનરાવૃત્તિકલિતં, દધતં બલમસ્ખલિતમ્ ।
હરતિ યમો નરપતિમપિ દીનં, મૈનિક ઈવ લઘુમીનમ્ ૨
પ્રવિશતિ વજ્રમયે યદિ સદને, તૃણમથ ઘટયતિ વદને ।
તદપિ ન મુચ્યતિ હતસમવર્તી, નિર્દય પૌરુષનર્તી ॥ ૩

વિદ્યામન્ત્રમહૌષધિસેવાં, સૃજતુ વશીકૃતદેવામ્ ।
રસતુ રસાયનમુપયયકરણં, તદપિ ન મુચ્યતિ મરણમ્ ૪
વપુષિ ચિરં નિરુણદ્ધિ સમીરં, પતતિ જલધિપરતીરમ્ ।
શિરસિ ગિરેરધિરોહતિ તરસા, તદપિ સ જીર્યતિ જરસા ૫
સૃજતીમસિતશિરોરુહલલિતં, મનુજશિરઃ સિતપલિતમ્ ।
કો વિદધાનાં ભૂધનમરસં, પ્રભવતિ રોદ્ધું જરસમ્ ॥ ૬

ઉઘત ઉગ્રરુજા જનકાયઃ, કઃ સ્યાત્તત્ર સહાયઃ ।

એકોડનુભવતિ વિધુરુપરાગં, વિભજતિ કોડપિ ન ભાગમ્ ૭

શરણમેકમનુસર ચતુરજ્ઞં, પરિહર મમતાસર્જનમ્ ।
 વિનય ! રચય શિવસૌખ્યનિધાનં, શાન્તસુધારસપાનમ્ ૮

ઇતિ દ્વિતીયઃ પ્રકાશઃ

સંસાર ભાવના

(શિખરિણી વૃત્તત્રયમ્)

ઇતો લોભઃ ક્ષોભં, જનયતિ દુરન્તો દવ ઇવો-
 લ્લસલ્લાભાભ્મોભિઃ, કથમપિ ન શક્યઃ શમયિતુમ્ ।

ઇતસ્તૃષ્ણાડક્ષાણાં, તુદતિ મૃગતૃષ્ણેવ વિફલા,
 કથં સ્વસ્થૈઃ સ્થેયં, વિવિધભયભીમે ભવવને ॥ ૧

ગલત્યેકા ચિન્તા, ભવતિ પુનરન્યા તદધિકા,
 મનોવાક્કાયે હા ! વિકૃતિરતિરોષાત્તરજસઃ ।
 વિપદ્ગત્તાવર્તે, ઝટિતિ પતયાલોઃ પ્રતિપદં,
 ન જન્તોઃ સંસારે, ભવતિ કથમપ્યર્તિવિરતિઃ ॥ ૨

સહિત્વા સન્તાપા-નશુચિજનનીકુક્ષિકુહરે,
 તતો જન્મ પ્રાપ્ય, પ્રચુરતરકષ્ટક્રમહતઃ ।
 સુખાભાસૈર્યાવત્, સ્પૃશતિ કથમપ્યર્તિવિરતિં,
 જરા તાવત્ કાયં, કવલયતિ મૃત્યોઃ સહયરી ॥ ૩

(ઇન્દ્રવજ્રાવૃત્તમ્)

વિભ્રાન્તચિત્તો બત બમ્બ્રમીતિ,
 પક્ષીવ રુદ્ધસ્તનુપગ્જરેડજી ।
 નુન્નો નિયત્યાડતનુકર્મતન્તુ-
 સન્દાનિતઃ સન્નિહિતાન્તકૌતુઃ ॥ ૪

(અનુષ્ટુબ્વૃત્તમ્)

અનન્તાન્ પુદ્ગલાવર્તા-નનન્તાનન્તરૂપભૃત્ ।

અનન્તશો ભ્રમત્યેવ, જીવોડનાદિભવાર્ણવે ॥

૫

(તૃતીયભાવનાગેયાષ્ટકમ્ કેદાર-રાગ)

કલય સંસારમતિદારુણં, જન્મમરણાદિભયભીત રે ।

મોહરિપુણેહ સગલગ્રહં, પ્રતિપદં વિપદમુપનીત રે ॥ ૧

સ્વજનતનયાદિપરિચયગુણૈ-રિહ મુધા બધ્યસે મૂઢ રે ।

પ્રતિપદં નવનવૈરનુભવૈઃ, પરિભવૈરસક્રુદુપગૂઢ રે ॥ ૨

ઘટયસિ ક્વચન મદમુન્નતેઃ, ક્વચિદહો હીનતાદીન રે ।

પ્રતિભવં રૂપમપરાપરં, વહસિ બત કર્મણાધીન રે ॥ ૩

જાતુ શૈશવદશાપરવશો, જાતુ તારુણ્યમદમત્ત રે ।

જાતુ દુર્જયજરાજર્જરો, જાતુ પિતૃપતિકરાયત્ત રે ॥ ૪

વ્રજતિ તનયોડપિ નનુ જનકતાં, તનયતાં વ્રજતિ પુનરેષ રે ।

ભાવંયન્વિકૃતિમિતિ ભવગતે-સ્ત્યજતમાં નૃભવશુભશેષ રે ૫

યત્ર દુઃખાર્તિગદ્દવલવૈ-રનુદ્દિનં દહ્યસે જીવ રે ।

હન્ત તત્રૈવ રજયસિ ચિરં, મોહમદિરામદક્ષીબ રે ॥ ૬

દર્શયન્ કિમપિ સુખવૈભવં, સંહરંસ્તદથ સહસૈવ રે ।

વિપ્રલભ્યતિ શિશુમિવ જનં, કાલબદ્ધકોડયમત્રૈવ રે ॥ ૭

સકલસંસારભયભેદકં, જિનવયો મનસિ નિબધાન રે ।

વિનય પરિણમય નિઃશ્રેયસં, વિહિતશમરસસુધાપાન રે ૮

ઈતિ તૃતીયઃ પ્રકાશઃ

એકત્વ ભાવના

(સ્વાગતાવૃત્તમ્)

એક એવ ભગવાનયમાત્મા, જ્ઞાનદર્શનતરજ્જસરજ્જઃ ।
સર્વમન્યદુપકલ્પિતમેતદ્, વ્યાકુલીકરણમેવ મમત્વમ્ ॥ ૧

(પ્રબોધિતાવૃત્તત્રયમ્)

અબુધૈઃ પરભાવલાલસા-લસદજ્ઞાનદશાવશાત્મભિઃ ।
પરવસ્તુષુ હા સ્વકીયતા, વિષયાવેશવશાદ્ વિકલ્પ્યતે ॥ ૨
કૃતિનાં દયિતેતિ ચિન્તનં, પરદારેષુ યથા વિપત્તયે ।
વિવિધાર્તિભયાવહં તથા, પરભાવેષુ મમત્વભાવનમ્ ॥ ૩
અધુના પરભાવસંવૃત્તિં, હર ચેતઃ પરિતોડવગુણિતમ્ ।
ક્ષણમાત્મવિચારચન્દન-દુભવાતોર્મિરસાઃ સ્પૃશન્તુ મામ્ ॥ ૪

(અનુષ્ટુબ્ધવૃત્તમ્)

એકતાં સમતોપેતા-મેનામાત્મનૃ વિભાવય ।
લભસ્વ પરમાનન્દ-સમ્પદં નમિરાજવત્ ॥ ૫

(ચતુર્થ ભાવનાગેયાષ્ટકમ્ પરજ્ઞયા-રાગ)

વિનય ચિન્તય વસ્તુતત્ત્વં, જગતિ નિજમિહ કસ્ય કિમ્ ।
ભવતિ મતિરિતિ યસ્ય હૃદયે, દુરિતમુદયતિ તસ્ય કિમ્ ॥ ૧
એક ઉત્પદ્યતે તનુમા-નેક એવ વિપદ્યતે ।
એક એવ હિ કર્મ ચિનુતે, સૈકકઃ ફલમશ્નુતે ॥ ૨
યસ્ય યાવાન્ પરપરિગ્રહો, વિવિધમમતાવીવધઃ ।
જલધિવિનિહિતપોતયુક્ત્યા, પતતિ તાવદસાવધઃ ॥ ૩
સ્વસ્વભાવં મદ્યમુદિતો, ભુવિ વિલુપ્ય વિચેષ્ટતે ।
દશ્યતાં પરભાવઘટનાત્, પતતિ વિલુઠતિ જૃમ્ભતે ॥ ૪

પશ્ય કાઞ્યનમિતરપુદ્ગલ-મિલિતમઞ્યતિ કાં દશામ્ ।
 કેવલસ્ય તુ તસ્ય રૂપં, વિદિતમેવ ભવાદશામ્ ॥ ૫
 એવમાત્મનિ કર્મવશતો, ભવતિ રૂપમનેકધા ।
 કર્મમલરહિતે તુ ભગવતિ, ભાસતે કાઞ્યનવિધા ॥ ૬
 જ્ઞાનદર્શનચરણપર્યવ-પરિવૃતઃ પરમેશ્વરઃ ।
 એક એવાનુભવસદને, સ રમતામવિનશ્વરઃ ॥ ૭
 રુચિરસમતામૃતરસં ક્ષણ-મુદિતમાસ્વાદ્ય મુદા ।
 વિનય ! વિષયાતીતસુખરસ-રતિરુદઞ્યતુ તે સદા ॥ ૮

ઈતિ ચતુર્થઃ પ્રકાશઃ

અન્યત્વ ભાવના

(ઉપજાતિવૃત્તમ્)

પરઃ પ્રવિષ્ટઃ કુરુતે વિનાશં,
 લોકોક્તિરેષા ન મૃષેતિ મન્યે ।
 નિર્વિશ્ય કર્માણુભિરસ્ય કિં કિં,
 જ્ઞાનાત્મનો નો સમપાદિ કષ્ટમ્ ॥ ૧

(સ્વાગતાવૃત્તમ્)

ખિઘસે નનુ કિમન્યકથાર્તઃ,
 સર્વદૈવ મમતાપરતન્ત્રઃ ।
 ચિન્તયસ્યનુપમાન્ કથમાત્મન્,
 નાત્મનો ગુણમણીન્ કદાપિ ॥ ૨

(શાર્દૂલવિકીડિતવૃત્તદ્વયમ્)

યસ્મૈ ત્વં યતસે બિભેષિ ચ યતો, યત્રાનિશં મોદસે,
 યદચ્છોયસિ યદદિચ્છસિ હદા, યત્રાપ્ય પેપ્રીયસે ।

સ્નિગ્ધો યેષુ નિજસ્વભાવમમલં, નિર્લોઠ્ય લાલખ્યસે,
તત્સર્વં પરકીયમેવ ભગવન્ - નાત્મન્ કિઞ્ચિત્તવ ॥ ૩

દુષ્ટાઃ કષ્ટકદર્થનાઃ કતિ ન તાઃ, સોઢાસ્ત્વયા સંસૃતૌ,
તિર્યક્નારકયોનિષુ પ્રતિહતશ્ચિન્નો વિભિન્નો મુહુઃ ।
સર્વં તત્ પરકીયદુર્વિલસિતં, વિસ્મૃત્ય તેષ્વેવ હા,
રજયન્ મુહ્યસિ મૂઢ ! તાનુપચરન્-નાત્મન્ કિં લજજસે ૪

(અનુષ્ટુબ્ધવૃત્તમ્)

જ્ઞાનદર્શનચારિત્ર-કેતનાં ચેતનાં વિના ।
સર્વમન્યદ્વિનિશ્ચિત્ય, યતસ્વ સ્વહિતાપ્તયે ॥ ૫

(પઞ્ચમભાવનાગેયાષ્ટકમ્ શ્રી-રાગ)

વિનય ! નિભાલય નિજ ભવનં,
વિનય ! નિભાલય નિજ ભવનમ્ ।
તનુધનસુતસદન-સ્વજનાદિષુ
કિં નિજમિહ કુગતેરવનમ્ વિનય ! ॥ ૧

યેન સહાશ્રયસેડતિવિમોહા-દિદમહમિત્યવિભેદમ્ ।
તદપિ શરીરં નિયતમધીરં, ત્યજતિ ભવન્તં ધૃતખેદમ્ ॥ ૨
જન્મનિ જન્મનિ વિવિધપરિગ્રહ-મુપચિનુષે ચ કુટુમ્બમ્ ।
તેષુ ભવન્તં પરભવગમને, નાનુસરતિ કૃશમપિ શુભમ્ ૩
ત્યજ મમતાપરિતાપનિદાનં, પરપરિચયપરિજ્ઞામમ્ ।
ભજ નિઃસંજ્ઞતયા વિશદીકૃત-મનુભવસુખરસમભિરામમ્ ૪
પથિ પથિ વિવિધપથૈઃ પથિકૈઃ સહ, કુરુતે કઃ પ્રતિબન્ધમ્ ।
નિજનિજકર્મવશૈઃ સ્વજનૈઃ સહ, કિં કુરુષે મમતાબન્ધમ્ ૫

પ્રણયવિહીને દધદભિષજં, સહતે બહુસન્તાપમ્ ।
 ત્વયિ નિઃપ્રણયે પુદ્ગલનિયયે, વહસિ મુધા મમતાતાપમ્ ૬
 ત્યજ સંયોગં નિયતવિયોગં, કુરુ નિર્મલમવધાનમ્ ।
 નહિ વિદધાનઃ કથમપિ તૃપ્ત્યસિ, મૃગતૃષ્ણાઘનરસપાનમ્ ૭
 ભજ જિનપતિમસહાયસહાયં, શિવગતિસુગમોપાયમ્ ।
 પિબ ગદશમનં પરિહૃતવમનં, શાન્તસુધારસમનપાયમ્ ૮

ઈતિ પચ્ચમઃ પ્રકાશઃ

અશુચિ ભાવના

(શાર્દૂલવિકીડિતં વૃત્તમ્)

સચ્છિદ્રો મદિરાઘટઃ પરિગલત્-તલ્લેશસજ્ઞાશુચિઃ,
 શુચ્યામૃદઃ મૃદા બહિઃ સ બહુશો ધૌતોડપિ ગજોદકૈઃ ।
 નાધત્તે શુચિતાં યથા તનુભૃતાં, કાયો નિકાયો મહા-
 બીભત્સાસ્થિપુરીષમૂત્રરજસાં, નાયં તથા શુદ્ધ્યતિ ॥ ૧

(મન્દાકાન્તા વૃત્તમ્)

સ્નાયં સ્નાયં, પુનરપિ પુનઃ, સ્નાન્તિ શુદ્ધાભિરદ્ધિભિ-
 વારં વારં, બત મલતનું ચન્દનૈરર્યયન્તે ।
 મૂઢાત્માનો, વયમપમલાઃ, પ્રીતિમિત્યાશ્રયન્તે,
 નો શુદ્ધ્યન્તે, કથમવકરઃ, શક્યતે શોદ્ધમેવમ્ ॥ ૨

(શાર્દૂલવિકીડિતં વૃત્તમ્)

કર્પૂરાદિભિરર્યિતોડપિ લશુનો, નો ગાહતે સૌરભં,
 નાજન્મોપકૃતોડપિ હન્ત પિશુનઃ, સૌજન્યમાલમ્બતે ।
 દેહો-ડપ્યેષ તથા જહાતિ ન નૃણાં સ્વાભાવિકીં વિસ્રતાં,
 નાભ્યક્તોડપિ વિભૂષિતોડપિ બહુધા, પુષ્ટોડપિ વિશ્વસ્યતે ૩

(ઉપેન્દ્રવજ્રાવૃત્તમ્)

યદીયસંસર્ગમવાપ્ય સદ્ધો, ભવેચ્છુચીનામશુચિત્વમુચ્ચૈઃ ।
અમેધ્યયોનેર્વપુષ્પોડસ્ય શૌચ-સદ્ગુલ્પમોહોડયમહો મહીયાન્

(સ્વાગતાવૃત્તમ્)

ઈત્યવેત્ય શુચિવાદમતથ્યં, પથ્યમેવ જગદેકપવિત્રમ્ ।
શોધનં સકલદોષમલાનાં, ધર્મમેવ હૃદયે નિદધીથાઃ ॥ ૫

(ષષ્ઠભાવનાગેયાષ્ટકમ્-આશાવરી-રાગ)

ભાવય રે વપુરિદમતિમલિનં,
વિનય વિબોધય માનસનલિનમ્ ।

પાવનમનુચિન્તય વિભુમેકં,
પરમમહોદયમુદિતવિવેકમ્ ॥ ૧

દમ્પતિરેતોરુધિરવિવર્તે,
કિં શુભમિહ મલકશ્મલગર્તે ।
ભૃશમપિ પિહિતઃ સ્રવતિ વિરૂપં,
કો બહુ મનુતે-ડવસ્કરકૂપમ્ ॥ ૨

ભજતિ સચન્દ્રં શુચિતામ્બૂલં,
કર્તુ મુખમારુતમનુકૂલમ્ ।
તિષ્ઠતિ સુરભિ કિયન્તં કાલં,
મુખમસુગન્ધિ જુગુષિતલાલમ્ ॥ ૩

અસુરભિગન્ધવહો-ડન્તરચારી,
આવરિતું શક્યો ન વિકારી ।
વપુરુપજિઘ્રસિ વારંવારં,
હસતિ બુધસ્તવ શૌચાચારમ્ ॥ ૪

દ્વાદશ નવ રન્ધ્રાણિ નિકામં,
ગલદશુચીનિ ન યાન્તિ વિરામમ્ ।
યત્ર વપુષિ તત્ કલયસિ પૂતં,
મન્યે તવ નૂતનમાકૂતમ્ ॥

૫

અશિતમુપસ્કરસંસ્કૃતમન્નં,
જગતિ જુગુપ્સાં જનયતિ હન્નમ્ ।
પુંસવનં ધૈનવમપિ લીઢં,
ભવતિ વિગર્હિતમતિ જનમીઢમ્ ॥

૬

કેવલમલમયપુદ્ગલનિયયે,
અશુચીકૃતશુચિભોજનસિયયે ।
વપુષિ વિચિન્તય પરમિહ સારં,
શિવસાધનસામર્થ્યમુદારમ્ ॥

૭

યેન વિરાજિતમિદમતિપુણ્યં,
તચ્ચિન્તય ચેતન ! નૈપુણ્યમ્ ।
વિશદાગમમધિગમ્ય નિપાનં,
વિરચય શાન્તસુધારસપાનમ્ ॥

૮

ઈતિ ષષ્ઠઃ પ્રકાશઃ

આશ્રવ ભાવના

(ભુજંગપ્રયાતં વૃત્તમ્)

યથા સર્વતો નિર્ઝરૈરાપતદ્વિભઃ,
પ્રપૂર્યેત સઘઃ પયોભિસ્તટાકઃ ।
તથૈવાશ્રવૈઃ કર્મભિઃ સમ્ભૃતોઽઙ્ગી,
ભવેદ્ વ્યાકુલશ્ચગ્ધલઃ પદ્ધિકલશ્ચ ॥

૧

(શાદ્દલવિકીડિતં વૃત્તમ્)

યાવત્કિઞ્ચિદિવાનુભૂય તરસા, કર્મેહ નિર્જર્યતે,
તાવચ્ચાશ્રવશત્રવોડનુસમયં, સિઞ્ચન્તિ ભૂયોડપિ તત્ ।
હા કષ્ટં કથમાશ્રવપ્રતિભટાઃ, શક્યા નિરોદ્ધું મયા;
સંસારાદતિભીષણાન્મમ હહા, મુક્તિઃ કથં ભાવિની ॥ ૨

(પ્રહર્ષિણી વૃત્તમ્)

મિથ્યાત્વાવિરતિકષાયયોગસઞ્જા-
શ્રત્વારઃ સુકૃતિભિરાશ્રવાઃ પ્રદિષ્ટાઃ ।
કર્માણિ પ્રતિસમયં સ્ફુટૈરમીભિ-
ર્બધ્નન્તો ભ્રમવશતો ભ્રમન્તિ જીવાઃ ॥ ૩

(રથોદ્ધતાવૃત્તમ્)

ઈન્દ્રિયાવ્રતકષાયયોગજાઃ, પઞ્ચ પઞ્ચ ચતુરન્વિતાસ્ત્રયઃ ।
પઞ્ચવિંશતિરસત્ક્રિયા ઈતિ, નેત્રવેદપરિસંખ્યયાડપ્યમી ૪

(ઈન્દ્રવજ્રાવૃત્તમ્)

ઈત્યાશ્રવાણામધિગમ્ય તત્ત્વં,
નિશ્ચિત્ય સત્ત્વં શ્રુતિસન્નિધાનાત્ ।
એષાં નિરોધે વિગલદ્વિરોધે,
સર્વાત્મના દ્રાગ્ યતિતવ્યમાત્મન્ ॥ ૫

(સપ્તમભાવનાગેયાષ્ટકમ્ ધનાશ્રી-રાગ)

પરિહરણીયા રે, સુકૃતિભિરાશ્રવા, હૃદિ સમતામવધાય ।
પ્રભવન્ત્યેતે રે, ભૃશમુચ્છૃંખલા, વિભુગુણવિભવવધાય ૧
કુગુરુનિયુક્તા રે, કુમતિપરિપ્લુતાઃ, શિવપુરપથમપહાય ।
પ્રયતન્તેડમી રે, ક્રિયયા દુષ્ટયા, પ્રત્યુત શિવવિરહાય ૨

અવિરતચિત્તા રે, વિષયવશીકૃતા, વિષહન્તે વિતતાનિ ।
 ઈહપરલોકે રે, કર્મવિપાકજા-ન્યવિરલદુઃખશતાનિ ॥ ૩
 કરિઝમધુપા રે, શલભમૃગાદયો, વિષયવિનોદરસેન ।
 હન્ત લભન્તે રે, વિવિધા વેદના, બત પરિણતિવિરસેન ૪
 ઉદિતકષાયા રે, વિષયવશીકૃતા, યાન્તિ મહાનરકેષુ ।
 પરિવર્તન્તે રે, નિયતમનન્તશો, જન્મજરામરણેષુ ॥ ૫
 મનસા વાયા રે, વપુષા ચગ્ધલા, દુર્જયદુરિતભરેણ ।
 ઉપલિપ્ધ્યન્તે રે, તત આશ્રવજયે, યતતાં કૃતમપરેણ ॥ ૬
 શુદ્ધા યોગા રે, યદપિ યતાત્મનાં, સ્થવન્તે શુભકર્માણિ ।
 કાગ્ધનનિગડાં-સ્તાન્યપિ જાનીયાત્, હત નિર્વૃત્તિશર્માણિ ૭
 મોદસ્વૈવં રે, સાશ્રવપાપ્મનાં, રોધે ધિયમાધાય ।
 શાન્તસુધારસ-પાનમનારતમ્, વિનય વિધાય વિધાય ॥ ૮

ઈતિ સપ્તમઃ પ્રકાશઃ

સંવર ભાવના

(સ્વાગતાવૃત્તદ્વયમ્)

યેન યેન ય ઈહાશ્રવરોધઃ, સમ્ભવેન્નિયતમૌપચિકેન ।
 આદ્રિયસ્વ વિનયોદ્યતયેતા-સ્તત્તદાન્તરદૃશા પરિભાવ્ય ૧
 સંયમેન વિષયાવિરતત્વે, દર્શનેન વિતથાહમિનિવેશમ્ ।
 ધ્યાનમાર્તમથ રૌદ્રમજસ્રં, ચેતસઃ સ્થિરતયા ચ નિરુન્ધ્યાઃ ૨

(શાલિનીવૃત્તમ્)

ક્રોધં ક્ષાન્ત્યા માર્દવેનાભિમાનં,
 હન્યા માયા માર્જવેનોજ્જવલેન ।

લોભં વારાંરાશિરૌદ્રં નિરુન્ધ્યાઃ,
સન્તોષેષ પ્રાંશુના સેતુનેવ ॥

૩

(સ્વાગતાવૃત્તમ્)

ગુપ્તિભિસ્તિસૃભિરેવમજય્યાન્,
ત્રીન્ વિજિત્ય તરસાધમયોગાન્ ।
સાધુસંવરપથે પ્રયતેથા,
લપ્સ્યસે હિતમનીહિતમિદ્ધમ્ ॥

૪

(મન્દાકાન્તાવૃત્તમ્)

એવં રુદ્ધે-શ્વમલહૃદયૈ-રાશ્રવેષ્વાપ્તવાક્ય-
શ્રદ્ધાયગ્ચત્-સિતપટપટુઃ, સુપ્રતિષ્ઠાનશાલી ।
શુદ્ધૈર્યોગૈ-ર્જવનપવનૈઃ પ્રેરિતો જીવપોતઃ,
સ્રોતસ્તીર્ત્વા, ભવજલનિધે-ર્યાતિ નિર્વાણપુર્યામ્ ॥

૫

(અષ્ટમભાવનાગેયાષ્ટકમ્ નટ-રાગ)

શૃણુ શિવસુખસાધનસદુપાયમ્,
શૃણુ શિવસુખસાધનસદુપાયમ્ ।
જ્ઞાનાદિકપાવનરત્નત્રય-
પરમારાધનમનપાયમ્ ॥

૧

વિષયવિકારમપાકુરુ દૂરં, ક્રોધં માનં સહ માયમ્ ।
લોભરિપું ચ વિજિત્ય સહેલં, ભજ સંયમગુણમકષાયમ્ ૨
ઉપશમરસમનુશીલય મનસા, રોષદહનજલદપ્રાયમ્ ।
કલય વિરાગં ધૃતપરભાગં, હૃદિ વિનયં નાયં નાયમ્ ॥ ૩
આર્ત રૌદ્રં ધ્યાનં માર્જય, દહ વિકલ્પરચનાડડનાયમ્ ।
યદિયમરુદ્ધા માનસવીથી, તત્ત્વવિદઃ પન્થા નાડયમ્ ॥ ૪

સંયમયોગૈરવહિતમાનસ-શુદ્ધ્યા ચરિતાર્થય કાયમ્ ।
 નાનામતરુચિગહને ભુવને, નિશ્ચિનુ શુદ્ધપથં નાયમ્ ॥ ૫
 બ્રહ્મવ્રતમજીકુરુ વિમલં, બિબ્રાણં ગુણસમવાયમ્ ।
 ઉદિતં ગુરુવદનાદુપદેશં, સદ્ગૃહાણ શુચિમિવ રાયમ્ ॥ ૬
 સંયમવાઙ્મયકુસુમરસૈરતિ-સુરભય નિજમધ્યવસાયમ્ ।
 ચેતનમુપલક્ષય કૃતલક્ષણ-જ્ઞાનચરણગુણપર્યાયમ્ ॥ ૭
 વદનમલદ્કુરુ પાવનરસનં, જિનચરિતં ગાયં ગાયમ્ ।
 સવિનય શાન્તસુધારસમેનં, ચિરં નન્દ પાયં પાયમ્ ॥ ૮

ઇતિ અષ્ટમઃ પ્રકાશઃ

નિર્જરા ભાવના

(ઇન્દ્રવજ્રાવૃત્તમ્)

યન્નિર્જરા દ્વાદશધા નિરુક્તા,
 તદ્ દ્વાદશાનાં તપસાં વિભેદાત્ ।
 હેતુપ્રભેદાદિહ કાર્યભેદઃ,
 સ્વાતન્ત્ર્યતસ્ત્વેકવિધૈવ સા સ્યાત્ ॥ ૧

(અનુષ્ટુબ્ધવૃત્તદ્વયમ્)

કાષ્ઠોપલાદિરૂપાણાં, નિદાનાનાં વિભેદતઃ ।
 વહ્નિર્યથૈકરૂપોડપિ, પૃથગ્રૂપો વિવક્ષ્યતે ॥ ૨
 નિર્જરાપિ દ્વાદશધા, તપોભેદૈસ્તથોદિતા ।
 કર્મનિર્જરણાત્મા તુ, સૈકરૂપૈવ વસ્તુતઃ ॥ ૩

(ઉપેન્દ્રવજ્રાવૃત્તમ્)

નિકાચિતાનામપિ કર્મણાં યદ્,
ગરીયસાં ભૂધરદુર્ધરાણામ્ ।
વિભેદને વજ્રમિવાતિતીવ્રં,
નમોઽસ્તુ તસ્મૈ તપસેઽદ્ભુતાય ॥

૪

કિમુચ્યતે સત્તપસઃ પ્રભાવઃ, કઠોરકર્માર્જિતકિલ્બિષોઽપિ ।
દૃઢપ્રહારીવ નિહત્ય પાપં, યતો-ઽપવર્ગ લભતેઽચિરેણ ૫

(ઉપજાતિવૃત્તમ્)

યથા સુવર્ણસ્ય શુચિસ્વરૂપં, દીપ્તઃ કૃશાનુઃ પ્રકટીકરોતિ ।
તથાત્મનઃ કર્મરજો નિહત્ય, જયોતિસ્તપસ્તદ્વિશદીકરોતિ ૬

(સ્રગ્ધરાવૃત્તમ્)

બાહ્યેનાભ્યન્તરેણ, પ્રથિતબહુભિદા, જીયતે યેન શત્રુ-
શ્રેણી બાહ્યાન્તરજ્ઞા, ભરતનૃપતિવદ્ ભાવલબ્ધદ્રઢિમ્ના ।
યસ્માત્ પ્રાદુર્ભવેયુઃ, પ્રકટિતવિભવા, લબ્ધયઃ સિદ્ધયશ્ચ,
વન્દે સ્વર્ગાપવર્ગા-ર્પણપટુ સતતં, તત્તપો વિશ્વવન્ધમ્ ૭

(નવમભાવનાગેયાષ્ટકમ્-સારંગ-રાગ)

વિભાવય વિનય તપોમહિમાનં,
વિભાવય વિનયતપોમહિમાનમ્ ।
બહુભવસંચિતદુષ્ટૃતમમુના,
લભતે લઘુ લઘિમાનમ્ ॥

૧

યાતિ ઘનાઽપિ ઘનાઘનપટલી, ખરપવનેન વિરામમ્ ।
ભજતિ તથા તપસા દુરિતાલી, ક્ષણભક્તુરપરિણામમ્ ॥ ૨

વાઙ્છિતમાકર્ષતિ દૂરાદપિ, રિપુમપિ વ્રજતિ વયસ્યમ્ ।
 તપ ઇદમાશ્રય નિર્મલભાવા-દાગમપરમરહસ્યમ્ ॥ ૩
 અનશનમૂનોદરતાં વૃત્તિ-હ્રાસં રસપરિહારમ્ ।
 ભજ સાંલીન્યં કાયકલેશં, તપ ઇતિ બાહ્યમુદારમ્ ॥ ૪
 પ્રાયશ્ચિત્તં વૈયાવૃત્ત્યં, સ્વાધ્યાયં વિનયં ચ ।
 કાયોત્સર્ગં શુભધ્યાન-, માભ્યન્તર-મિદમગ્ચ ॥ ૫
 શમયતિ તાપં ગમયતિ પાપં, રમયતિ માનસહંસમ્ ।
 હરતિ વિમોહં દૂરારોહં, તપ ઇતિ વિગતાશંસમ્ ॥ ૬
 સંયમકમલાકાર્મણ્યમુજ્જવલ-શિવસુખસત્યફ્કારમ્ ।
 ચિન્તિતચિન્તામણિમારાધય, તપ ઇહ વારંવારમ્ ॥ ૭
 કર્મગદ્દૌષધમિદમિદમસ્ય ચ, જિનપતિમતમનુપાનમ્ ।
 વિનય સમાચર સૌખ્યનિધાનં, શાન્તસુધારસપાનમ્ ॥ ૮

ઇતિ નવમઃ પ્રકાશઃ

ધર્મસ્વાખ્યાત ભાવના

(ઉપજાતિ વૃત્તમ્)

દાનં ચ શીલં ચ તપશ્ચ ભાવો,
 ધર્મશ્ચતુર્ધા જિનભાન્યવેન ।
 નિરૂપિતો યો જગતાં હિતાય,
 સ માનસે મે રમતામજસ્રમ્ ॥ ૧

(ઇન્દ્રવજ્રાવૃત્તત્રયમ્)

સત્યક્ષમામાર્દવશૌચસર્જ-
 ત્યાગાડડર્જવબ્રહ્મવિમુક્તિયુક્તઃ ।

યઃ સંયમઃ કિઞ્ચ તપોડવગૂઢ-
શ્ચારિત્રધર્મો દશધાડયમુક્તઃ ॥

૨

યસ્ય પ્રભાવાદિહ પુષ્પદન્તૌ,
વિશ્વોપકારાય સદોદયેતે ।
ગ્રીષ્મોષ્મભીષ્મામુદિતસ્તડિત્વાન્,
કાલે સમાશ્વાસયતિ ક્ષિતિં ચ ॥

૩

ઉલ્લોલકલ્લોલકલાવિલાસૈ-
ર્નાપ્લાવયત્યમ્બુનિધિઃ ક્ષિતિં યત્ ।
ન ધ્વન્તિ યદ્ વ્યાઘ્રમરુદવાઘા,
ધર્મસ્ય સર્વોડપ્યનુભાવ એષઃ ॥

૪

(શાદૂલવિકીડિતં વૃત્તમ્)

યસ્મિન્નૈવ પિતા હિતાય યતતે, બ્રાતા ચ માતા સુતઃ ,
સૈન્યં દૈન્યમુપૈતિ ચાપયપલં, યત્રાડફલં દોર્બલમ્ ।
તસ્મિન્ કષ્ટદશાવિપાકસમયે, ધર્મસ્તુ સંવર્મિતઃ,
સજ્જઃ સજ્જન એષ સર્વજગત-સ્ત્રાણાય બદ્ધોદયમઃ ॥ ૫
ત્રૈલોક્યં સચરાચરં વિજયતે, યસ્ય પ્રસાદાદિદં,
યોડત્રા-ડમુત્ર હિતાવહસ્તનુભૃતાં, સર્વાર્થસિદ્ધિપ્રદઃ ।
યેનાનર્થકદર્થના નિજમહઃસામર્થ્યતો વ્યર્થિતા,
તસ્મૈ કારુણિકાય ધર્મવિભવે, ભક્તિપ્રણામોડસ્તુ મે ॥ ૬

(મન્દાકાન્તા વૃત્તમ્)

પ્રાજયં રાજયં સુભગદયિતા નન્દના નન્દનાનાં,
રમ્યં રૂપં સરસકવિતાચાતુરી સુસ્વરત્વમ્ ।
નીરોગત્વં ગુણપરિચયઃ, સજ્જનત્વં સુબુદ્ધિઃ,
કિં નુ બ્રૂમઃ ફલપરિણતિં, ધર્મકલ્પદ્રુમસ્ય ॥

૭

(દશમભાવનાગેયાષ્ટકમ્ વસન્ત-રાગ)

પાલય પાલય રે પાલય માં જિનધર્મ,
મજ્જલકમલાકેલિનિકેતન, કરુણાકેતન ધીર ।
શિવસુખસાધન, ભવભયબાધન, જગદાધાર ગંભીર ॥ ૧
સિગ્ધ્યતિ પયસા જલધરપટલી, ભૂતલમમૃતમયેન ।
સૂર્યાચન્દ્રમસાવુદયેતે, તવ મહિમાતિશયેન ॥ ૨
નિરાલમ્બમિયમસદાધારા, તિષ્ઠતિ વસુધા યેન ।
તં વિશ્વસ્થિતિમૂલસ્તમ્ભં, ત્વાં સેવે વિનયેન ॥ ૩
દાનશીલશુભભાવતપોમુખ-ચરિતાર્થીકૃતલોકઃ ।
શરણસ્મરણકૃતામિહ ભવિનાં, દૂરીકૃતભયશોકઃ ॥ ૪
ક્ષમાસત્યસન્તોષદયાદિક-સુભગસકલપરિવારઃ ।
દેવાસુરનરપૂજિતશાસન-કૃતબહુભવપરિહારઃ ॥ ૫
બન્ધુરબન્ધુજનસ્ય દિવાનિશ-મસહાયસ્ય સહાયઃ ।
બ્રામ્યતિ ભીમે ભવગહનેડઙ્ગી, ત્વાં બાન્ધવમપહાય ॥ ૬
દ્રઙ્ગતિ ગહનં જલતિ કૃશાનુઃ, સ્થલતિ જલધિરચિરેણ ।
તવ કૃપયાખિલકામિતસિદ્ધિ-ર્બહુના કિં નુ પરેણ ? ॥ ૭
ઈહ યચ્છસિ સુખમુદિતદશાજ્ઞં, પ્રેત્યેન્દ્રાદિપદાનિ ।
ક્રમતો જ્ઞાનાદીનિ ચ વિતરસિ, નિઃશ્રેયસસુખદાનિ ॥ ૮
સર્વતન્ત્રનવનીત સનાતન, સિદ્ધિસદનસોપાન ।
જય જય વિનયવતાં પ્રતિલમ્બિત-શાન્તસુધારસપાન ॥ ૯

ઈતિ દશમઃ પ્રકાશઃ

લોક સ્વરૂપ ભાવના

(શાલિનીવૃત્તમ્)

સપ્તાધોડધો વિસ્તૃતા યાઃ પૃથિવ્ય-
શ્છત્રાકારાઃ સન્તિ રત્નપ્રભાઘાઃ ।
તાભિઃ પૂર્ણો યો-ડસ્ત્યધોલોક એતૌ,
પાદૌ યસ્ય વ્યાયતૌ સપ્તરજજૂ ॥

૧

તિર્યગ્લોકો વિસ્તૃતો રજજુમેકાં,
પૂર્ણો દ્વીપૈરર્ણવાન્તૈરસદ્ગુપ્તૈઃ ।
યસ્ય જ્યોતિશ્ચક્રકાઞ્ચીકલાપં,
મધ્યે કાર્શ્યં શ્રીવિચિત્રં કટિત્રમ્ ॥

૨

લોકોડથોર્ધ્વે બ્રહ્મલોકે દ્યુલોકે,
યસ્ય વ્યાપ્તૌ કૂર્પરૌ પચ્ચરજજૂ ।
લોકસ્યાડન્તો વિસ્તૃતો રજજુમેકાં,
સિદ્ધજ્યોતિશ્ચિત્રકો યસ્ય મૌલિઃ ॥

૩

યો વૈશાખસ્થાનકસ્થાયિપાદઃ,
શ્રોણીદેશે ન્યસ્તહસ્તદ્વયશ્ચ ।
કાલેડનાદૌ શશ્વદૂર્ધ્વં દમત્વાદ્,
બિબ્રાણોડપિ શ્રાન્તમુદ્રામખિન્નઃ ॥

૪

સોડયં જ્ઞેયઃ પુરુષો લોકનામા,
ષડ્દ્રવ્યાત્માડકૃત્રિમોડનાઘનન્તઃ ।
ધર્માધર્માકાશકાલાત્મસઞ્જૈ-
ર્દ્રવ્યૈઃ પૂર્ણઃ સર્વતઃ પુદ્ગલૈશ્ચ ॥

૫

રજસ્થાનં પુદ્ગલાનાં નટાનાં,
 નાનારૂપૈર્નૃત્યતામાત્મનાં ચ ।
 કાલોઘોગસ્વસ્વભાવાદિભાવૈઃ,
 કર્માતોઘૈર્નર્તિતાનાં નિયત્યા ॥

૬

એવં લોકો ભાવ્યમાનો વિવિક્ત્યા,
 વિજ્ઞાનાં સ્યાન્ માનસસ્થૈર્યહેતુઃ ।
 સ્થૈર્યં પ્રાપ્તે માનસે ચાત્મનીના,
 સુપ્રાપ્યૈવાધ્યાત્મસૌખ્યપ્રસૂતિઃ ॥

૭

(એકાદશભાવનાગેયાષ્ટકમ્ કાફી-રાગ)

વિનય વિભાવય શાશ્વતં, હૃદિ લોકાકાશમ્ ।
 સકલયરાયરધારણે, પરિણમદવકાશમ્ ॥ વિનય૦ ૧
 લસદલોકપરિવેષ્ટિતં, ગણનાતિગમાનમ્ ।
 પગ્યભિરપિ ધર્માદિભિઃ, સુઘટિતસીમાનમ્ ॥ વિનય૦ ૨
 સમવધાતસમયે જિનૈઃ, પરિપૂરિતદેહમ્ ।
 અસુમદશ્ચુકવિવિધક્રિયા-ગુણગૌરવગેહમ્ ॥ વિનય૦ ૩
 એકરૂપમપિ પુદ્ગલૈઃ, કૃતવિવિધવિવર્તમ્ ।
 કાગ્યનશૈલશિખરોન્નતં, ક્વચિદવનતગર્તમ્ ॥ વિનય૦ ૪
 ક્વચન તવિષમણિમન્દિરૈ-રુદિતોદિતરૂપમ્ ।
 ઘોરતિમિરનરકાદિભિઃ, ક્વચનાતિવિરૂપમ્ ॥ વિનય૦ ૫
 ક્વચિદુત્સવમયમુજ્જવલં, જયમજ્જલનાદમ્ ।
 ક્વચિદમન્દહાહારવં, પૃથુશોકવિષાદમ્ ॥ વિનય૦ ૬
 બહુપરિચિતમનન્તશો, નિખિલૈરપિ સત્ત્વૈઃ ।
 જન્મમરણપરિવર્તિભિઃ, કૃતમુક્તમમત્ત્વૈઃ ॥ વિનય૦ ૭

ઈહ પર્યટનપરાઙ્મુખાઃ, પ્રણમત ભગવન્તમ્ ।
શાન્તસુધારસપાનતો, ધૃતવિનયમવન્તમ્ ॥ વિનય૦ ૮

ઈતિ એકાદશઃ પ્રકાશઃ

બોધિ દુર્લભ ભાવના

(મન્દાકાન્તા વૃત્તમ્)

યસ્માદિસ્મા-પયિતસુમનઃ-સ્વર્ગસમ્પદ્વિલાસ-
પ્રાપ્તોલ્લાસાઃ, પુનરપિ જનિઃ, સત્કુલે ભૂરિભોગે ।
બ્રહ્માદ્વૈત-પ્રગુણપદવી-પ્રાપકં નિઃસપત્નં;
તદ્ દુષ્પ્રાપં, ભૃશમુરુધિયઃ, સેવ્યતાં બોધિરત્નમ્ ॥ ૧

(ભુજંગપ્રયાતવૃત્તત્રયમ્)

અનાદૌ નિગોદાન્ધકૂપે સ્થિતાના-
મજસં જનુર્મૃત્યુદુઃખાર્દિતાનામ્ ।
પરિણામશુદ્ધિઃ કુતસ્તાદેશી સ્યાદ્,
યયા હન્ત તસ્માદ્વિનિર્યાન્તિ જીવાઃ ॥ ૨

તતો નિર્ગતાનામપિ સ્થાવરત્વં,
ત્રસત્વં પુનર્દુર્લભં દેહભાજમ્ ।
ત્રસત્વેડપિ પગ્યાક્ષપર્યાપ્તસગ્ધિ-
સ્થિરાયુષ્યવદ્ દુર્લભં માનુષત્વમ્ ॥ ૩

તદેતન્મનુષ્યત્વમાપ્યાપિ મૂઢો,
મહામોહમિથ્યાત્વમાયોપગૂઢઃ ।
અમન્ દૂરમગ્નો ભવાગાધગર્તે,
પુનઃ ક્વ પ્રપદ્યેત તદ્બોધિરત્નમ્ ॥ ૪

(શિખરિણી વૃત્તમ્)

વિભિન્નાઃ પન્થાનઃ પ્રતિપદમનલ્પાશ્ચ મતિનઃ,
કુયુક્તિવ્યાસઙ્ગૈર્નિજનિજમતોલ્લાસરસિકાઃ ।
ન દેવાઃ સાન્નિધ્યં, વિદધતિ નવા કોડપ્યતિશય-
સ્તદેવં કાલેડસ્મિન્ ય ઈહ દઢધર્મા સ સુકૃતી ॥

૫

(શાદૂલવિકીડિતં વૃત્તમ્)

યાવદ્દેહમિદં ગદૈર્ન મૃદિતં, નો વા જરાજર્જરં,
યાવત્ત્વક્ષકદમ્બકં સ્વવિષય-જ્ઞાનાવગાહક્ષમમ્ ।
યાવચ્ચાયુરભઙ્ગુરં નિજહિતે, તાવદ્ બુધૈર્યત્યતાં;
કાસારે સ્ફુટિતે જલે પ્રચલિતે, પાલિઃ કથં બધ્યતે ॥

૬

(અનુષ્ટુબ્ધવૃત્તમ્)

વિવિધોપદ્રવં દેહ-માયુશ્ચ ક્ષણભઙ્ગુરમ્ ।
કામાલમ્બ્ય ધૃતિં મૂઢૈઃ, સ્વશ્રેયસિ વિલમ્બ્યતે ॥

૭

(દ્વાદશભાવનાગેયાષ્ટકમ્ ધનશ્રી-રાગ)

બુધ્યતાં બુધ્યતાં બોધિરતિદુર્લભા,
જલધિજલપતિતસુરરત્નયુક્ત્યા ।
સમ્યગારાધ્યતાં સ્વહિતમિહ સાધ્યતાં,
બાધ્યતામધરગતિરાત્મશક્ત્યા ॥

૧

ચકિભોજ્યાદિરિવ નરભવો દુર્લભો,
બ્રામ્યતાં ઘોરસંસારકક્ષે ।
બહુનિગોદાદિકાયસ્થિતિવ્યાયતે,
મોહમિથ્યાત્વમુખયોરલક્ષે ॥

૨

લબ્ધ ઈહ નરભવોડનાયદિશેષુ યઃ,
સ ભવતિ પ્રત્યુતાનર્થકારી ।
જીવહિંસાદિપાપાશ્રવવ્યસનિનાં,
માઘવત્યાદિમાર્ગાનુસારી ॥

૩

આર્યદિશસ્પૃશામપિ સુકુલજન્મનાં,
દુર્લભા વિવિદિષા ધર્મતત્ત્વે ।
રતપરિગ્રહભયાહારસગ્જ્ઞાર્તિભિ-
ર્હન્ત મગ્નં જગદ્દુઃસ્થિતત્ત્વે ॥

૪

વિવિદિષાયામપિ શ્રવણમતિદુર્લભં,
ધર્મશાસ્ત્રસ્ય ગુરુસન્નિધાને ।
વિતથવિકથાદિતત્ત્વસાવેશતો,
વિવિધવિક્ષેપમલિનેડવધાને ॥

૫

ધર્મમાકર્ણ્ય સમ્બુદ્ધ્ય તત્રોદ્યમં, કુર્વતો વૈરિવર્ગોડન્તરજ્ઞઃ ।
રાગદ્વેષશ્રમાલસ્યનિદ્રાદિકો, બાધતે નિહતસુકૃતપ્રસજ્ઞઃ ॥૬

ચતુરશીતાવહો યોનિલક્ષેષ્વિયં,
ક્વ ત્વયાકર્ણિતા ધર્મવાર્તા ।
પ્રાયશો જગતિ જનતા મિથો વિવદતે,
ઋદ્ધિરસશાતગુરુગૌરવાર્તાઃ ॥

૭

એવમતિદુર્લભાત્ પ્રાપ્ય દુર્લભતમં,
બોધિરત્નં સકલગુણનિધાનમ્ ।
કુરુ ગુરુપ્રાજ્યવિનયપ્રસાદોદિતં,
શાન્તરસસરસપીયૂષપાનમ્ ॥

૮

ઈતિ દ્વાદશઃ પ્રકાશઃ

મૈત્રી ભાવના

(અનુષ્ટુબ્ધવૃત્તદ્વયમ્)

સદ્ધર્મધ્યાનસન્ધ્યાન-હેતવઃ શ્રીજિનેશ્વરૈઃ ।

મૈત્રીપ્રભૃતયઃ પ્રોક્તા-શ્ચતસ્રો ભાવનાઃ પરાઃ ॥

૧

મૈત્રીપ્રમોદકારુણ્ય-માધ્યસ્થ્યાનિ નિયોજયેત્ ।

ધર્મધ્યાનમુપસ્કર્તુ, તદ્ધિ તસ્ય રસાયનમ્ ॥

૨

(ઉપજાતિ વૃત્તાનિ)

મૈત્રી પરેષાં હિતચિન્તનં યદ્,

ભવેત્ પ્રમોદો ગુણપક્ષપાતઃ ।

કારુણ્યમાર્તાઙ્ગિરુજાં જિહીર્ષે-

ત્યુપેક્ષણં દુષ્ટધિયામુપેક્ષા ॥

૩

સર્વત્ર મૈત્રીમુપકલ્પયાત્મન્ !,

ચિન્ત્યો જગત્યત્ર ન કોડપિ શત્રુઃ ।

કિયદ્દિનસ્થાયિનિ જીવિતેડસ્મિન્,

કિં બિદ્યતે વૈરિધિયા પરસ્મિન્ ॥

૪

સર્વેડપ્યમી બન્ધુતયાનુભૂતાઃ,

સહસ્રશોડસ્મિન્ ભવતા ભવાબ્ધૌ ।

જીવાસ્તતો બન્ધવ એવ સર્વે,

ન કોડપિ તે શત્રુરિતિ પ્રતીહિ ॥

૫

સર્વે પિતૃબ્રાતૃપિતૃવ્યમાતૃ-

પુત્રાઙ્ગજાસ્ત્રીભગિનીસ્નુષાત્વમ્ ।

જીવાઃ પ્રપન્ના બહુશસ્તદેતત્,

કુટુમ્બમેવેતિ પરો ન કશ્ચિત્ ॥

૬

(ઈન્દ્રવજ્રાવૃત્તદ્વયમ્)

એકેન્દ્રિયાદ્યા અપિ હન્ત જીવાઃ,
પચ્ચેન્દ્રિયત્વાદધિગમ્ય સમ્યક્ ।
બોધિં સમારાધ્ય કદા લભન્તે,
ભૂયો ભવબ્રાન્તિભિયાં વિરામમ્ ॥

૭

યા રાગરોષાદિરુજો જનાનાં,
શામ્યન્તુ વાક્કાયમનોદ્બહસ્તાઃ ।
સર્વે-ડપ્યુદાસીનરસં રસન્તુ,
સર્વત્ર સર્વે સુખિનો ભવન્તુ ॥

૮

(ત્રયોદશભાવનાગેયાષ્ટકમ્ દેશાખ-રાગ)

વિનય વિચિન્તય મિત્રતાં, ત્રિજગતિ જનતાસુ ।
કર્મવિચિત્રતયા ગતિં, વિવિધાં ગમિતાસુ ॥ વિનય૦ ૧
સર્વે તે પ્રિયબાન્ધવા, ન હિ રિપુરિહ કોડપિ ।
મા કુરુ કલિકલુષં મનો, નિજસુકૃતવિલોપિ ॥ વિનય૦ ૨
યદિ કોપં કુરુતે પરો, નિજ-કર્મવશેન ।
અપિ ભવતા કિં ભૂયતે હૃદિ રોષવશેન ॥ વિનય૦ ૩
અનુચિતમિહ કલહં સતાં, ત્યજ સમરસમીન ।
ભજ વિવેકકલહંસતાં, ગુણપરિચયપીન ॥ વિનય૦ ૪
શત્રુજનાઃ સુખિનઃ સમે, મત્સરમપહાય ।
સન્તુ ગન્તુમનસો-ડપ્યમી, શિવસૌખ્યગૃહાય ॥ વિનય૦ ૫
સકૃદપિ યદિ સમતાલવં, હૃદયેન લિહન્તિ ।
વિદિતરસાસ્તત ઈહ રતિં, સ્વત એવ વહન્તિ ॥ વિનય૦ ૬

કિમુત કુમતમદમૂર્છિતા, દુરિતેષુ પતન્તિ ।
 જિનવચનાનિ કથં હહા, ન રસાદુપયન્તિ ॥ વિનય૦ ૭
 પરમાત્મનિ વિમલાત્મનાં, પરિણમ્ય વસન્તુ ।
 વિનય શમામૃતપાનતો, જનતા વિલસન્તુ ॥ વિનય૦ ૮

ઈતિ ત્રયોદશઃ પ્રકાશઃ

પ્રમોદ ભાવના

(સંગ્ધરાવૃત્તયતુષ્ટ્યમ્)

ધન્યાસ્તે વીતરાગાઃ, ક્ષપકપથગતિ-ક્ષીણકર્મોપરાગા-
 સ્ત્રૈલોક્યે ગન્ધનાગાઃ સહજસમુદિતજ્ઞાનજાગ્રદિરાગાઃ ।
 અધ્યારુદ્યાત્મશુદ્ધ્યા, સકલશશિકલાનિર્મલધ્યાનધારા-
 મારાન્મુક્તેઃ પ્રપન્નાઃ કૃતસુકૃત-શતો-પાર્જિતાઈન્ત્યલક્ષ્મીમૂ૧
 તેષાં કર્મક્ષયોત્થૈ-રતનુ-ગુણગણૈ-ર્નિર્મલાત્મસ્વભાવૈ-
 ગાયં ગાયં પુનીમઃ, સ્તવનપરિણતૈ-રષ્ટવર્ણાસ્પદાનિ ।
 ધન્યાં મન્યે રસજ્ઞાં, જગતિ ભગવતઃ, સ્તોત્રવાણીરસજ્ઞા-
 મજ્ઞાં મન્યે તદન્યાં, વિતથજનકથા- કાર્યમૌખ્યમગ્નામૂ ૨
 નિર્ગ્રન્થાસ્તેડપિ ધન્યા, ગિરિગહનગુહા-ગહ્વરાન્તર્નિવિષ્ટા,
 ધર્મધ્યાનાવધાનાઃ, સમરસસુહિતાઃ, પક્ષમાસોપવાસાઃ ।
 યેડન્યેડપિ જ્ઞાનવન્તઃ, શ્રુતવિતતધિયો, દત્તધર્મોપદેશાઃ,
 શાન્તા દાન્તા જિતાક્ષા, જગતિ જિનપતેઃ, શાસનં ભાસયન્તિ ૩
 દાનં શીલં તપો યે વિદધતિ ગૃહિણો, ભાવનાં ભાવયન્તિ,
 ધર્મ ધન્યાશ્ચતુર્ધા, શ્રુતસમુપયિત-શ્રદ્ધયારાધયન્તિ ।
 સાધ્યઃ શ્રાદ્ધયશ્ચ ધન્યાઃ શ્રુતવિશદધિયા,

શીલમુદ્દભાવયન્ત્યસ્તાન્ સર્વાન્ મુક્તગર્વાઃ,
પ્રતિદિનમસકૃદ્, ભાગ્યભાજઃ સ્તુવન્તિ ॥

૪

(ઉપજાતિ વૃત્તમ્)

મિથ્યાદૃશામધ્યુપકારસારં, સન્તોષસત્યાદિગુણપ્રસારમ્ ।
વદાન્યતા-વૈનયિકપ્રકારં, માર્ગાનુસારીત્યનુમોદયામઃ ॥ ૫

(સગ્ધરાવૃત્તમ્)

જિહ્વે પ્રહ્વીભવ ત્વં, સુકૃતિસુચરિતો-ચ્ચારણે સુપ્રસન્ના,
ભૂયાસ્તામન્યકીર્તિ-શ્રુતિરસિકતયા, મેઘ કર્ણો સુકર્ણો ।
વીક્ષ્યાન્યપ્રૌઢલક્ષ્મીં, દ્રુતમુપચિનુતં, લોચને રોચનત્વં,
સંસારેઽસ્મિન્નસારે, ફલમિતિ ભવતાં, જન્મનો મુખ્યમેવ ॥

(ઉપજાતિ વૃત્તમ્)

પ્રમોદમાસાઘ ગુણૈઃ પરેષાં, યેષાં મતિર્મજજતિ સામ્યસિન્ધૌ ।
દેદીપ્યતે તેષુ મનઃપ્રસાદો, ગુણાસ્તથૈતે વિશદીભવન્તિ ૭

(ચતુર્દશભાવનાગેયાષ્ટકમ્ ટોડી-રાગ)

વિનય વિભાવય ગુણપરિતોષં,
વિનય વિભાવય ગુણપરિતોષમ્ ।

નિજસુકૃતાપ્તવરેષુ પરેષુ,
પરિહર દૂરં મત્સરદોષમ્ ॥

૧

દિષ્ટ્યાયં વિતરતિ બહુદાનં,
વરમયમિહ લભતે બહુમાનમ્ ।
કિમિતિ ન વિમૃશસિ પરપરભાગં,
યદ્વિભજસિ તત્સુકૃતવિભાગમ્ ॥

૨

યેષાં મન ઈહ વિગતવિકારં, યે વિદધતિ ભુવિ જગદુપકારમ્ ।
તેષાં વયમુચિતાચરિતાનાં, નામ જપામો વારંવારમ્ ॥ ૩

અહહ તિતિક્ષાગુણમસમાનં,
પશ્યત ભગવતિ મુક્તિનિદાનમ્ ।

યેન રુષા સહ લસદભિમાનં,
ઝટિતિ વિઘટતે કર્મવિતાનમ્ ॥ ૪

અદ્યુઃ કેચન શીલમુદારં,
ગૃહિણોઽપિ પરિહૃતપરદારમ્ ।
યશ ઈહ સમ્પ્રત્યપિ શુચિ તેષાં,
વિલસતિ ફલિતાફલસહકારમ્ ॥ ૫

યા વનિતા અપિ યશસા સાકં,
કુલયુગલં વિદધતિ સુપતાકમ્ ।
તાસાં સુચરિતસચ્ચિતરાકં,
દર્શનમપિ કૃતસુકૃતવિપાકમ્ ॥ ૬

તાત્ત્વિકસાત્ત્વિકસુજનવતંસાઃ,
કેચન યુક્તિવિવેચનહંસાઃ ।
અલમકૃષત કિલ ભુવનાભોગં,
સ્મરણમમીષાં કૃતશુભયોગમ્ ॥ ૭

ઈતિ પરગુણપરિભાવનસારં,
સફલય સતતં નિજમવતારમ્ ।
કુરુ સુવિહિતગુણનિધિગુણગાનં,
વિરચય શાન્તસુધારસપાનમ્ ॥ ૮

ઈતિ ચતુર્દશઃ પ્રકાશઃ

કરૂણા ભાવના

(માલિની વૃત્તમ્)

પ્રથમમશનપાનપ્રાપ્તિવાઝ્ઞાવિહસ્તા-
સ્તદનુ વસનવેશમાલકૃતિવ્યગ્રચિત્તાઃ ।
પરિણયનમપત્યાવાપ્તિમિષ્ટેન્દ્રિયાર્થાન્,
સતતમભિલષન્તઃ સ્વસ્થતાં ક્વાડશ્નુવીરન્ ॥

૧

(શિખરિણી વૃત્તમ્)

ઉપાયનાં લક્ષ્ઁ, કથમપિ સમાસાદ્ય વિભવં,
ભવાભ્યાસાત્તત્ર, ધ્રુવમિતિ નિબધ્નાતિ હૃદયમ્ ।
અથાકસ્માદસ્મિન્, વિકિરતિ રજઃ કૂરહૃદયો,
રિપુર્વા રોગો વા ભયમુત જરા મૃત્યુરથવા ॥ ૨
સ્પર્ધન્તે કેડપિ કેચિદ્ધતિ હૃદિ મિથો, મત્સરં ક્રોધદગ્ધા,
યુધ્ધન્તે કેડપ્યરુદ્ધા ધનયુવતિપશુ-ક્ષેત્રપદ્રાદિહેતોઃ ।
કેચિલ્લોભાલ્લભન્તે, વિપદમનુપદં, દૂરદેશાનટન્તઃ,
કિં કુર્મઃ કિં વદામો, ભૃશમરતિશતૈ-ર્વ્યાકુલં વિશ્વમેતત્ ૩

(ઉપજાતિવૃત્તત્રયમ્)

સ્વયં ખનન્તઃ સ્વકરેણ ગર્તાં, મધ્યે સ્વયં તત્ર તથા પતન્તિ ।
યથા તતો નિષ્કમણં તુ દૂરેડ-ધોડધઃપ્રપાતાદ્વિરમન્તિ નૈવ ઇ
પ્રકલ્પયન્નાસ્તિકતાદિવાદ-મેવં પ્રમાદં પરિશીલયન્તઃ ।
મગ્ના નિગોદાદિષુ દોષદગ્ધા, દુરન્તદુઃખાનિ હહા સહન્તે ધ
શૂણ્વન્તિ યે નૈવ હિતોપદેશં, ન ધર્મલેશં મનસા સ્પૃશન્તિ ।
રુજઃ કથક્રારમથાપનેયા-સ્તેષામુપાયસ્ત્વયમેક એવ ॥ ૬

(અનુષ્ટુબ્ધવૃત્તમ્)

પરદુઃખપ્રતીકાર-મેવં ધ્યાયન્તિ યે હૃદિ ।

લભન્તે નિર્વિકારં તે, સુખમાયતિસુન્દરમ્ ॥

૭

(પચ્ચદશભાવનાગેયાષ્ટકમ્ રામકુલિ-રાગ)

સુજના ભજત મુદા ભગવન્તં,

સુજના ભજત મુદા ભગવન્તમ્ ।

શરણાગતજનમિહ નિષ્કારણ-

કરુણાવન્તમવન્તં રે ॥

૧

ક્ષણમુપધાય મનઃસ્થિરતાયાં, પિબત જિનાગમસારમ્ ।

કાપથઘટનાવિકૃતવિચારં, ત્યજત કૃતાન્તમસારં રે ॥ ૨

પરિહરણીયો ગુરુરવિવેકી, ભ્રમયતિ યો મતિમન્દમ્ ।

સુગુરુવચઃ સકૃદપિ પરિપીતં, પ્રથયતિ પરમાનન્દં રે ॥ ૩

કુમતતમોભરમીલિતનયનં, કિમુ પૃચ્છત પન્થાનમ્ ।

દધિબુદ્ધ્યા નર જલમન્થન્યાં, કિમુ નિદધત મન્થાનં રે ॥ ૪

અનિરુદ્ધં મન એવ જનાનાં, જનયતિ વિવિધાતઙ્કમ્ ।

સપદિ સુખાનિ તદેવ વિધતે, આત્મારામમશઙ્કં રે ॥ ૫

પરિહરતાશ્રવ વિકથાગૌરવ-મદનમનાદિવચસ્યમ્ ।

ક્રિયતાં સાંવરસાપ્તપદીનં, ધ્રુવમિદમેવ રહસ્યં રે ॥ ૬

સહ્યત ઈહ કિં ભવકાન્તારે, ગદનિકુરમ્ભમપારમ્ ।

અનુસરતાડઢહિતજગદુપકારં, જિનપતિમગદ્ઙ્કારં રે ॥ ૭

શૃણુતૈકં વિનયોદિતવચનં, નિયતાયતિહિતરચનમ્ ।

રચયત કૃતસુખશતસન્ધાનં, શાન્તસુધારસપાનં રે ॥ ૮

ઈતિ પચ્ચદશઃ પ્રકાશઃ

માધ્યસ્થ્ય ભાવના

(પગ્યાપિ શાલિનીવૃત્તાનિ)

શ્રાન્તા યસ્મિન્ વિશ્રમં સંશ્રયન્તે,
રુગ્ણાઃ પ્રીતિં યત્સમાસાઘ સઘઃ ।
લભ્યં રાગદ્વેષવિદ્વેષિરોધા-
દૌદાસીન્યં સર્વદા તત્ પ્રિયં નઃ ॥

૧

લોકે લોકા ભિન્નભિન્નસ્વરૂપા,
ભિન્નૈર્ભિન્નૈઃ કર્મભિર્મર્મભિદ્ધિભિઃ ।
રમ્યારમ્યૈશ્ચેષ્ટિતૈઃ કસ્ય કસ્ય,
તદ્વિદ્વદ્ધિભિઃ સ્તૂયતે રુષ્યતે વા ॥

૨

મિથ્યા શંસન્ વીરતીર્થેશ્વરેણ
રોહ્યું શેકે ન સ્વશિષ્યો જમાલિઃ ।
અન્યઃ કો વા રોત્સ્યતે કેન પાપાત્,
તસ્માદૌદાસીન્યમેવાત્મનીનમ્ ॥

૩

અર્હન્તોઽપિ પ્રાજયશક્તિસ્પૃશઃ કિં,
ધર્મોદ્યોગં કારયેયુઃ પ્રસહ્ય ।
દદ્યુઃ શુદ્ધં કિન્તુ ધર્મોપદેશં,
યત્કુર્વાણા દુસ્તરં નિસ્તરન્તિ ॥

૪

તસ્માદૌદાસીન્યપીયૂષસારં,
વારં વારં હન્ત સન્તો લિહન્તુ ।
આનન્દાનામુત્તરજંતરજૈ -

૫

જીવદ્ધિભિર્યદ્ ભુજયતે મુક્તિસૌખ્યમ્ ॥

(ષોડશભાવનાગેયાષ્ટકમ્-પ્રભાતિ-રાગ)

અનુભવ વિનય ! સદા સુખમનુભવ, ઔદાસીન્યમુદારં રે ।
 કુશલસમાગમમાગમસારં, કામિતફલમન્દારં રે ॥ ૧
 પરિહર પરચિન્તાપરિવારં, ચિન્તય નિજમવિકારં રે ।
 તવ કિં કોડપિ ચિનોતિ કરીરં, ચિનુતેડન્યઃ સહકારં રે ॥ ૨
 યોડપિ ન સહતે હિતમુપદેશં, તદ્દુપરિ મા કુરુ કોપં રે ।
 નિષ્ફલયા કિં પરજનતપ્ત્યા, કુરુષે નિજસુખલોપં રે ॥ ૩
 સૂત્રમાપસ્ય જડા ભાષન્તે, કેચન મતમુત્સૂત્રં રે ।
 કિં કુર્મસ્તે પરિહૃતપયસો, યદિ પિબન્તિ મૂત્રં રે ॥ ૪
 પશ્યસિ કિં ન મનઃપરિણામં, નિજનિજગત્યનુસારં રે ।
 યેન જનેન યથા ભવિતવ્યં તદ્ ભવતા દુર્વારં રે ॥ ૫
 રમય હૃદા હૃદયજ્ઞમસમતાં, સંવૃણુ માયાજાલં રે ।
 વૃથા વહસિ પુદ્ગલપરવશતા-માયુઃ પરિમિતકાલં રે ॥ ૬
 અનુપમતીર્થમિદં સ્મર ચેતન-મન્તઃસ્થિતમભિરામં રે ।
 વિરતિભાવવિશદપરિણામં, લભસે સુખમવિરામં રે ॥ ૭
 પરબ્રહ્મપરિણામનિદાનં, સ્ફુટકેવલવિજ્ઞાનં રે ।
 વિરચય વિનય ! વિવેચિતજ્ઞાનં, શાન્તસુધારસપાનં રે ॥ ૮

ઈતિ ષોડશઃ પ્રકાશઃ

(સગ્ધરાવૃત્તદ્વયમ્)

એવં સદ્ભાવનાભિઃ, સુરભિતહૃદયાઃ સંશયાતીતગીતો-
 ન્નીતસ્ફીતાત્મતત્ત્વા-સ્ત્વરિતમપસરન્, -મોહનિદ્રામમત્વાઃ ।
 ગત્વા સત્ત્વા મમત્વા-ડતિશયમનુપમાં, ચક્રિશકાધિકાનાં;
 સૌખ્યાનાં મઙ્ક્ષુ લક્ષ્મીં પરિચિતવિનયાઃ સ્ફારકીર્તિં શ્રયન્તે ૧

દુર્ધાનપ્રેતપીડા, પ્રભવતિ ન મનાફ, કાયિદ્વન્દ્વસૌખ્ય-
સ્ફાતિઃ પ્રીણાતિ ચિત્તં, પ્રસરતિ પરિતઃ સૌખ્યસૌહિત્યસિન્ધુઃ
ક્ષીયન્તે રાગરોષપ્રભૃતિરિપુભટાઃ સિદ્ધિસામ્રાજ્યલક્ષ્મીઃ,
સ્યાદ્વશ્યા યન્મહિમ્ના વિનયશુચિધિયો,
ભાવનાસ્તાઃ શ્રયધ્વમ્ ॥ ૨

(પથ્યાવૃત્તમ્)

શ્રીહીરવિજયસૂરીશ્વરશિષ્યૌ સોદરાવભૂતાં દ્વૌ ।
શ્રીસોમવિજયવાચક-વાચકવરકીર્તિવિજયાખ્યૌ ॥ ૩

(ગીતિદ્વયમ્)

શ્રીકીર્તિવિજયવાચક-શિષ્યોપાધ્યાય વિનયવિજયેન ।
શાન્તસુધારસનામા, સંદબ્ધો ભાવનાપ્રબન્ધોડયમ્ ॥ ૪
શિષિર્નયનંસિન્ધુશશિમિત, - વર્ષે હર્ષેણ ગન્ધપુરનગરે ।
શ્રીવિજયપ્રભસૂરિ, -પ્રસાદતો યત્ન એષ સફલોડભૂત્ ॥ ૫
(૧૭૨૩)

(ઉપજાતિ વૃત્તમ્)

યથા વિદ્યુઃ ષોડશત્ભિઃ કલાત્ભિઃ, સમ્પૂર્ણતામેત્ય જગત્પુનીતે ।
ગ્રન્થસ્તથા ષોડશત્ભિઃ પ્રકાશૈ-રયં સમગ્રૈઃ શિવમાતનોતુ ૬

(ઇન્દ્રવજ્રાવૃત્તમ્)

યાવજજગત્યેષ સહસ્રભાનુઃ, પીયૂષભાનુશ્ચ સદોદયેતે ।
તાવત્સતામેતદપિ પ્રમોદં, જયોતિઃસ્ફુરદ્વાઙ્મયમાતનોતુ ।

ઇતિ શ્રીશાન્તસુધારસનામા ભાવનાપ્રબન્ધઃ સમાપ્તઃ ।

મહોપાધ્યાયશ્રીયશોવિજયવિરચિતમ્

॥ શ્રી જ્ઞાનસારપ્રકરણમ્ ॥

(૧) પૂર્ણતાષ્ટકમ્

ઐન્દ્રશ્રીસુખમગ્નેન, લીલાલગ્નમિવાખિલમ્ ।

સચ્ચિદાનન્દપૂર્ણેન, પૂર્ણ જગદવેક્ષ્યતે ॥

૧

પૂર્ણતા યા પરોપાધેઃ સા યાયિતક-મણ્ડનમ્ ।

યા તુ સ્વાભાવિકી સૈવ, જાત્યરત્નવિભાનિભા ॥

૨

અવાસ્તવી વિકલ્પૈઃ સ્યાત્, પુર્ણતાબ્ધેરિવોર્મિભિઃ ।

પૂર્ણાનન્દસ્તુ ભગવાન્, સ્તિમિતોદધિસન્નિભઃ ॥

૩

જાગર્તિ જ્ઞાનદષ્ટિશ્ચેત્, તૃષ્ણા કૃષ્ણાહિજાઙ્ગુલી ।

પૂર્ણાનન્દસ્ય તત્ કિં સ્યાદ્, દૈન્ય-વૃશ્ચિક-વેદના ? ॥

૪

પૂર્યન્તે યેન કૃપણા - સ્તદુપેક્ષૈવ પૂર્ણતા ।

પૂર્ણાનન્દસુધાસ્નિગ્ધા, દષ્ટિરેષા મનીષિણામ્ ॥

૫

અપૂર્ણઃ પૂર્ણતામેતિ, પૂર્યમાણસ્તુ હીયતે ।

પૂર્ણાનન્દસ્વભાવોડયં, જગદ્દ્ભુતદાયકઃ ॥

૬

પરસ્વત્વકૃતોન્માથા, ભૂનાથા ન્યૂનતેક્ષિણઃ ।

સ્વસ્વત્વસુખપૂર્ણસ્ય, ન્યૂનતા ન હરેરપિ ॥

૭

કૃષ્ણો પક્ષે પરિક્ષીણો, શુક્લો ચ સમુદગ્યતિ ।

ઘોતન્તે સકલાધ્યક્ષાઃ, પૂર્ણાનન્દવિધોઃ કલાઃ ॥

૮

(૨) મગ્નતાષ્ટકમ્

પ્રત્યાહત્યેન્દ્રિયવ્યૂહં, સમાધાય મનો નિજમ્ ।

દધચ્ચિન્માત્રવિશ્રાન્તિં, મગ્ન ઇત્યભિધીયતે ॥

૧

યસ્ય જ્ઞાનસુધાસિન્ધૌ, પરબ્રહ્મણિ મગ્નતા ।	
વિષયાન્તરસગ્યાર-, સ્તસ્ય હાલાહલોપમઃ ॥	૨
સ્વભાવસુખમગ્નસ્ય, જગત્તત્વાવલોકિનઃ ।	
કર્તૃત્વં નાન્યભાવાનાં, સાક્ષિત્વ-મવશિષ્યતે ॥	૩
પરબ્રહ્મણિ મગ્નસ્ય, શ્લથા પૌદ્ગલિકી કથા ।	
ક્વામી ચામીકરોન્માદાઃ, સ્ફારા દારાદરાઃ ક્વ ચ ॥	૪
તેજોલેશ્યાવિવૃદ્ધિર્યા, સાધોઃ પર્યાયવૃદ્ધિતઃ ।	
ભાષિતા ભગવત્યાદૌ, સેત્યમ્ભૂતસ્ય યુજ્યતે ॥	૫
જ્ઞાનમગ્નસ્ય યચ્છર્મ, તદ્ વક્તું નૈવ શક્યતે ।	
નોપમેયં પ્રિયાશ્લેષૈ-, નાપિ તચ્ચન્દનદ્રવૈઃ ॥	૬
શમશૈત્યપુષો યસ્ય, વિપ્રુષોઽપિ મહાકથા ।	
કિં સ્તુમો જ્ઞાનપીયૂષે, તત્ર સર્વાજ્ઞમગ્નતામ્ ? ॥	૭
યસ્ય દષ્ટિઃ કૃપાવૃષ્ટિ, ગિરઃ શમસુધાકિરઃ ।	
તસ્મૈ નમઃ શુભજ્ઞાન-, ધ્યાનમગ્નાય યોગિને ॥	૮

(૩) સ્થિરતાષ્ટકમ્

વત્સ ! કિં ચગ્યલસ્વાન્તો, બ્રાન્ત્વા બ્રાન્ત્વા વિષીદસિ ।	
નિધિં સ્વસન્નિધાવેવ, સ્થિરતા દર્શયિષ્યતિ ॥	૧
જ્ઞાનદુગ્ધં વિનશ્યેત, લોભવિક્ષોભકૂચકૈઃ ।	
અમ્લદ્રવ્યાદિવાસ્થૈર્યા-, દિતિ મત્વા સ્થિરો ભવ ॥	૨
અસ્થિરે હૃદયે ચિત્રા, વાઙ્મેત્રાકારગોપના ।	
પુંશ્ચલ્યા ઈવ કલ્યાણ-, કારિણી ન પ્રકીર્તિતા ॥	૩

અન્તર્ગતં મહાશલ્ય-, મસ્થૈર્યં યદિ નોદ્ધૃતમ્ ।	
ક્રિયૌષધસ્ય કો દોષ-, સ્તદા ગુણમયચ્છતઃ ॥	૪
સ્થિરતા વાઙ્મનઃકાયૈ-, યૈષામજ્ઞાજિતાં ગતા ।	
યોગિનઃ સમશીલાસ્તે, ગ્રામેડરણ્યે દિવા નિશિ ॥	૫
સ્થૈર્યરત્નપ્રદીપશ્ચેદ્ દીપ્રઃ સફ્કલ્પદીપજૈઃ ।	
તદ્વિકલ્પૈરલં ધૂમૈ-, રલન્ધૂમૈસ્તથાશ્રવૈઃ ॥	૬
ઉદીરયિષ્યસિ સ્વાન્તા-, દસ્થૈર્યં પવનં યદિ ।	
સમાધેર્ધર્મમેધસ્ય, ઘટાં વિઘટયિષ્યસિ ॥	૭
ચારિત્રં સ્થિરતારૂપ-, મતઃ સિદ્ધેષ્વપીષ્યતે ।	
યતન્તાં યતયોડવશ્ય-, મસ્યા એવ પ્રસિદ્ધયે ॥	૮

(૪) મોહત્યાગાષ્ટકમ્

‘અહં મમેતિ’ મન્ત્રોડયં, મોહસ્ય જગદાન્ધ્યકૃત્ ।	
અયમેવ હિ નગ્ધૂર્વઃ, પ્રતિમન્ત્રોડપિ મોહજિત્ ॥	૧
શુદ્ધાત્મદ્રવ્યમેવાહં, શુદ્ધજ્ઞાનં ગુણો મમ ।	
નાન્યોડહં ન મમાન્યે ચે-, ત્યદો મોહાસ્ત્રમુલ્બાણમ્ ॥	૨
યો ન મુહ્યતિ લગ્નેષુ, ભાવેષ્વૌદયિકાદિષુ ।	
આકાશમિવ પફ્કેન, નાસૌ પાપેન લિપ્યતે ॥	૩
પશ્યન્નેવ પરદ્રવ્ય-, નાટકં પ્રતિપાટકમ્ ।	
ભવચક્રપુરસ્થોડપિ, નામૂઢઃ પરિખિધતિ ॥	૪
વિકલ્પચષકૈરાત્મા, પીતમોહાસવો હ્યયમ્ ।	
ભવોગ્યતાલ-મુત્તાલ-, પ્રપગ્ય-મધિતિષ્ઠતિ ॥	૫

નિર્મલં સ્ફટિકસ્યેવ, સહજં રૂપમાત્મનઃ ।	
અધ્યસ્તોપાધિસમ્બન્ધો, જડસ્તત્ર વિમુહ્યતિ ॥	૬
અનારોપસુખં મોહ-, ત્યાગાદનુભવન્નપિ ।	
આરોપપ્રિયલોકેષુ, વક્તુમાશ્ચર્યવાન્ ભવેત્ ॥	૭
યશ્ચિદ્દર્પણવિન્યસ્ત-, સમસ્તાચારચારુધીઃ ।	
ફવ નામ સ પરદ્રવ્યે-, ડનુપયોગિનિ મુહ્યતિ ॥	૮

(૫) જ્ઞાનાષ્ટકમ્

મજ્જત્યજ્ઞઃ કિલાજ્ઞાને, વિષ્ટાયામિવ શૂકરઃ ।	
જ્ઞાની નિમજ્જતિ જ્ઞાને, મરાલ ઈવ માનસે ॥	૧
નિર્વાણપદમધ્યેકં, ભાવ્યતે યન્મુહુર્મુહુઃ ।	
તદેવ જ્ઞાનમુત્કૃષ્ટં, નિર્બન્ધો નાસ્તિ ભૂયસા ॥	૨
સ્વભાવલાભસંસ્કાર-, કારણં જ્ઞાનમિષ્યતે ।	
ધ્યાન્યમાત્રમતસ્તવન્યત્, તથા ચોક્તં મહાત્મના ॥	૩
વાદાંશ્ચ પ્રતિવાદાંશ્ચ, વદન્તોડનિશ્ચિતાંસ્તથા ।	
તત્વાન્તં નૈવ ગચ્છન્તિ, તિલપીલકવદ્ ગતૌ ॥	૪
સ્વદ્રવ્યગુણપર્યાય-, ચર્યા વર્યા પરાન્યથા ।	
ઈતિ દત્તાત્મસન્તુષ્ટિ-, મુષ્ટિજ્ઞાનસ્થિતિર્મુનેઃ ॥	૫
અસ્તિ ચેદ્ અન્યિમિજ્જ્ઞાનં, કિં ચિત્રૈસ્તન્ત્રયન્ત્રણૈઃ ? ।	
પ્રદીપાઃ ક્વોપયુજયન્તે , તમોઘ્ની દષ્ટિરેવ ચેત્ ? ॥	૬
મિથ્યાત્વશૈલપક્ષચ્છિજ્ઞ, જ્ઞાનદમ્ભોલિશોભિતઃ ।	
નિર્ભયઃ શકવદ્યોગી, નન્દત્યાનન્દનન્દને ॥	૭

પીયૂષમસમુદ્રોત્થં, રસાયનમનૌષધમ્ ।
અનન્યાપેક્ષમૈશ્વર્યં, જ્ઞાનમાહુર્મનીષિણઃ ॥ ૮

(૬) શમાષ્ટકમ્

વિકલ્પવિષયોત્તીર્ણઃ, સ્વભાવાલમ્બનઃ સદા ।
જ્ઞાનસ્ય પરિપાકો યઃ, સ શમઃ પરિકીર્તિતઃ ॥ ૧

અનિચ્છન્ કર્મવૈષમ્યં, બ્રહ્માંશેન સમં જગત્ ।
આત્માભેદેન યઃ પश्ये-, દસૌ મોક્ષં ગમી શમી ॥ ૨

આરુરુક્ષુર્મુનિર્યોગં, શ્રયેદ્ બાહ્યક્રિયામપિ ।
યોગારૂઢઃ શમાદેવ, શુદ્ધચત્યન્તર્ગતક્રિયઃ ॥ ૩

ધ્યાનવૃષ્ટેદ્યાનઘ્નાઃ, શમપૂરે પ્રસર્પતિ ।
વિકારતીરવૃક્ષાણાં, મૂલાદુન્મૂલનં ભવેત્ ॥ ૪

જ્ઞાનધ્યાનતપઃશીલ-, સમ્યક્ત્વસહિતોડધ્યહો ! ।
તં નાપ્નોતિ ગુણં સાધુ-, ર્યં પ્રાપ્નોતિ શમાન્વિતઃ ॥ ૫

સ્વયમ્ભૂરમણસ્પર્દિ-, વર્ષિષ્ણુસમતારસઃ ।
મુનિર્યેનોપમીયેત, કોડપિ નાસૌ ચરાચરે ॥ ૬

શમસૂક્તસુધાસિક્તં, યેષાં નક્તંદિનં મનઃ ।
કદાપિ તે ન દહ્યન્તે, રાગોરગવિષોર્મિભિઃ ॥ ૭

ગર્જજ્ઞાનગજોતુજ્ઞ-, રજ્જદ્ધ્યાનતુરજ્જમાઃ ।
જયન્તિ મુનિરાજસ્ય, શમસામ્રાજયસમ્પદઃ ॥ ૮

(૭) ઇન્દ્રિયજયાષ્ટકમ્

બિભેષિ યદિ સંસારાન્-, મોક્ષપ્રાપ્તિં ચ કાઙ્ક્ષસિ ।
તદેન્દ્રિયજયં કર્તું, સ્ફોરય સ્ફાર-પૌરુષમ્ ॥ ૧

વૃદ્ધાસ્તૃષ્ણાજલાપૂર્ણે-, રાલવાલૈઃ કિલેન્દ્રિયૈઃ । મૂચ્છામિતુચ્છાં યચ્છન્તિ, વિકારવિષપાદપાઃ ॥	૨
સરિત્સહસ્રદુષ્પૂર-, સમુદ્રોદરસોદરઃ । તૃપ્તિમાન્નેન્દ્રિયગ્રામો, ભવ તૃપ્તોડન્તરાત્મના ॥	૩
આત્માનં વિષયૈઃ પાશૈ-, ભવવાસ-પરાઙ્મુખમ્ । ઇન્દ્રિયાણિ નિબધ્નન્તિ, મોહરાજસ્ય કિંકરાઃ ॥	૪
ગિરિમૃત્સનાં ધનં પશ્યન્, ધાવતીન્દ્રિયમોહિતઃ । અનાદિનિધનં જ્ઞાન-, ધનં પાર્શ્વે ન પશ્યતિ ॥	૫
પુરઃ પુરઃ સ્ફુરતૃષ્ણા-, મૃગતૃષ્ણાનુકારિષુ । ઇન્દ્રિયાર્થેષુ ધાવન્તિ, ત્યક્ત્વા જ્ઞાનામૃતં જડાઃ ॥	૬
પતજ્જભૃજ્જમીનેભ-, સારજ્ઞા યાન્તિ દુર્દશામ્ । એકેકેન્દ્રિયદોષાચ્ચેદ્, દુષ્ટૈસ્તૈઃ કિં ન પચ્યત્મિઃ ॥	૭
વિવેકદ્વિપહર્યક્ષૈઃ, સમાધિધનતસ્કરૈઃ । ઇન્દ્રિયૈર્ન જિતો યોડસૌ, ધીરાણાં ધુરિ ગણ્યતે ॥	૮

(૮) ત્યાગાષ્ટકમ્

સંયતાત્મા શ્રયે શુદ્ધો-, પયોગં પિતરં નિજમ્ । ધૃતિમમ્બાં ચ પિતરૌ, તન્માં વિસૃજતં ધ્રુવમ્ ॥	૧
યુષ્માકં સજ્જમોડનાદિ-, ભંન્ધવોડનિયતાત્મનામ્ । ધ્રુવૈકરૂપાન્ શીલાદિ-, બન્ધૂનિત્યધુના શ્રયે ॥	૨
કાન્તા મે સમતૈવૈકા, જ્ઞાતયો મે સમક્રિયાઃ । બાહ્યવર્ગમિતિ ત્યક્ત્વા, ધર્મસન્ન્યાસવાન્ ભવેત્ ॥	૩

ધર્મસ્ત્યાજ્યાઃ સુસજ્જીત્યાઃ, ક્ષાયોપશમિકા અપિ ।	
પ્રાપ્ય ચન્દનગન્ધાભં, ધર્મસન્ન્યાસમુત્તમમ્ ॥	૪
ગુરુત્વં સ્વસ્ય નોદેતિ, શિક્ષાસાત્મ્યેન યાવતા ।	
આત્મતત્ત્વપ્રકાશેન, તાવત્ સેવ્યો ગુરુત્તમઃ ॥	૫
જ્ઞાનાચારાદયોડપીષ્ટાઃ, શુદ્ધસ્વસ્વપદાવધિ ।	
નિર્વિકલ્પે પુનસ્ત્યાગે, ન વિકલ્પો ન વા ક્રિયા ॥	૬
યોગસન્ન્યાસતસ્ત્યાગી, યોગાનપ્યખિલાંસ્ત્યજેત્ ॥	
ઈત્યેવં નિર્ગુણં બ્રહ્મ, પરોક્તમુપપદ્યતે ॥	૭
વસ્તુતસ્તુ ગુણૈઃ પૂર્ણ-, મનન્તૈર્ભાસિતે સ્વતઃ ।	
રૂપં ત્યક્તાત્મનઃ સાધો-, નિરબ્રસ્ય વિધોરિવ ॥	૮

(૯) ક્રિયાષ્ટકમ્

જ્ઞાની ક્રિયાપરઃ શાન્તો, ભાવિતાત્મા જિતેન્દ્રિયઃ ।	
સ્વયં તીર્ણો ભવાભ્નોધેઃ, પરાંસ્તારયિતું ક્ષમઃ ॥	૧
ક્રિયાવિરહિતં હન્ત, જ્ઞાનમાત્રમનર્થકમ્ ।	
ગતિં વિના પથજ્ઞોડપિ, નાખ્નોતિ પુરમીષ્ણિતમ્ ॥	૨
સ્વાનુકૂલાં ક્રિયાં કાલે, જ્ઞાનપૂર્ણોડપ્યપેક્ષતે ।	
પ્રદીપઃ સ્વપ્રકાશોડપિ, તૈલપૂર્ત્યાદિકં યથા ॥	૩
બાહ્યભાવં પુરસ્કૃત્ય, યે ક્રિયાં વ્યવહારતઃ ।	
વદને ક્વલક્ષેપં, વિના તે તૃપ્તિકાઙ્ક્ષિણઃ ॥	૪
ગુણવદ્બહુમાનાદે-, નિત્યસ્મૃત્યા ચ સત્ક્રિયા ।	
જાતં ન પાતયેદ્ ભાવ-, મજાતં જનયેદપિ ॥	૫

ક્ષાયોપશમિકે ભાવે, યા ક્રિયા ક્રિયતે તયા ।	
પતિતસ્યાપિ તદ્ભાવ-, પ્રવૃદ્ધિર્જયતે પુનઃ ॥	૬
ગુણવૃદ્ધયૈ તતઃ કુર્યાત્, ક્રિયામસ્ખલનાય વા ।	
એકં તુ સંયમસ્થાનં, જિનાનામવતિષ્ઠતે ॥	૭
વયોડનુષ્ઠાનતોડસજ્ઞ-, ક્રિયાસજ્જતિમજ્જતિ ।	
સેયં જ્ઞાનક્રિયાડભેદ-, ભૂમિરાનન્દપિચ્છલા ॥	૮

(૧૦) તૃપ્ત્યષ્ટકમ્

પીત્વા જ્ઞાનામૃતં ભુક્ત્વા, ક્રિયાસુરલતાફલમ્ ।	
સામ્યતામ્બૂલમાસ્વાદ્ય, તૃપ્તિં યાતિ પરાં મુનિઃ ॥	૧
સ્વગુણૈરેવ તૃપ્તિશ્ચે-, દાકાલમવિનશ્વરી ।	
જ્ઞાનિનો વિષયૈઃ કિં તૈ-, યૈર્ભવેત્ તૃપ્તિરિત્વરી ॥	૨
યા શાન્તૈકરસાસ્વાદાદ્, ભવેત્ તૃપ્તિરતીન્દ્રિયા ।	
સા ન જિહ્વેન્દ્રિયદ્વારા, ષડ્ગુણસાસ્વાદનાદપિ ॥	૩
સંસારે સ્વપ્નવન્ મિથ્યા, તૃપ્તિઃ સ્યાદાભિમાનિકી ।	
તથ્યા તુ બ્રાન્તિશૂન્યસ્ય, સાત્મવીર્યવિપાકકૃત્ ॥	૪
પુદ્ગલૈઃ પુદ્ગલાસ્તૃપ્તિં, યાન્ત્યાત્મા પુનરાત્મના ।	
પરતૃપ્તિસમારોપો, જ્ઞાનિનસ્તન્ન યુજ્યતે ॥	૫
મધુરાજયમહાશાકા-, ગ્રાહ્યે બાહ્યે ચ ગોરસાત્ ।	
પરબ્રહ્મણિ તૃપ્તિર્યા, જનાસ્તાં જનતેડપિ ન ॥	૬
વિષયોર્મિવિષોદ્ગારઃ સ્યાદતૃપ્તસ્ય પુદ્ગલૈઃ ।	
જ્ઞાનતૃપ્તસ્ય તુ ધ્યાન-, સુધોદ્ગારપરમ્પરા ॥	૭

સુખિનો વિષયાતૃપ્તા, નેન્દ્રોપેન્દ્રાદયોડધહો ।
ભિક્ષુરેકઃ સુખી લોકે, જ્ઞાનતૃપ્તો નિરઝનઃ ॥ ૮

(૧૧) નિર્લેપાષ્ટકમ્

સંસારે નિવસન્ સ્વાર્થ-, સજ્જઃ કજ્જલવેશ્મનિ ।
લિપ્યતે નિખિલો લોકો, જ્ઞાનસિદ્ધો ન લિપ્યતે ॥ ૧

નાહં પુદ્ગલભાવાનાં, કર્તા કારયિતાડપિ ન ।
નાનુમન્તાપિ ચેત્યાત્મ-, જ્ઞાનવાન્ લિપ્યતે કથમ્ ॥ ૨

લિપ્યતે પુદ્ગલસ્કન્ધો, ન લિપ્યે પુદ્ગલૈરહમ્ ।
ચિત્રવ્યોમાઝ્જનેનેવ, ધ્યાયન્નિતિ ન લિપ્યતે ॥ ૩

લિપ્તતાજ્ઞાનસમ્પાત-, પ્રતિઘાતાય કેવલમ્ ।
નિર્લેપજ્ઞાનમગ્નસ્ય, ક્રિયા સર્વોપયુજ્યતે ॥ ૪

તપઃશ્રુતાદિના મત્તઃ, ક્રિયાવાનપિ લિપ્યતે ।
ભાવનાજ્ઞાનસમ્પન્નો, નિષ્ક્રિયોડપિ ન લિપ્યતે ॥ ૫

અલિપ્તો નિશ્ચયેનાત્મા, લિપ્તશ્ચ વ્યવહારતઃ ।
શુદ્ધચત્યલિપ્તયા જ્ઞાની, ક્રિયાવાન્ લિપ્તયા દશા ॥ ૬

જ્ઞાનક્રિયાસમાવેશઃ, સહૈવોન્મીલને દ્વયોઃ ।
ભૂમિકાભેદતસ્ત્વત્ર, ભવેદેકૈકમુખ્યતા ॥ ૭

સજ્ઞાનં યદનુષ્ઠાનં, ન લિપ્તં દોષપદ્ધતઃ ।
શુદ્ધબુદ્ધસ્વભાવાય, તસ્મૈ ભગવતે નમઃ ॥ ૮

(૧૨) નિઃસ્પૃહાષ્ટકમ્

સ્વભાવલાભાત્ કિમપિ, પ્રાપ્તવ્યં નાવશિષ્યતે ।
ઈત્યાત્મૈશ્વર્યસમ્પન્નો, નિઃસ્પૃહો જાયતે મુનિઃ ॥ ૧

સંયોજિતકરૈઃ કે કે, પ્રાર્થ્યન્તે ન સ્પૃહાવહૈઃ ? ।	
અમાત્રજ્ઞાનપાત્રસ્ય, નિઃસ્પૃહસ્ય તૃણં જગત્ ॥	૨
છિન્દન્તિ જ્ઞાનદાત્રેણ, સ્પૃહાવિષલતાં બુધાઃ ।	
મુખશોષં ચ મૂર્ધ્ન ચ, દૈન્યં યચ્છતિ યત્ફલમ્ ॥	૩
નિષ્કાસનીયા વિદુષા, સ્પૃહા ચિત્તગૃહાદ્ બહિઃ ।	
અનાત્મરતિયાણ્ડાલી-, સજ્જમજ્જીકરોતિ યા ॥	૪
સ્પૃહાવન્તો વિલોક્યન્તે, લઘવસ્તૃણતૂલવત્ ।	
મહાશ્ચર્યં તથાપ્યેતે, મજ્જન્તિ ભવવારિઘૌ ॥	૫
ગૌરવં પૌરવન્ધત્વાત્, પ્રકૃષ્ટત્વં પ્રતિષ્ઠયા ।	
ખ્યાતિં જાતિગુણાત્સવસ્ય, પ્રાદુષ્કુર્યાન્ન નિઃસ્પૃહઃ ॥	૬
ભૂશય્યા ભૈક્ષમશનં, જીર્ણં વાસો વનં ગૃહમ્ ।	
તથાપિ નિઃસ્પૃહસ્યાહો, ચક્રિણોઽપ્યધિકં સુખમ્ ॥	૭
પરસ્પૃહા મહાદુઃખં, નિઃસ્પૃહત્વં મહાસુખમ્ ।	
એતદુક્તં સમાસેન, લક્ષણં સુખદુઃખયોઃ ॥	૮

(૧૩) મૌનાષ્ટકમ્

મન્યતે યો જગત્તત્ત્વં, સ મુનિઃ પરિકીર્તિતઃ ।	
સમ્યક્ત્વમેવ તન્મૌનં, મૌનં સમ્યક્ત્વમેવ વા ॥	૧
આત્માત્મન્યેવ યચ્છુદ્ધં, જાનાત્યાત્માનમાત્મના ।	
સેયં રત્નત્રયે જ્ઞપ્તિ-, રુચ્યાચારૈકતા મુનેઃ ॥	૨
ચારિત્રમાત્મચરણાજ્ઞ, જ્ઞાનં વા દર્શનં મુનેઃ ।	
શુદ્ધજ્ઞાનનયે સાધ્યં, ક્રિયાલાભાત્ ક્રિયાનયે ॥	૩
યતઃ પ્રવૃત્તિર્ન મણૌ, લભ્યતે વા ન તત્ફલમ્ ।	
અતાત્વિકી મણિજ્ઞપ્તિ-મણિશ્રદ્ધા ચ સા યથા ॥	૪

તથા યતો ન શુદ્ધાત્મ-, સ્વભાવાચરણં ભવેત્ ।	
ફલં દોષનિવૃત્તિર્વા, ન તજ્ઞજ્ઞાનં ન દર્શનમ્ ॥	૫
યથા શોફસ્ય પુષ્ટત્વં, યથા વા વધ્યમણ્ડનમ્ ।	
તથા જાનન્ ભવોન્માદ-, માત્મતૃપ્તો મુનિર્ભવેત્ ॥	૬
સુલભં વાગનુચ્ચારં, મૌનમેકેન્દ્રિયેષ્વપિ ।	
પુદ્ગલેષ્વપ્રવૃત્તિસ્તુ, યોગાનાં મૌનમુત્તમમ્ ॥	૭
જ્યોતિર્મયીવ દીપસ્ય, ક્રિયા સર્વાપિ ચિન્મયી ।	
યસ્યાનન્યસ્વભાવસ્ય, તસ્ય મૌનમનુત્તરમ્ ॥	૮

(૧૪) વિદ્યાષ્ટકમ્

નિત્યશુચ્યાત્મતાખ્યાતિ-, રનિત્યાશુચ્યનાત્મસુ ।	
અવિદ્યા તત્ત્વધીર્વિદ્યા, યોગાચાર્યૈઃ પ્રકીર્તિતા ॥	૧
યઃ પશ્યેન્નિત્યમાત્માન-, મનિત્યં પરસઙ્ગમમ્ ।	
છલં લબ્ધું ન શક્નોતિ, તસ્ય મોહમલિમ્લુચઃ ॥	૨
તરજ્જતરલાં લક્ષ્મી-, માયુર્વાયુવદસ્થિરમ્ ।	
અદ્ભધીરનુધ્યાયે-, દ્ભવદ્ ભજ્જુરં વપુઃ ॥	૩
શુચીન્યખ્યશુચીકર્તુ, સમર્થેડશુચિસમ્ભવે ।	
દેહે જલાદિના શૌચ-, ભ્રમો મૂઢસ્ય દારુણઃ ॥	૪
યઃ સ્નાત્વા સમતાકુણ્ડે, હિત્વા કશ્મલજં મલમ્ ।	
પુનર્ન યાતિ માલિન્યં, સોડન્તરાત્મા પરઃ શુચિઃ ॥	૫
આત્મબોધો નવઃ પાશો, દેહગેહધનાદિષુ ।	
યઃ ક્ષિપ્તોડપ્યાત્મના તેષુ, સ્વસ્ય બન્ધાય જાયતે ॥	૬

મિથોયુક્તપદાર્થાના-, મસક્કમયમત્કિયા ।
 ચિન્માત્રપરિણામેન, વિદુષૈવાનુભૂયતે ॥ ૭
 અવિદ્યાતિમિરધ્વંસે, દશા વિદ્યાઞ્જનસ્પૃશા ।
 પશ્યન્તિ પરમાત્માન-, માત્મન્યેવ હિ યોગિનઃ ॥ ૮

(૧૫) વિવેકાષ્ટકમ્ ।

કર્મ જીવં ચ સંશ્લિષ્ટં, સર્વદા ક્ષીરનીરવત્ ।
 વિભિન્નીકુરુતે યોડસૌ, મુનિહંસો વિવેકવાન્ ॥ ૧
 દેહાત્માઘવિવેકોડયં, સર્વદા સુલભો ભવે ।
 ભવકોટ્યાપિ તદ્ભેદ-, વિવેકસ્ત્વતિદુર્લભઃ ॥ ૨
 શુદ્ધેડપિ ઓમ્નિ તિમિરાદ્, રેખાભિર્મિશ્રતા યથા ।
 વિકારૈર્મિશ્રતા ભાતિ, તથાત્મન્યવિવેકતઃ ॥ ૩
 યથા યોધૈઃ કૃતં યુદ્ધં, સ્વામિન્યેવોપયર્યતે ।
 શુદ્ધાત્મન્યવિવેકેન, કર્મસ્કન્ધોર્જિતં તથા ॥ ૪
 ઇષ્ટકાઘપિ હિ સ્વર્ણ, પીતોન્મત્તો યથેક્ષતે ।
 આત્માભેદબ્રમસ્તદ્વદ્, દેહાદાવવિવેકિનઃ ॥ ૫
 ઇચ્છન્ ન પરમાન્ ભાવાન્ વિવેકાદ્રેઃ પતત્યધઃ ।
 પરમં ભાવમન્વિચ્છન્, નાવિવેકે નિમજ્જતિ ॥ ૬
 આત્મન્યેવાત્મનઃ કુર્યાદ્, યઃ ષટ્કારકસક્કગતિમ્ ।
 ક્વાવિવેકજવરસ્યાસ્ય, વૈષમ્યં જડમજ્જનાત્ ? ॥ ૭
 સંયમાસ્ત્રં વિવેકેન, શાણેનોત્તેજિતં મુનેઃ ।
 ધૃતિધારોલ્ભણં કર્મ-, શત્રુચ્છેદક્ષમં ભવેત્ ॥ ૮

(૧૬) માધ્યસ્થ્યાષ્ટકમ્

- સ્થીયતામનુપાલભ્ત્વં, મધ્યસ્થેનાન્તરાત્મના ।
કુતર્કકર્કરક્ષેપૈ-, સ્ત્યજયતાં બાલયાપલમ્ ॥ ૧
- મનોવત્સો યુક્તિગવીં, મધ્યસ્થસ્યાનુધાવતિ ।
તામાકર્ષતિ પુચ્છેન, તુચ્છાગ્રહમનઃકપિઃ ॥ ૨
- નયેષુ સ્વાર્થસત્યેષુ, મોઘેષુ પરચાલને ।
સમશીલં મનો યસ્ય, સ મધ્યસ્થો મહામુનિઃ ॥ ૩
- સ્વસ્વકર્મકૃતાવેશાઃ, સ્વસ્વકર્મભુજો નરાઃ ।
ન રાગં નાપિ ચ દ્વેષં મધ્યસ્થસ્તેષુ ગચ્છતિ ॥ ૪
- મનઃ સ્યાદ્ વ્યાપૃતં યાવત્, પરદોષગુણગ્રહે ।
કાર્યં વ્યગ્રં વરં તાવન્-, મધ્યસ્થેનાત્મભાવને ॥ ૫
- વિભિન્ના અપિ પન્થાનઃ, સમુદ્રં સરિતામિવ ।
મધ્યસ્થાનાં પરં બ્રહ્મ, પ્રાપ્નુવન્ત્યેકમક્ષયમ્ ॥ ૬
- સ્વાગમં રાગમાત્રેણ, દ્વેષમાત્રાત્ પરાગમમ્ ।
ન શ્રયામસ્ત્યજામો વા, કિન્તુ મધ્યસ્થયા દશા ॥ ૭
- મધ્યસ્થયા દશા સર્વે-, ધ્વપુનર્બન્ધકાદિષુ ।
ચારિસગ્જીવનીચાર-, ન્યાયાદાશાસ્મહે હિતમ્ ॥ ૮

(૧૭) નિર્ભયાષ્ટકમ્

- યસ્ય નાસ્તિ પરાપેક્ષા, સ્વભાવાદ્દૈતગામિનઃ ।
તસ્ય કિં ન ભયબ્રાન્તિ-, ક્લાન્તિસન્તાનતાનવમ્ ? ॥ ૧
- ભવસૌખ્યેન કિં ભૂરિ-, ભયજવલનભસ્મના ? ।
સદા ભયોજિજ્ઞાતં જ્ઞાન-, સુખમેવ વિશિષ્યતે ॥ ૨

ન ગોપ્યં ક્વાપિ નારોપ્યં, હેયં દેયં ચ ન ક્વચિત્ ।	
કવ ભયેન મુનેઃ સ્થેયં, જ્ઞેયં જ્ઞાનેન પશ્યતઃ ? ॥	૩
એકં બ્રહ્માસ્ત્રમાદાય, નિઘ્નન્મોહયમ્ મુનિઃ ।	
બિભેતિ નૈવ સફ્રામ-, શીર્ષસ્થ ઈવ નાગરાટ્ ॥	૪
મયૂરી જ્ઞાનદૃષ્ટિશ્ચેત્, પ્રસર્પતિ મનોવને ।	
વેષ્ટનં ભયસર્પાણાં, ન તદાનન્દ્યન્દને ॥	૫
કૃતમોહાસ્ત્રવૈફલ્યં, જ્ઞાનવર્મ બિભર્તિ યઃ ।	
કવ ભીસ્તસ્ય કવ વા ભજ્ઃ, કર્મસજ્જરકેલિષુ ? ॥	૬
તૂલવલ્લઘવો મૂઢા, ભ્રમન્ત્યભ્રે ભયાનિલૈઃ ।	
નૈકં રોમાપિ તૈર્જાનિ-, ગરિષ્ઠાનાં તુ કમ્પતે ॥	૭
ચિત્તે પરિણતં યસ્ય, ચારિત્રમકુતોભયમ્ ।	
અખણ્ડજ્ઞાનરાજયસ્ય, તસ્ય સાધોઃ કુતો ભયમ્ ॥	૮

(૧૮) આત્મપ્રશંસાત્યાગાષ્ટકમ્

ગુણૈર્યદિ ન પૂર્ણોડસિ, કૃતમાત્મપ્રશંસયા ।	
ગુણૈરેવાસિ પૂર્ણશ્ચેત્, કૃતમાત્મપ્રશંસયા ॥	૧
શ્રેયોદ્રુમસ્ય મૂલાનિ, સ્વોત્કર્ષામ્ભઃપ્રવાહતઃ ।	
પુણ્યાનિ પ્રકટીકુર્વન્, ફલં કિં સમવાપ્સ્યસિ ॥	૨
આલમ્બિતા હિતાય સ્યુઃ, પરૈઃ સ્વગુણરશ્મયઃ ।	
અહો સ્વયં ગૃહીતાસ્તુ, પાતયન્તિ ભવોદઘૌ ॥	૩
ઉચ્ચત્વદૃષ્ટિદોષોત્થ-સ્વોત્કર્ષજ્વરશાન્તિકમ્ ।	
પૂર્વપુરુષસિંહેભ્યો, ભૃશં નીચત્વભાવનમ્ ॥	૪

શરીરરૂપલાવણ્ય-, ગ્રામારામધનાદિભિઃ ।	
ઉત્કર્ષઃ પરપર્યાયૈ-, શ્રિદાનન્દધનસ્ય કઃ ? ॥	૫
શુદ્ધાઃ પ્રત્યાત્મસામ્યેન, પર્યાયાઃ પરિભાવિતાઃ ।	
અશુદ્ધાશ્ચાપકૃષ્ટત્વાન્-, નોત્કર્ષાય મહામુનેઃ ॥	૬
ક્ષોભં ગચ્છન્ સમુદ્રોડપિ, સ્વોત્કર્ષપવનેરિતઃ ।	
ગુણૌધાન્ બુદ્ધબુદ્ધીકૃત્ય, વિનાશયસિ કિં મુધા ? ॥	૭
નિરપેક્ષાનવચ્છિન્ના- ડનન્તચિન્માત્રમૂર્તયઃ ।	
યોગિનો ગલિતોત્કર્ષા, ડપકર્ષાનલ્પકલ્પનાઃ ॥	૮

(૧૯) તત્ત્વદૃષ્ટ્યષ્ટકમ્

રૂપે રૂપવતી દૃષ્ટિ-, દૃષ્ટ્વા રૂપં વિમુહ્યતિ ।	
મજ્જત્યાત્મનિ નીરૂપે, તત્ત્વદૃષ્ટિસ્ત્વરૂપિણી ॥	૧
બ્રમવાટી બહિર્દૃષ્ટિ-, બ્રમચ્છાયા તદીક્ષણમ્ ।	
અબ્રાન્તસ્તત્ત્વદૃષ્ટિસ્તુ, નાસ્યાં શેતે સુખાશયા ॥	૨
ગ્રામારામાદિ મોહાય, યદ્ દૃષ્ટં બાહ્યયા દશા ।	
તત્ત્વદૃષ્ટ્યા તદેવાન્ત-, નીતં વૈરાગ્યસમ્પદે ॥	૩
બાહ્યદૃષ્ટેઃ સુધાસાર-, ઘટિતા ભાતિ સુન્દરી ।	
તત્ત્વદૃષ્ટેસ્તુ સા સાક્ષાદ્, વિણ્મૂત્રપિઠરોદરી ॥	૪
લાવણ્યલહરીપુણ્યં, વપુઃ પશ્યતિ બાહ્યદગ્ ।	
તત્ત્વદૃષ્ટિઃ શ્વકાકાનાં, ભક્ષ્યં કૃમિકુલાકુલમ્ ॥	૫
ગજાશ્ચૈર્ભૂપભવનં, વિસ્મયાય બહિર્દૃશઃ ।	
તત્રાશ્ચૈભવનાત્ કોડપિ, ભેદસ્તત્ત્વદશસ્તુ ન ॥	૬

ભસ્મના કેશલોચેન, વપુર્ધૃતમલેન વા ।	
મહાન્તં બાહ્યદગ્વેત્તિ, ચિત્સામ્રાજયેન તત્ત્વવિત્ ॥	૭
ન વિકારાય વિશ્વસ્યો-, પકારાયૈવ નિર્મિતાઃ ।	
સ્ફુરત્કારુણ્યપીયૂષ- વૃષ્ટયસ્તત્ત્વદષ્ટયઃ ॥	૮
(૨૦) સર્વસમૃદ્ધ્યષ્ટકમ્	
બાહ્યદષ્ટિપ્રચારેષુ, મુદ્રિતેષુ મહાત્મનઃ ।	
અન્તરેવાવભાસન્તે, સ્ફુટાઃ સર્વાઃ સમૃદ્ધયઃ ॥	૧
સમાધિર્નન્દનં ધૈર્યં, દમ્ભોલિઃ સમતા શયી ।	
જ્ઞાનં મહાવિમાનં ચ, વાસવશ્રીરિયં મુનેઃ ॥	૨
વિસ્તારિતક્રિયાજ્ઞાન-, ચર્મચ્છત્રો નિવારયન્ ।	
મોહમ્લેચ્છમહાવૃષ્ટિ, ચક્રવર્તી ન કિં મુનિઃ ? ॥	૩
નવબ્રહ્મસુધાકુણ્ડ-, નિષ્ઠાધિષ્ઠાયકો મુનિઃ ।	
નાગલોકેશવદ્ ભાતિ, ક્ષમાં રક્ષન્ પ્રયત્નતઃ ॥	૪
મુનિરધ્યાત્મકૈલાસે, વિવેકવૃષભસ્થિતઃ ।	
શોભતે વિરતિજ્ઞપ્તિ-, ગજાગૌરીયુતઃ શિવઃ ॥	૫
જ્ઞાનદર્શનચન્દ્રાર્ક-, નેત્રસ્ય નરકચ્છિદઃ ।	
સુખસાગરમગ્નસ્ય, કિં ન્યૂનં યોગિનો હરેઃ ? ॥	૬
યા સૃષ્ટિર્બ્રહ્મણો બાહ્યા, બાહ્યાપેક્ષાવલમ્બિની ।	
મુનેઃ પરાનપેક્ષાઽન્ત-, ગુણસૃષ્ટિસ્તતોઽધિકા ॥	૭
રત્નૈસ્ત્રિભિઃ પવિત્રા યા, સ્રોતોભિરિવ જાહ્નવી ।	
સિદ્ધયોગસ્ય સાપ્યર્હત્- પદવી ન દવીયસી ॥	૮

(૨૧) કર્મવિપાકચિન્તનાષ્ટકમ્

- દુઃખં પ્રાપ્ય ન દીનઃ સ્યાત્, સુખં પ્રાપ્ય ચ વિસ્મિતઃ ।
 મુનિઃ કર્મવિપાકસ્ય, જાનન્ પરવશં જગત્ ॥ ૧
- યેષાં ભૂભજમાત્રેણ, ભજ્યન્તે પર્વતા અપિ ।
 તૈરહો કર્મવૈષમ્યે, ભૂપૈર્ભિક્ષાપિ નાપ્યતે ॥ ૨
- જાતિયાતુર્યહીનોડપિ, કર્મણ્યભ્યુદયાવહે ।
 ક્ષણાદ્રક્કોડપિ રાજા સ્યા-ચ્છત્રચ્છન્નદિગન્તરઃ ॥ ૩
- વિષમા કર્મણઃ સૃષ્ટિ-દૃષ્ટા કરભપૃષ્ઠવત્ ।
 જાત્યાદિભૂતિવૈષમ્યાત્, કા રતિસ્તત્ર યોગિનઃ ? ॥ ૪
- આરૂઢાઃ પ્રશમશ્રેણિં, શ્રુતકેવલિનોડપિ ચ ।
 બ્રામ્યન્તેડનન્તસંસાર-મહો દુષ્ટેન કર્મણા ॥ ૫
- અર્વાક્ સર્વાપિ સામગ્રી, શ્રાન્તેવ પરિતિષ્ઠતિ ।
 વિપાકઃ કર્મણઃ કાર્ય-પર્યન્તમનુધાવતિ ॥ ૬
- અસાવચરમાવર્તે, ધર્મ હરતિ પશ્યતઃ ।
 ચરમાવર્તિસાધોસ્તુ-ચ્છલમન્વિષ્ય હૃષ્યતિ ॥ ૭
- સામ્યં ભિભર્તિ યઃ કર્મ-વિપાકં હૃદિ ચિન્તયન્ ।
 સ એવ સ્યાચ્ચિદાનન્દ-મકરન્દમધુવ્રતઃ ॥ ૮

(૨૨) ભવોદ્ભવેગાષ્ટકમ્

- યસ્ય ગમ્ભીરમધ્યસ્યા-જ્ઞાનવજ્રમયં તલમ્ ।
 રુદ્ધા વ્યસનશૈલૌઘૈઃ, પન્થાનો યત્ર દુર્ગમાઃ ॥ ૧
- પાતાલકલશા યત્ર, ભૃતાસ્તૃષ્ણામહાનિઘૈઃ ।
 કષાયાશ્ચિત્તસંકલ્પ-વેલાવૃદ્ધિં વિતન્વતે ॥ ૨

સ્મરૌર્વાગ્નિજર્વલત્યન્ત-ર્યત્ર સ્નેહેન્ધનઃ સદા ।	
યો ધોરરોગશોકાદિ-મત્સ્યકચ્છપસઙ્કુલઃ ॥	૩
દુર્બુદ્ધિમત્સરદ્રોહૈ-ર્વિદ્યુદ્ધુર્વાતગર્જિતૈઃ ।	
યત્ર સાંયાત્રિકા લોકાઃ, પતન્ત્યુત્પાતસઙ્કટે ॥	૪
જ્ઞાની તસ્માદ્ ભવામ્ભોધે-ર્નિત્યોદ્વિગ્નોડતિદારુણાત્ ।	
તસ્ય સન્તરણોપાયં, સર્વયત્નેન કાઙ્ક્ષતિ ॥	૫
તૈલપાત્રધરો યદ્વદ્, રાધાવેધોઘતો યથા ।	
ક્રિયાસ્વનન્યચિત્તઃ સ્યાદ્, ભવભીતસ્તથા મુનિઃ ॥	૬
વિષં વિષસ્ય વહ્નેશ્ચ, વહ્નિરેવ યદૌષધમ્ ।	
તત્સત્યં ભવભીતાના-મુપસર્ગોડપિ યન્ન ભીઃ ॥	૭
સ્થૈર્યં ભવભયાદેવ, વ્યવહારે મુનિર્વ્રજેત્ ।	
સ્વાત્મારામસમાધૌ તુ, તદપ્યન્તર્નિમજ્જતિ ॥	૮

(૨૩) લોકસઞ્જાત્યાગાષ્ટકમ્

પ્રાપ્તઃ ષષ્ઠં ગુણસ્થાનં, ભવદુર્ગાદ્રિલઙ્ઘનમ્ ।	
લોકસઞ્જારતો ન સ્યાન્-, મુનિર્લોકોત્તરસ્થિતિઃ ॥	૧
યથા ચિન્તામણિં દત્તે, બઠરો બદરીફલૈઃ ।	
હહા ! જહાતિ સદ્ધર્મં, તથૈવ જનરઞ્જનૈઃ ॥	૨
લોકસઞ્જામહાનઘા-મનુસ્રોતોડનુગા ન કે ? ।	
પ્રતિસ્રોતોડનુગસ્ત્વેકો, રાજહંસો મહામુનિઃ ॥	૩
લોકમાલમ્બ્ય કર્તવ્યં, કૃતં બહુભિરેવ ચેત્ ।	
તદા મિથ્યાદૃશાં ધર્મો, ન ત્યાજ્યઃ સ્યાત્ કદાચન ॥	૪

શ્રેયોઽર્થિનો હિ ભૂયાસો, લોકે લોકોત્તરે ચ ન ।
સ્તોકા હિ રત્નવણિજઃ, સ્તોકાશ્ચ સ્વાત્મસાધકાઃ ॥ ૫

લોકસંગ્ગાહતા હન્ત !, નીચૈર્ગમનદર્શનૈઃ ।
શંસયન્તિ સ્વસત્યાજ્ઞ-મર્મઘાતમહાવ્યથામ્ ॥ ૬

આત્મસાક્ષિકસદ્ધર્મ-સિદ્ધૌ કિં લોકયાત્રયા ।
તત્ર પ્રસન્નચન્દ્રશ્ચ, ભરતશ્ચ નિદર્શને ॥ ૭

લોકસંગ્ગોજિજ્ઞાતઃ સાધુઃ પરબ્રહ્મસમાધિમાન્ ।
સુખમાસ્તે ગતદ્રોહ-મમતામત્સરજવરઃ ॥ ૮

(૨૪) શાસ્ત્રદૃષ્ટ્યષ્ટકમ્

ચર્મચક્ષુર્ભૂતઃ સર્વે, દેવાશ્ચાવધિયક્ષુષઃ ।
સર્વતશ્ચક્ષુષઃ સિદ્ધાઃ, સાધવઃ શાસ્ત્રચક્ષુષઃ ॥ ૧

પુરઃસ્થિતાનિવોર્ધ્વાધસૂ-તિર્યગ્લોકવિવર્તિનઃ ।
સર્વાન્ ભાવાનવેક્ષન્તે, જ્ઞાનિનઃ શાસ્ત્રચક્ષુષા ॥ ૨

શાસનાત્ ત્રાણશક્તેશ્ચ, બુધૈઃ શાસ્ત્રં નિરુચ્યતે ।
વચનં વીતરાગસ્ય, તત્તુ નાન્યસ્ય કસ્યચિત્ ॥ ૩

શાસ્ત્રે પુરસ્કૃતે તસ્માદ્, વીતરાગઃ પુરસ્કૃતઃ ।
પુરસ્કૃતે પુનસ્તસ્મિન્, નિયમાત્ સર્વસિદ્ધયઃ ॥ ૪

અદૃષ્ટાર્થેઽનુધાવન્તઃ, શાસ્ત્રદીપં વિના જડાઃ ।
પ્રાપ્નુવન્તિ પરં ખેદં, પ્રસ્ખલન્તઃ પદે પદે ॥ ૫

શુદ્ધોઽઘાદપિ શાસ્ત્રાજ્ઞા-, નિરપેક્ષસ્ય નો હિતમ્ ।
ભૌતહન્તુર્યથા તસ્ય, પદસ્પર્શનિવારણમ્ ॥ ૬

અજ્ઞાનાહિમહામન્ત્રં, સ્વાચ્છન્દ્યજવરલઙ્ઘનમ્ ।

ધર્મારામસુધાકુલ્યાં, શાસ્ત્રમાહુર્મહર્ષયઃ ॥

૭

શાસ્ત્રોક્તાચારકર્તા ચ, શાસ્ત્રજ્ઞઃ શાસ્ત્રદેશકઃ ।

શાસ્ત્રૈકદૃઙ્મહાયોગી, પ્રાપ્નોતિ પરમં પદમ્ ॥

૮

(૨૫) પરિગ્રહાષ્ટકમ્

ન પરાવર્તતે રાશેર્વક્તાં જાતુ નોજ્જતિ ।

પરિગ્રહગ્રહઃ કોડયં, વિડમ્બિતજગત્રયઃ ? ॥

૧

પરિગ્રહગ્રહાવેશાદ્, દુર્ભાષિતરજઃકિરામ્ ।

શ્રૂયન્તે વિકૃતાઃ કિં ન, પ્રલાપા લિજ્જિનામપિ ? ॥

૨

યસ્ત્યક્ત્વા તૃણવદ્ બાહ્યમાન્તરં ચ પરિગ્રહમ્ ।

ઉદાસ્તે તત્પદામ્બોજં, પર્યુપાસ્તે જગત્રયી ॥

૩

ચિત્તેડન્તર્ગ્ગન્થગહને, બહિર્નિર્ગ્ગન્થતા વૃથા ।

ત્યાગાત્ કગ્ચુકમાત્રસ્ય, ભુજગો ન હિ નિર્વિષઃ ॥

૪

ત્યક્તે પરિગ્રહે સાધોઃ, પ્રયાતિ સકલં રજઃ ।

પાલિત્યાગે ક્ષણાદેવ, સરસઃ સલિલં યથા ॥

૫

ત્યક્તપુત્રકલત્રસ્ય, મૂર્ચ્છામુક્તસ્ય યોગિનઃ ।

ચિન્માત્રપ્રતિબદ્ધસ્ય, કા પુદ્ગલનિયન્ત્રણા ? ॥

૬

ચિન્માત્રદીપકો ગચ્છેદ્, નિર્વાતસ્થાનસન્નિભૈઃ ।

નિષ્પરિગ્રહતાસ્થૈર્યં, ધર્મોપકરણૈરપિ ॥

૭

મૂર્ચ્છાચ્છન્નધિયાં સર્વં, જગદેવ પરિગ્રહઃ ।

મૂર્ચ્છયા રહિતાનાં તુ, જગદેવાપરિગ્રહઃ ॥

૮

(૨૬) અનુભવાષ્ટકમ્

- સન્ધ્યેવ દિનરાત્રિભ્યાં, કેવલશ્રુતયોઃ પૃથક્ ।
 બુધૈરનુભવો દૃષ્ટઃ કેવલાર્કરુણોદયઃ ॥ ૧
- વ્યાપારઃ સર્વશાસ્ત્રાણાં, દિક્પ્રદર્શન એવ હિ ।
 પારં તુ પ્રાપયત્યેકોડનુભવો ભવવારિધેઃ ॥ ૨
- અતીન્દ્રિયં પરં બ્રહ્મ, વિશુદ્ધાનુભવં વિના ।
 શાસ્ત્રયુક્તિશતેનાપિ, ન ગમ્યં યદ્ બુધા જગુઃ ॥ ૩
- જાયેરન્ હેતુવાદેન, પદાર્થા યદ્યતીન્દ્રિયાઃ ।
 કાલેનૈતાવતા પ્રાજ્ઞૈઃ, કૃતઃ સ્યાત્તેષુ નિશ્ચયઃ ॥ ૪
- કેષાં ન કલ્પનાદર્વી, શાસ્ત્રક્ષીરાન્નગાહિની ।
 વિરલાસ્તદ્દરસાસ્વાદ-વિદોડનુભવજિહ્વયા ॥ ૫
- પશ્યતુ બ્રહ્મ નિર્ઘ્નં, નિર્ઘ્નદ્વાનુભવં વિના ।
 કથં લિપિમયી દૃષ્ટિર્વાઙ્મયી વા મનોમયી ॥ ૬
- ન સુષુપ્તિરમોહત્વાદ્, નાપિ ચ સ્વાપજાગરૌ ।
 કલ્પનાશિલ્પવિશ્રાન્તેસ્તુર્યેવાનુભવો દશા ॥ ૭
- અધિગત્યાખિલં શબ્દબ્રહ્મ શાસ્ત્રદૃશા મુનિઃ ।
 સ્વસંવેદં પરં બ્રહ્માનુભવેનાધિગચ્છતિ ॥ ૮

(૨૭) યોગાષ્ટકમ્

- મોક્ષેષ યોજનાઘોગઃ, સર્વોડપ્યાચાર ઇષ્યતે ।
 વિશિષ્ય સ્થાનવર્ણાર્થા-લભ્મનૈકાગ્રયગોચરઃ ॥ ૧
- કર્મયોગદ્વયં તત્ર, જ્ઞાનયોગત્રયં વિદુઃ ।
 વિરતેષ્વેવ નિયમાદ્, બીજમાત્રં પરેષ્વપિ ॥ ૨

કૃપાનિર્વેદસંવેગપ્રશમોત્પત્તિકારિણઃ ।	
ભેદાઃ પ્રત્યેકમત્રેચ્છાપ્રવૃત્તિસ્થિરસિદ્ધયઃ ॥	૩
ઈચ્છા તદ્વત્કથાપ્રીતિઃ, પ્રવૃત્તિઃ પાલનં પરમ્ ।	
સ્થૈર્યં બાધકભીહાનિઃ, સિદ્ધિરન્યાર્થસાધનમ્ ॥	૪
અર્થાલભ્નનયોચ્ચૈત્યવન્દનાદૌ વિભાવનમ્ ।	
શ્રેયસે યોગિનઃ સ્થાનવર્ણયોર્યત્ન એવ ચ ॥	૫
આલભ્નનમિહ જ્ઞેયં, દ્વિવિધં રૂપ્યરૂપિ ચ ।	
અરૂપિગુણસાયુજ્ય-યોગોડનાલભ્નનઃ પરઃ ॥	૬
પ્રીતિભક્તિવચોડસઙ્ગૈઃ, સ્થાનાઘપિ ચતુર્વિધમ્ ।	
તસ્માદયોગયોગાપ્તે-ર્મોક્ષયોગઃ ક્રમાદ્ ભવેત્ ॥	૭
સ્થાનાઘયોગિનસ્તીર્થો-ચ્છેદાઘાલભ્નનાદપિ ।	
સૂત્રદાને મહાદોષ, ઈત્યાચાર્યાઃ પ્રચક્ષતે ॥	૮

(૨૮) નિયાગાષ્ટકમ્

યઃ કર્મ હુતવાન્ દીપ્તે, બ્રહ્માગ્નૌ ધ્યાનધાય્યયા ।	
સ નિશ્ચિતેન યાગેન, નિયાગપ્રતિપત્તિમાન્ ॥	૧
પાપધ્વંસિનિ નિષ્કામે, જ્ઞાનયજ્ઞે રતો ભવ ।	
સાવદ્યૈઃ કર્મયજ્ઞૈઃ કિં ભૂતિકામનયાવિલૈઃ ? ॥	૨
વેદોક્તત્વાન્ મનઃશુદ્ધયા, કર્મયજ્ઞોડપિ યોગિનઃ ।	
બ્રહ્મયજ્ઞ ઈતીચ્છન્તઃ, શ્યેનયાગં ત્યજન્તિ કિમ્ ? ॥	૩
બ્રહ્મયજ્ઞઃ પરં કર્મ, ગૃહસ્થસ્યાધિકારિણઃ ।	
પૂજાદિ વીતરાગસ્ય, જ્ઞાનમેવ તુ યોગિનઃ ॥	૪

भिन्नोद्देशेन विहितं, कर्म कर्मक्षयाक्षमम् । कलृप्तभिन्नाधिकारं य, पुत्रेष्ट्यादिवद्विष्यताम् ॥	५
ब्रह्मार्पणमपि ब्रह्म-यज्ञान्तर्भावसाधनम् । ब्रह्माग्नौ कर्मणो युक्तं, स्वकृतत्वस्मये हुते ॥	६
ब्रह्मण्यर्पितसर्वस्वो, ब्रह्मदृग् ब्रह्मसाधनः । ब्रह्मशा जुह्वदब्रह्म, ब्रह्मणि ब्रह्मगुप्तिमान् ॥	७
ब्रह्माध्ययननिष्ठावान्, परब्रह्मसमाहितः । ब्राह्मणो विध्यते नाधैर्नियाग-प्रतिपत्तिमान् ॥	८

(२८) भावपूजाष्टकम्

दयाम्भसा कृतस्नानः, सन्तोषशुभवस्त्रभृत् । विवेकतिलकब्राह्म, भावनापावनाशयः ॥	१
भक्तिश्रद्धानघुसृणोन्मिश्रपाटीरजद्रवैः । नवब्रह्माङ्गतो देवं, शुद्धमात्मानमर्चय ॥	२
क्षमापुष्पस्रजं धर्मयुग्मक्षौमद्रयं तथा । ध्यानात्मरससारं य, तदङ्गे विनिवेशय ॥	३
भद्रस्थानभिदात्यागैर्लिप्ताग्ने याष्टमङ्गलीम् । ज्ञानाग्नौ शुभसङ्कल्पकाकतुण्डं य धूपय ॥	४
प्राग्धर्मलवणोत्तारं, धर्मसन्यासवह्निना । कुर्वन् पूरय सामर्थ्यराजन्नीराजनाविधिम् ॥	५
स्फुरन् मङ्गलदीपं य, स्थापयानुत्पन्नं पुरः । योगनृत्यपरस्तौर्यत्रिकसंयमवान् भव ॥	६

ઉલ્લસન્ મનસઃ સત્ય-ઘણ્ટાં વાદ્યતસ્તવ ।	
ભાવપૂજારતસ્યેત્યં, કરકોડે મહોદયઃ ॥	૭
દ્રવ્યપૂજોચિતા ભેદો-પાસના ગૃહમેધિનામ્ ।	
ભાવપૂજા તુ સાધૂનામભેદોપાસનાત્મિકા ॥	૮

(૩૦) ધ્યાનાષ્ટકમ્

ધ્યાતા ધ્યેયં તથા ધ્યાનં, ત્રયં યસ્યૈકતાં ગતમ્ ।	
મુનેરનન્યચિત્તસ્ય, તસ્ય દુઃખં ન વિદ્યતે ॥	૧
ધ્યાતાન્તરાત્મા ધ્યેયસ્તુ, પરમાત્મા પ્રકીર્તિતઃ ।	
ધ્યાનં ચૈકાગ્રયસંવિત્તિઃ, સમાપત્તિસ્તદેકતા ॥	૨
મણાવિવ પ્રતિચ્છાયા, સમાપત્તિઃ પરાત્મનઃ ।	
ક્ષીણવૃત્તૌ ભવેદ્ધ્યાનાદન્તરાત્મનિ નિર્મલે ॥	૩
આપત્તિશ્ચ તતઃ પુણ્ય-તીર્થકૃત્કર્મબન્ધતઃ ।	
તદ્ભાવાભિમુખત્વેન, સમ્પત્તિશ્ચ કમાદ્ ભવેત્ ॥	૪
ઈત્યં ધ્યાનફલાદ્યુક્તં, વિંશતિસ્થાનકાઘપિ ।	
કષ્ટમાત્રં ત્વભવ્યાના-મપિ નો દુર્લભં ભવે ॥	૫
જિતેન્દ્રિયસ્ય ધીરસ્ય, પ્રશાન્તસ્ય સ્થિરાત્મનઃ ।	
સુખાસનસ્ય નાસાગ્ર-ન્યસ્તનેત્રસ્ય યોગિનઃ ॥	૬
રુદ્ધબાહ્યમનોવૃત્તેર્ધારણાધારયા રયાત્ ।	
પ્રસન્નસ્યાડપ્રમત્તસ્ય, ચિદાનન્દસુખાલિહઃ ॥	૭
સામ્રાજ્યમપ્રતિદ્વન્દ્વમન્તરેવ વિતન્વતઃ ।	
ધ્યાનિનો નોપમા લોકે, સદેવમનુજેડપિ હિ ॥	૮

(૩૧) તપોડષ્ટકમ્

- જ્ઞાનમેવ બુધાઃ પ્રાહુઃ, કર્મણાં તાપનાત્તપઃ ।
તદાભ્યન્તરમેવેષ્ટં, બાહ્યં તદુપબૃંહકમ્ ॥ ૧
- આનુસ્રોતસિકી વૃત્તિર્બાલાનાં સુખશીલતા ।
પ્રાતિસ્રોતસિકી વૃત્તિર્જાનિનાં પરમં તપઃ ॥ ૨
- ધનાર્થિનાં યથા નાસ્તિ, શીતતાપાદિ દુઃસહમ્ ।
તથા ભવવિરક્તાનાં, તત્ત્વજ્ઞાનાર્થિનામપિ ॥ ૩
- સદુપાયપ્રવૃત્તાનામુપેયમધુરત્વતઃ ।
જ્ઞાનિનાં નિત્યમાનન્દવૃદ્ધિરેવ તપસ્વિનામ્ ॥ ૪
- ઈત્યં ચ દુઃખરૂપત્વાત્, તપો વ્યર્થમિતીચ્છતામ્ ।
બૌદ્ધાનાં નિહતા બુદ્ધિર્બૌદ્ધાનન્દાડપરિક્ષયાત્ ॥ ૫
- યત્ર બ્રહ્મ જિનાર્યા ચ, કષાયાણાં તથા હતિઃ ।
સાનુબન્ધા જિનાજ્ઞા ચ, તત્તપઃ શુદ્ધમિષ્યતે ॥ ૬
- તદેવ હિ તપઃ કાર્યં, દુર્ધ્યાનં યત્ર નો ભવેત્ ।
યેન યોગા ન હીયન્તે, ક્ષીયન્તે નેન્દ્રિયાણિ ચ ॥ ૭
- મૂલોત્તરગુણશ્રેણિપ્રાજયસામ્રાજ્યસિદ્ધયે ।
બાહ્યમાભ્યન્તરં ચેત્યં, તપઃ કુર્યાન્ મહામુનિઃ ॥ ૮

(૩૨) સર્વનયાષ્ટકમ્

- ધાવન્તોડપિ નયાઃ સર્વે, સ્યુર્ભાવિ કૃતવિશ્રમાઃ ।
ચારિત્રગુણલીનઃ સ્યાદિતિ સર્વનયાશ્રિતઃ ॥ ૧
- પૃથક્નયા મિથઃ પક્ષપ્રતિપક્ષકદર્થિતાઃ ।
સમવૃત્તિસુખાસ્વાદી, જ્ઞાની સર્વનયાશ્રિતઃ ॥ ૨

નાપ્રમાણં પ્રમાણં વા, સર્વમપ્યવિશેષિતમ્ ।	
વિશેષિતં પ્રમાણં સ્યાદિતિ સર્વનયજ્ઞતા ॥	૩
લોકે સર્વનયજ્ઞાનાં, તાટસ્થ્યં વાપ્યનુગ્રહઃ ।	
સ્યાત્ પૃથક્નયમૂઢાનાં, સ્મયાર્તિર્વાતિવિગ્રહઃ ॥	૪
શ્રેયઃ સર્વનયજ્ઞાનાં, વિપુલં ધર્મવાદતઃ ।	
શુષ્કવાદાદ્વિવાદાચ્ચ, પરેષાં તુ વિપર્યયઃ ॥	૫
પ્રકાશિતં જ્ઞાનાનાં યૈર્મતં સર્વનયાશ્રિતમ્ ।	
ચિત્તે પરિણતં ચેદં, યેષાં તેભ્યો નમોનમઃ ॥	૬
નિશ્ચયે વ્યવહારે ચ, ત્યક્ત્વા જ્ઞાને ચ કર્મણિ ।	
એકપાક્ષિકવિશ્લેષમારૂઢાઃ શુદ્ધભૂમિકામ્ ॥	૭
અમૂઢલક્ષ્યાઃ સર્વત્ર, પક્ષપાતવિવર્જિતાઃ ।	
જયન્તિ પરમાનન્દ-, મયાઃ સર્વનયાશ્રયાઃ ॥	૮

ઉપસંહાર

પૂર્ણો મગ્નઃ સ્થિરોઽમોહો, જ્ઞાની શાન્તો જિતેન્દ્રિયઃ ।	
ત્યાગી ક્રિયાપરસ્તૃપ્તો, નિર્લેપો નિઃસ્પૃહો મુનિઃ ॥	૧
વિદ્યાવિવેકસંપન્નો, મધ્યસ્થો ભયવર્જિતઃ ।	
અનાત્મશંસકસ્તત્ત્વદૃષ્ટિઃ સર્વસમૃદ્ધિમાન્ ॥	૨
ધ્યાતા કર્મવિપાકાનામુદ્વિગ્નો ભવવારિધેઃ ।	
લોકસંગ્જાવિનિર્મુક્તઃ, શાસ્ત્રદૃગ્ નિષ્પરિગ્રહઃ ॥	૩
શુદ્ધાનુભવવાન્ યોગી, નિયાગપ્રતિપત્તિમાન્ ।	
ભાવાર્ચાધ્યાનતપસાં, ભૂમિઃ સર્વનયાશ્રિતઃ ॥	૪

સ્પષ્ટં નિષ્ક્રિયં તત્ત્વમષ્ટકૈઃ પ્રતિપન્નવાન્ ।	
મુનિર્મહોદયં જ્ઞાનસારં સમધિગચ્છતિ ॥	૫
નિર્વિકારં નિરાબાધં, જ્ઞાનસારમુપેયુષામ્ ।	
વિનિવૃત્તપરાશાનાં, મોક્ષોડત્રૈવ મહાત્મનામ્ ॥	૬
ચિત્તમાર્દ્રીકૃતં જ્ઞાનસારસારસ્વતોર્મિભિઃ ।	
નાખ્નોતિ તીવ્રમોહાગ્નિપ્લોષશોષકદર્થનામ્ ॥	૭
અચિન્ત્યા કાપિ સાધૂનાં, જ્ઞાનસારગરિષ્ઠતા ।	
ગતિર્યથોર્ધ્વમેવ સ્યાદધઃપાતઃ કદાપિ ન ॥	૮
કલેશક્ષયો હિ મણ્ડૂકચૂર્ણતુલ્યઃ ક્રિયાકૃતઃ ।	
દગ્ધતચ્ચૂર્ણસદૃશો, જ્ઞાનસારકૃતઃ પુનઃ ॥	૯
જ્ઞાનપૂતાં પરેડધ્યાહુઃ ક્રિયાં હેમઘટોપમામ્ ।	
યુક્તં તદપિ તદ્ભાવં, ન યદ્ભગ્નાપિ સોજ્જતિ ॥	૧૦
ક્રિયાશૂન્યં ચ યજ્ઞજ્ઞાનં, જ્ઞાનશૂન્યા ચ યા ક્રિયા ।	
અનયોરન્તરં જ્ઞેયં, ભાનુખદ્યોતયોરિવ ॥	૧૧
ચારિત્રં વિરતિઃ પૂર્ણા, જ્ઞાનસ્યોત્કર્ષ એવ હિ ।	
જ્ઞાનાદ્વૈતનયે દષ્ટિર્દયા તદ્યોગસિદ્ધયે ॥	૧૨

ગ્રન્થકૃત્ત્રશસ્તિઃ

સિદ્ધિં સિદ્ધપુરે પુરન્દરપુરસ્પર્ધાવહે લબ્ધવાં-
શ્ચિદીપોડયમુદારસારમહસા દીપોત્સવે પર્વણિ ।
એતદ્ભાવનભાવપાવનમનશ્ચગ્ચગ્ચમત્કારિણાં,
તૈસ્તૈર્દીપશતૈઃ સુનિશ્ચયમતૈર્નિત્યોડસ્તુ દીપોત્સવઃ ॥ ૧

કેષાઞ્ચિદ્વિષયજવરાતુરમહો ચિત્તં પરેષાં વિષા-
 વેગોદર્કકુતર્કમૂર્ચ્છિતમથાન્યેષાં કુવૈરાગ્યતઃ ।
 લગ્નાલર્કમબોધકૂપપતિતં ચાસ્તે પરેષામપિ,
 સ્તોકાનાં તુ વિકારભારરહિતં, તજ્જ્ઞાનસારાશ્રિતમ્ ॥ ૨
 જાતોદ્રેકવિવેકતોરણતતૌ ધાવલ્યમાતન્વતિ,
 હૃદ્ગેહે સમયોચિતઃ પ્રસરતિ સ્ફીતશ્ચ ગીતધ્વનિઃ ।
 પૂર્ણાનન્દઘનસ્ય કિં સહજયા તદ્ભાગ્યભગ્ન્યાભવ,-
 ન્નૈતદ્ગ્રન્થમિષાત્ કરગ્રહમહશ્ચિત્રં ચરિત્રશ્રિયઃ ? ॥ ૩
 ભાવસ્તોમપવિત્રગોમયરસૈર્લિપ્તૈવ ભૂઃ સર્વતઃ,
 સંસિક્તા સમતોદકૈરથ પથિ ન્યસ્તા વિવેકસ્રજઃ ।
 અધ્યાત્મામૃતપૂર્ણકામકલશશ્ચક્રેઽત્ર શાસ્ત્રે પુરઃ,
 પૂર્ણાનન્દઘને પુરં પ્રવિશતિ સ્વીયં કૃતં મજ્જલમ્ ॥ ૪
 ગચ્છે શ્રીવિજયાદિદેવસુગુરોઃ સ્વચ્છે ગુણાનાં ગણૈઃ,
 પ્રૌઢિં પ્રૌઢિમધામ્નિ જીતવિજયપ્રાજ્ઞાઃ પરામૈયરુઃ ।
 તત્સાતીર્થભૃતાં નયાદિવિજયપ્રાજ્ઞોત્તમાનાં શિશોઃ,
 શ્રીમન્ધ્યાયવિશારદસ્ય કૃતિનામેષા કૃતિઃ પ્રીતયે ॥ ૫

प्राचीनपरमर्षिरचितम्
॥ श्रीयोगसारप्रकरणम् ॥

(प्रथमः प्रस्तावः)

यथावस्थितदेवस्वरूपोपदेशः

- प्रशम्य परमात्मानं, रागद्वेषविवर्जितम् ।
योगसारं प्रवक्ष्यामि, गम्भीरार्थं समासतः ॥ १
- यदा ध्यायति यद् योगी, याति तन्मयतां तदा ।
ध्यातव्यो वीतरागस्तद्, नित्यमात्मविशुद्धये ॥ २
- शुद्धस्फटिकसङ्काशो, निष्कलश्चात्मनात्मनि ।
परमात्मेति स ज्ञातः, प्रदत्ते परमं पदम् ॥ ३
- किन्तु न ज्ञायते तावद्, यावद् मालिन्यमात्मनः ।
ज्ज्ञाते साम्येन नैर्मल्ये, स स्फुटः प्रतिभासते ॥ ४
- तत्त्वनन्तानुबन्ध्यादि-, कषायविगमकृमात् ।
आत्मनः शुद्धिकृत् साम्यं, शुद्धं शुद्धतरं भवेत् ॥ ५
- साम्यशुद्धिकमेषैव, स विशुद्धयत आत्मनः ।
सम्यक्त्वादिगुणेषु स्यात्, स्फुटः स्फुटतरः प्रभुः ॥ ६
- सर्वभोक्षयात् साम्ये, सर्वशुद्धे सयोगिनः ।
सर्वशुद्धात्मनस्त्वेष, प्रभुः सर्वस्फुटीभवेत् ॥ ७
- कषाया अपसर्पन्ति, यावत् क्षान्त्यादिताडिताः ।
तावदात्मैव शुद्धोऽयं, भजते परमात्मताम् ॥ ८
- अपसर्पन्ति ते यावत्, प्रबलीभूय दृष्टिषु ।
स तावन्मलिनीभूतो, जहाति परमात्मताम् ॥ ९

કષાયાસ્તન્નિહન્તવ્યા-, સ્તથા તત્સહચારિણઃ ।	
નોકષાયાઃ શિવદ્વારા-, ગર્લીભૂતા મુમુક્ષુભિઃ ॥	૧૦
હન્તવ્યઃ ક્ષમયા ક્રોધો, માનો માર્દવયોગતઃ ।	
માયા ચાર્જવભાવેન, લોભઃ સન્તોષપોષતઃ ॥	૧૧
હર્ષઃ શોકો જુગુપ્સા ચ, ભયં રત્યરતી તથા ।	
વેદત્રયં ચ હન્તવ્યં, તત્ત્વજ્ઞૈર્દૃઢધૈર્યતઃ ॥	૧૨
રાગદ્વેષમયેષ્વેષુ, હતેષ્વાન્તર-વૈરિષુ ।	
સામ્યે સુનિશ્ચલે યાયા-, દાત્મૈવ પરમાત્મતામ્ ॥	૧૩
સ તાવદ્ દેહિનાં ભિન્નઃ, સમ્યગ્ યાવન્ન લક્ષ્યતે ।	
લક્ષિતસ્તુ ભજત્યૈક્યં, રાગાઘઞ્જનમાર્જનાત્ ॥	૧૪
યાદૃશોડનન્તવીર્યાદિ-, ગુણોડતિવિમલઃ પ્રભુઃ ।	
તાદૃશાસ્તેડપિ જાયન્તે, કર્મમાલિન્યશોધનાત્ ॥	૧૫
આત્માનો દેહિનો ભિન્નાઃ, કર્મપદ્મકલઙ્કિતાઃ ।	
અદેહઃ કર્મનિર્મુક્તઃ પરમાત્મા ન ભિદ્યતે ॥	૧૬
સંખ્યયાડનેકરૂપોડપિ, ગુણતસ્ત્વેક એવ સઃ ।	
અનન્તદર્શનજ્ઞાન-, વીર્યાનન્દગુણાત્મકઃ ॥	૧૭
જાતરૂપં યથાજાત્યં, બહુરૂપમપિ સ્થિતમ્ ।	
સર્વત્રાપિ તદેવૈકં, પરમાત્મા તથા પ્રભુઃ ॥	૧૮
આકાશવદરૂપોડસૌ, ચિદ્રૂપો નીરુજઃ શિવઃ ।	
સિદ્ધિક્ષેત્રગતોડનન્તો, નિત્યઃ શં પરમશ્નુતે ॥	૧૯
યેનૈવારાધિતો ભાવાત્, તસ્યાસૌ કુરુતે શિવમ્ ।	
સર્વજન્તુસમસ્યાસ્ય, ન પરાત્મવિભાગિતા ॥	૨૦

કૃતકૃત્યોડયમારાદ્ધઃ, સ્યાદાજ્ઞાપાલનાત્ પુનઃ ।	
આજ્ઞા તુ નિર્મલં ચિત્તં, કર્તવ્યં સ્ફટિકોપમમ્ ॥	૨૧
જ્ઞાનદર્શનશીલાનિ, પોષણીયાનિ સર્વદા ।	
રાગદ્વેષાદયો દોષા, હન્તવ્યાશ્ચ ક્ષણે ક્ષણે ॥	૨૨
એતાવત્યેવ તસ્યાજ્ઞા, કર્મદ્રુમકુઠારિકા ।	
સમસ્તદ્વાદશાઙ્ગાર્થ-, સારભૂતાતિદુર્લભા ॥	૨૩
વિશ્વસ્ય વત્સલેનાપિ, ત્રૈલોક્યપ્રભુશાપિ ચ ।	
સાક્ષાદ્ વિહરમાણેન, શ્રીવીરેણ તદા કિલ ॥	૨૪
ત એવ રક્ષિતા દુઃખ-, ભૈરવાદ્ ભવસાગરાત્ ।	
ઈયં યૈઃ સ્વીકૃતા ભક્તિ-, નિર્ભરૈરભયાદિભિઃ ॥	૨૫
યૈસ્તુ પાપભરાકાન્તૈઃ કાલશૌકરિકાદિભિઃ ।	
ન સ્વીકૃતા ભવામ્ભોધૌ, તે ભ્રમિષ્યન્તિ દુઃખિતાઃ ॥	૨૬
સર્વજન્તુહિતાજ્ઞૈવા-, જ્ઞૈવ મોક્ષૈકપદ્ધતિઃ ।	
ચરિતાજ્ઞૈવ ચારિત્ર-, માજ્ઞૈવ ભવભઞ્જની ॥	૨૭
ઈયં તુ ધ્યાનયોગેન, ભાવસારસ્તુતિસ્તવૈઃ ।	
પૂજાદિભિઃ સુચારિત્ર-, ચર્યયા પાલિતા ભવેત્ ॥	૨૮
આરાધિતોડસ્ત્વસૌ, ભાવસ્તવેન વ્રતચર્યયા ।	
તસ્ય પૂજાદિના દ્રવ્ય-, સ્તવેન તુ સરાગતઃ ॥	૨૯
ચિન્તામણ્યાદિકલ્પસ્ય, સ્વયં તસ્ય પ્રભાવતઃ ।	
કૃતો દ્રવ્યસ્તવોડપિ સ્યાત્, કલ્યાણાય તદર્થિનામ્ ॥	૩૦
સ્વર્ગાપવર્ગદો દ્રવ્ય-, સ્તવોડત્રાપિ સુખાવહઃ ।	
હેતુશ્ચિત્તપ્રસત્તેસ્તત્, કર્તવ્યો ગૃહિણા સદા ॥	૩૧

ભવેદ્ વિરતિરપ્યસ્ય, યથાશક્તિ પુનર્યદિ ।	
તતઃ પ્રક્ષરિતઃ સિંહઃ કર્મનિર્મથનં પ્રતિ ॥	૩૨
શ્રાવકો બહુકર્માપિ, પૂજાદૈઃ શુભભાવતઃ ।	
દલયિત્વાખિલં કર્મ, શિવમાખ્નોતિ સત્વરમ્ ॥	૩૩
યેનાજ્ઞા યાવદારાદ્ધા, સ તાવલ્લભતે સુખમ્ ।	
યાવદ્ વિરાધિતા યેન, તાવદ્ દુઃખં લભેત સઃ ॥	૩૪
સદા તત્પાલને લીનૈઃ પરમાત્માત્મનાત્મનિ ।	
સમ્યક્ સ જ્ઞાયતે જ્ઞાતો, મોક્ષં ચ કુરુતે પ્રભુઃ ॥	૩૫
બુદ્ધો વા યદિ વા વિષ્ણુ - ર્યદ્વા બ્રહ્માથવેશ્વરઃ ।	
ઉચ્ચતાં સ જિનેન્દ્રો વા, નાર્થભેદસ્તથાપિ હિ ॥	૩૬
મમૈવ દેવો દેવઃ સ્યાત્, તવ નૈવેતિ કેવલમ્ ।	
મત્સરસ્ફૂર્જિતં સર્વ-, મજ્ઞાનનાં વિજૃમ્ભિતમ્ ॥	૩૭
યથાવસ્થિતવિજ્ઞાત-, તત્સ્વરૂપાસ્તુ કિં ક્વચિત્ ।	
વિવદન્તે મહાત્માન-, સ્તત્ત્વવિશ્રાન્તદષ્ટયઃ ? ॥	૩૮
સ્વરૂપં વીતરાગત્વં, પુનસ્તસ્ય ન રાગિતા ।	
રાગો યદ્યત્ર તત્રાન્યે, દોષા દ્વેષાદયો ધ્રુવમ્ ॥	૩૯
તૈર્દોષૈર્દૂષિતો દેવઃ, કથં ભવિતુમર્હતિ ? ।	
ઈત્થં માધ્યસ્થ્યમાસ્થાય, તત્ત્વબુદ્ધ્યાવધાર્યતામ્ ॥	૪૦
યદ્વા રાગાદિભિર્દોષૈઃ, સર્વસંકલેશકારકૈઃ ।	
દૂષિતેન શુભેનાપિ, દેવેનૈવ હિ તેન કિમ્ ॥	૪૧
વીતરાગં યતો ધ્યાયન્, વીતરાગો ભવેદ્ ભવી ।	
ઈલિકા ભ્રમરીભીતા, ધ્યાયન્તી ભ્રમરીં યથા ॥	૪૨

રાગાદિદ્વૃષિતં ધ્યાયન્, રાગાદિવિવશો ભવેત્ ।	
કામુકઃ કામિનીં ધ્યાયન્, યથા કામૈકવિહ્વલઃ ॥	૪૩
રાગાદ્યસ્તુ પાખ્માનો ભવભ્રમણકારણમ્ ।	
ન વિવાદોઽત્ર કોઽપ્યસ્તિ, સર્વથા સર્વસમ્મતેઃ ॥	૪૪
વીતરાગમતો ધ્યાયન્, વીતરાગો વિમુચ્યતે ।	
રાગાદિમોહિતં ધ્યાયન્, સરાગો બદ્ધયતે સ્ફુટમ્ ॥	૪૫
ય એવ વીતરાગઃ સ દેવો નિશ્ચીયતાં તતઃ ।	
ભવિનાં ભવદમ્ભોલિઃ, સ્વતુલ્યપદવીપ્રદઃ ॥	૪૬

(દ્વિતીયઃ પ્રસ્તાવ)

તત્ત્વસારોપદેશકઃ

સર્વેઽપિ સામ્પ્રતં લોકાઃ પ્રાયસ્તત્ત્વપરાઙ્મુખાઃ ।	
ક્લિશ્યન્તે સ્વાગ્રહગ્રસ્તા, દષ્ટિરાગેણ મોહિતાઃ ॥	૧
દષ્ટિરાગો મહામોહો, દષ્ટિરાગો મહાભયઃ ।	
દષ્ટિરાગો મહામારો, દષ્ટિરાગો મહાજ્વરઃ ॥	૨
પતિતવ્યં જનૈઃ સર્વેઃ, પ્રાયઃ કાલાનુભાવતઃ ।	
પાપો મત્સરહેતુસ્તદ્, નિર્મિતોઽસૌ સતામપિ ॥	૩
મોહોપહતચિત્તાસ્તે, મૈત્ર્યાદિભિરસંસ્કૃતાઃ ।	
સ્વયં નષ્ટા જનં મુગ્ધં, નાશયન્તિ ચ ધિગ્ હહા ॥	૪
પરે હિતમતિર્મૈત્રી, મુદિતા ગુણમોદનમ્ ।	
ઉપેક્ષા દોષમાધ્યસ્થ્યં, કરુણા દુઃખમોક્ષધીઃ ॥	૫
મૈત્રી નિખિલસત્ત્વેષુ, પ્રમોદો ગુણશાલિષુ ।	
માધ્યસ્થ્યમવિનેયેષુ, કરુણા દુઃખદેહિષુ ॥	૬

- ધર્મકલ્પદ્રુમસ્યૈતા, મૂલં મૈત્ર્યાદિભાવનાઃ ।
 યૈર્ન જ્ઞાતા ન ચાભ્યસ્તાઃ, સ તેષામતિદુર્લભઃ ॥ ૭
- અહો વિચિત્રં મોહાન્ધ્યં, તદન્ધૈરિહ યજ્જનૈઃ ।
 દોષા અસન્તોડપીક્ષ્યન્તે, પરે સન્તોડપિ નાત્મનિ ॥ ૮
- મદીયં દર્શનં મુખ્યં, પાખણ્ડાન્યપરાણિ તુ ।
 મદીય આગમઃ સારઃ, પરકીયાસ્ત્વસારકાઃ ॥ ૯
- તાત્ત્વિકા વયમેવાન્યે, બ્રાન્તાઃ સર્વેડપ્યતાત્ત્વિકાઃ ।
 ઈતિ મત્સરિણો દૂરોત્-, સારિતાસ્તત્ત્વસારતઃ ॥ ૧૦
- યથાહતાનિ ભાણ્ડાનિ, વિનશ્યન્તિ પરસ્પરમ્ ।
 તથા મત્સરિણોડન્યોન્યં હી દોષગ્રહણાદ્ધતાઃ ॥ ૧૧
- પરં પતન્તં પશ્યન્તિ, ન તુ સ્વં મોહમોહિતાઃ ।
 કુર્વન્તઃ પરદોષાણાં, ગ્રહણં ભવકારણમ્ ॥ ૧૨
- યથા પરસ્ય પશ્યન્તિ, દોષાન્ યદ્યાત્મનસ્તથા ।
 સૈવાજરામરત્વાય, રસસિદ્ધિસ્તદા નૃણામ્ ॥ ૧૩
- રાગદ્વેષવિનાભૂતં, સામ્યં તત્ત્વં યદુચ્યતે ।
 સ્વશંસિનાં ક્વ તત્ તેષાં, પરદૂષણદાયિનામ્ ॥ ૧૪
- માનેડપમાને નિન્દાયાં, સ્તુતૌ વા લોષ્ટુકાચ્યને ।
 જીવિતે મરણે લાભા-લાભે રડ્ડકે મહર્દ્ધિકે ॥ ૧૫
- શત્રૌ મિત્રે સુખે દુઃખે, હૃષીકાર્થે શુભાશુભે ।
 સર્વત્રાપિ યદેકત્વં, તત્ત્વં તદ્ ભેદતાં પરમ્ ॥ ૧૬
- અષ્ટાઙ્ગસ્યાપિ યોગસ્ય, સારભૂતમિદં ખલુ ।
 યતો યમાદિવ્યાસોડસ્મિન્, સર્વોડપ્યસ્યૈવ હેતવે ॥ ૧૭

ક્રિયતે દધિસારાય, દધિમન્થો યથા કિલ ।	
તથૈવ સામ્યસારાય, યોગાભ્યાસો યમાદિકઃ ॥	૧૮
અથ કલ્પેડપિ કેવલ્યં, સામ્યેનાનેન નાન્યથા ।	
પ્રમાદઃ ક્ષણમપ્યત્ર, તતઃ કર્તું ન સામ્પ્રતમ્ ॥	૧૯
કિં બુદ્ધેન કિમીશેન, કિં ધાત્રા કિમુ વિષ્ણુના ।	
કિં જિનેન્દ્રેણ રાગાદૈ-, યદિ સ્વં કલુષં મનઃ ? ॥	૨૦
કિં નાગ્ન્યેન સિતૈ રક્તૈઃ, કિં પટૈઃ કિં જટાભરૈઃ ।	
કિં મુણ્ડમુણ્ડનેનાપિ, સામ્યં સર્વત્ર નો યદિ ? ॥	૨૧
કિં વ્રતૈઃ કિં વ્રતાચારૈઃ, કિં તપોભિર્જપૈશ્ચ કિમ્ ।	
કિં ધ્યાનૈઃ કિં તથા ધ્યેયૈ-, ન ચિત્તં યદિ ભાસ્વરમ્ ॥	૨૨
કિં ક્લિષ્ટેન્દ્રિયરોધેન, કિં સદા પઠનાદિભિઃ ।	
કિં સર્વસ્વપ્રદાનેન, તત્ત્વં નોન્મીલિતં યદિ ? ॥	૨૩
નાગ્ન્યલો મુખવસ્ત્રં ન, ન રાકા ન ચતુર્દશી ।	
ન શ્રાદ્ધાદિપ્રતિષ્ઠા વા, તત્ત્વં કિન્ત્વમલં મનઃ ॥	૨૪
દષ્ટ્વા શ્રીગૌતમં બુદ્ધૈ-, સ્ત્રિપગ્ન્યશતતાપસૈઃ ।	
ભરતપ્રમુખૈર્વાપિ, ક્વ કૃતો બાહ્યકુશ્લઃ ? ॥	૨૫
દઢપ્રહારિવીરેણ, ચિલાતીપુત્રયોગિના ।	
ઈલાપુત્રાદિભિશ્ચૈવ, સેવિતો યોગ ઉત્તમઃ ॥	૨૬
યેન કેન પ્રકારેણ, દેવતારાધનાદિના ।	
ચિત્તં ચન્દ્રોજજવલં કાર્યં, કિમન્યૈર્ગ્રહકુશ્લૈઃ ? ॥	૨૭
તથા ચિન્ત્યં તથા વાચ્યં, ચેષ્ટિતવ્યં તથા તથા ।	
મલીમસં મનોડત્યર્થં, યથા નિર્મલતાં વ્રજેત્ ॥	૨૮

ચગ્ગલસ્યાસ્ય ચિત્તસ્ય, સદૈવોત્પથચારિણઃ ।	
ઉપયોગપરૈઃ સ્થેયં, યોગિભિર્યોગકાઙ્ગિકાભિઃ ॥	૨૯
સુકરં મલધારિત્વં, સુકરં દુસ્તપં તપઃ ।	
સુકરોડક્ષનિરોધશ્ચ, દુષ્કરં ચિત્તશોધનમ્ ॥	૩૦
પાપબુદ્ધ્યા ભવેત્ પાપં, કો મુગ્ધોડપિ ન વેત્યદઃ ।	
ધર્મબુદ્ધ્યા તુ યત્ પાપં, તચ્ચિન્ત્યં નિપુણૈર્બુધૈઃ ॥	૩૧
અણુમાત્રા અપિ ગુણા, દશ્યન્તે સ્વધિયાત્મનિ ।	
દોષાસ્તુ પર્વતસ્થૂલા, અપિ નૈવ કથગ્ચન ॥	૩૨
ત એવ વૈપરીત્યેન, વિજ્ઞાતવ્યાઃ પરં વચઃ ।	
દિફ્મોહ ઈવ કોડખેષ, મહામોહો મહાબલઃ ॥	૩૩
ધર્મસ્ય બહુધાધ્વાનો, લોકે વિભ્રમહેતવઃ ।	
તેષુ બાહ્યફટાટોપા-, તત્ત્વવિભ્રાન્તદષ્ટયઃ ॥	૩૪
સ્વસ્વદર્શનરાગેણ, વિવદન્તો મિથો જનાઃ ।	
સર્વથૈવાત્મનો ધર્મ, મન્યન્તે ન પરસ્ય તુ ॥	૩૫
યત્ર સામ્યં સ તત્રૈવ, કિમાત્મપરચિન્તયા ।	
જાનીત તદ્વિના હંહો !, નાત્મનો ન પરસ્ય ચ ॥	૩૬
ક્ષાન્ત્યાદિર્દશધા, ધર્મઃ, સર્વધર્મશિરોમણિઃ ।	
સોડપિ સામ્યવતામેવ, મૈત્ર્યાદિકૃતકર્મણામ્ ॥	૩૭
સામ્યં સમસ્તધર્માણાં, સારં જ્ઞાત્વા તતો બુધાઃ ।	
બાહ્યં દષ્ટિગ્રહં મુક્ત્વા, ચિત્તં કુરુત નિર્મલમ્ ॥	૩૮

(તૃતીયઃ પ્રસ્તાવઃ)

સામ્યોપદેશઃ

- સહજાનન્દસામ્યસ્ય, વિમુખા મૂઢબુદ્ધયઃ ।
ઈચ્છન્તિ દુઃખદં દુઃખો-, ત્યાદં વૈષયિકં સુખમ્ ॥ ૧
- કષાયા વિષયા દુઃખ-, મિતિ વેત્તિ જનઃ સ્ફુટમ્ ।
તથાપિ તન્મુખઃ કસ્માદ્, ધાવતીતિ ન બુદ્ધ્યતે ॥ ૨
- સર્વસદ્ગ-પરિત્યાગઃ, સુખમિત્યપિ વેત્તિ સઃ ।
સમ્મુખોડપિ ભવેત્ કિં ન, તસ્યેત્યપિ ન બુદ્ધ્યતે ॥ ૩
- સૂક્ષ્માઃ સૂક્ષ્મતરા ભાવા, ભેદન્તે સૂક્ષ્મબુદ્ધિભિઃ ।
એતદ્ દ્વયં તુ દુર્ભેદં, તેષામપિ હિ કા ગતિઃ ? ॥ ૪
- અપરાધાક્ષમા ક્રોધો, માનો જાત્યાદહકૃતિઃ ।
લોભઃ પદાર્થતૃષ્ણા ચ, માયા કપટચેષ્ટિતમ્ ॥ ૫
- શબ્દરૂપરસસ્પર્શ-, ગન્ધાશ્ચ મૃગતૃષ્ણિકા ।
દુઃખયન્તિ જનં સર્વં, સુખાભાસવિમોહિતમ્ ॥ ૬
- નોપેન્દ્રસ્ય ન ચેન્દ્રસ્ય તત્ સુખં નૈવ ચક્રિણઃ ।
સામ્યામૃતવિનિર્મગ્નો, યોગી પ્રાપ્નોતિ યત્ સુખમ્ ॥ ૭
- રાગોડભીષ્ટેષુ સર્વેષુ, દ્વેષોડનિષ્ટેષુ વસ્તુષુ ।
ક્રોધઃ કૃતાપરાધેષુ, માનઃ પરપરાભવે ॥ ૮
- લોભઃ પરાર્થસમ્પ્રાપ્તૌ, માયા ચ પરવચ્ચને ।
ગતે મૃતે તથા શોકો, હર્ષશ્ચાગતજાતયોઃ ॥ ૯
- અરતિર્વિષયગ્રામે, યાશુભે ચ શુભે રતિઃ ।
યૌરાદિભ્યો ભયં ચૈવ, કુત્સા કુત્સિતવસ્તુષુ ॥ ૧૦

વેદોદયશ્ચ સમ્ભોગે, વિલીયેત મુનેર્યદા ।	
અન્તઃશુદ્ધિકરં સામ્યા-, ડમૃતમુજજૃમ્મતે તદા ॥	૧૧
એતેષુ યેન કેનાપિ, કૃષ્ણસર્પેણ દેહિનઃ ।	
દષ્ટસ્ય નશ્યતિ ક્ષિપ્રં, વિવેકવરજીવિતમ્ ॥	૧૨
દુર્વિજેયા દુરુચ્છેદ્યા, એતેડભ્યન્તરવૈરિણઃ ।	
ઉત્તિષ્ઠમાના એવાતો, રક્ષણીયાઃ પ્રયત્નતઃ ॥	૧૩
યદ્યાત્મા નિર્જિતોડમીભિ-, સ્તતો દુઃખાગમો મહાન્ ।	
યદ્યાત્મના જિતા એતે, મહાન્ સૌખ્યાગમસ્તદા ॥	૧૪
સહજાનન્દતા સેયં, સૈવાત્મારામતા મતા ।	
ઉન્મનીકરણં તદ્ યદ્, મુનેઃ શમરસે લયઃ ॥	૧૫
સામ્યં માનસભાવેષુ, સામ્યં વચનવીચિષુ ।	
સામ્યં કાયિકચેષ્ટાસુ, સામ્યં સર્વત્ર સર્વદા ॥	૧૬
સ્વપતા જાગ્રતા રાત્રૌ, દિવા યાખિલકર્મસુ ।	
કાયેન મનસા વાચા, સામ્યં સેવ્યં સુયોગિના ॥	૧૭
યદિ ત્વં સામ્યસન્તુષ્ટો, વિશ્વં તુષ્ટં તદા તવ ।	
તલ્લોકસ્યાનુવૃત્ત્યા કિં ?, સ્વમેવૈકં સમં કુરુ ॥	૧૮
શ્રુતશ્રામણ્યયોગાનાં, પ્રપગ્યઃ સામ્યહેતવે ।	
તથાપિ તત્ત્વતસ્તસ્માજ્ઞ, જનોડયં પ્લવતે બહિઃ ॥	૧૯
સ્વાધીનં સ્વં પરિત્યજ્ય, વિષમં દોષમન્દિરમ્ ।	
અસ્વાધીનં પરં મૂઢ !, સમીકર્તુ કિમાગ્રહઃ ॥	૨૦
વૃક્ષસ્ય છેદ્યમાનસ્ય, ભૂષ્યમાણસ્ય વાજિનઃ ।	
યથા ન રોષસ્તોષશ્ચ, ભવેદ્ યોગી સમસ્તથા ॥	૨૧

સૂર્યો જનસ્ય તાપાય, સોમઃ શીતાય વિદ્યતે ।	
તદ્ યોગી સૂર્યસોમાભઃ, સહજાનન્દતાં ભજેત્ ॥	૨૨
યથા ગુડાદિદાનેન, યત્ કિંચિત્ ત્યાજ્યતે શિશુઃ ।	
ચલં ચિત્તં શુભધ્યાને-, નાશુભં ત્યાજ્યતે તથા ॥	૨૩
સર્વભૂતાવિનાભૂતં, સ્વં પશ્યન્ સર્વદા મુનિઃ ।	
મૈત્રાઘમૃતસમ્મગ્નઃ, ક્વ કલેશાંશમપિ સ્પૃશેત્ ? ॥	૨૪
નાજ્ઞાનાદ્ બાલકો વેત્તિ, શત્રુમિત્રાદિકં યથા ।	
તથાત્ર યેષ્ટતે જ્ઞાની, તદિહૈવ પરં સુખમ્ ॥	૨૫
તોષણીયો જગન્નાથ-, સ્તોષણીયશ્ચ સદ્ગુરુઃ ।	
તોષણીયસ્તથા સ્વાત્મા, કિમન્યૈર્ભત તોષિતૈઃ ? ॥	૨૬
કષાયવિષયાકાન્તો, બહિર્બુદ્ધિરયં જનઃ ।	
કિં તેન રુષ્ટતુષ્ટેન, તોષરોષૌ ચ તત્ર કિમ્ ? ॥	૨૭
અસદાચારિણઃ પ્રાયો, લોકાઃ કાલાનુભાવતઃ ।	
દ્વેષસ્તેષુ ન કર્તવ્યઃ, સંવિભાવ્ય ભવસ્થિતિમ્ ॥	૨૮
નિઃસર્જો નિર્ભયઃ શાન્તો, નિરીહઃ સંયમે રતઃ ।	
યદા યોગી ભવેદન્ત-, સત્ત્વમુદ્ભાસતે તદા ॥	૨૯
સદ્વૃક્ષં પ્રાપ્ય નિર્વાતિ, રવિતપ્તો યથાધ્વગઃ ।	
મોક્ષાધ્વસ્થસ્તપસ્તપ્ત-, સ્તથા યોગી પરં લયમ્ ॥	૩૦
ઈતિ સામ્યતનુત્રાણ-, ત્રાતચારિત્રવિગ્રહઃ ।	
મોહસ્ય ધ્વજિનીં ધીરો, વિધ્વંસયતિ લીલયા ॥	૩૧

(ચતુર્થઃ પ્રસ્તાવઃ)

સત્ત્વોપદેશઃ

- ત્યક્ત્વા રજસ્તમોભાવૌ, સત્ત્વે ચિત્તં સ્થિરીકુરુ ।
ન હિ ધર્માધિકારોઽસ્તિ, હીનસત્ત્વસ્ય દેહિનઃ ॥ ૧
- હીનસત્ત્વો યતો જન્તુ-, બાધિતો વિષયાદિભિઃ ।
બાઢં પતતિ સંસારે, સ્વપ્રતિજ્ઞાવિલોપનાત્ ॥ ૨
- સાવઘં સકલં યોગં, પ્રત્યાખ્યાયાન્યસાક્ષિકમ્ ।
વિસ્મૃતાત્મા પુનઃ ક્લીબઃ સેવતે ધૈર્યવર્જિતઃ ॥ ૩
- તાવદ્ ગુરુવચઃ શાસ્ત્રં, તાવત્ તાવચ્ચ ભાવનાઃ ।
કષાયવિષયૈર્યાવદ્, ન મનસ્તરલીભવેત્ ॥ ૪
- કષાયવિષયગ્રામે, ધાવન્તમતિદુર્જયમ્ ।
યઃ સ્વમેવ જયત્યેકં, સ વીરતિલકઃ કુતઃ ? ॥ ૫
- ધીરાજ્ઞામપિ વૈધુર્ય-, કરૈ રૌદ્રપરીષદ્ભૈઃ ।
સ્પૃષ્ટઃ સન્ કોઽપિ વીરેન્દ્રઃ સમ્મુખો યદિ ધાવતિ ॥ ૬
- ઉપસર્ગે સુધીરત્વં, સુભીરુત્વમસંયમે ।
લોકાતિગં દ્વયમિદં, મુનેઃ સ્યાદ્ યદિ કસ્યચિત્ ॥ ૭
- દુસ્સહા વિષયાસ્તાવત્, કષાયા અતિદુઃસહા ।
પરીષહોપસર્ગાશ્ચા-, ધિક્-દુઃસહદુઃસહાઃ ॥ ૮
- જગત્રયૈકમલ્લશ્ચ, કામઃ કેન વિજીયતે ।
મુનિવીરં વિના કચ્ચિ-, ચ્ચિત્તનિગ્રહકારિણમ્ ॥ ૯
- મુનયોઽપિ યતસ્તેન, વિવશીકૃતયેતસઃ ।
ધોરે ભવાન્ધક્રૂપેઽસ્મિન્, પતિત્વા યાન્ત્યધસ્તલમ્ ॥ ૧૦

- તાવદ્ ધૈર્યં મહત્ત્વં ચ, તાવત્ તાવદ્ વિવેકિતા ।
કટાક્ષવિશિખાન્ યાવદ્, ન ક્ષિપન્તિ મૃગેક્ષણાઃ ॥ ૧૧
- ગૃહં ચ ગૃહવાર્તાં ચ, રાજ્યં રાજ્યશ્રિયોડપિ ચ ।
સમર્પ્ય સકલં સ્ત્રીણાં, ચેષ્ટન્તે દાસવજ્જનાઃ ॥ ૧૨
- સા મિત્રં સૈવ મન્ત્રી ચ, સા બન્ધુઃ સૈવ જીવિતમ્ ।
સા દેવઃ સા ગુરુશ્ચૈવ, સા તત્ત્વં સ્વામિની ચ સા ॥ ૧૩
- રાત્રૌ દિવા ચ સા સા સા સર્વં સર્વત્ર સૈવ હિ ।
એવં સ્થ્યાસક્તચિત્તાનાં, ક્વ ધર્મકરણે રતિઃ ? ॥ ૧૪
- સ્ત્રીસમુદ્રેડત્ર ગમ્ભીરે, નિમગ્નમખિલં જગત્ ।
ઉન્મજ્જતિ મહાત્માડસ્માદ્, યદિ કોડપિ કથગ્ચન ॥ ૧૫
- દૂરે દૂરતરે વાસ્તુ, ખડ્ગધારોપમં વ્રતમ્ ।
હીનસત્ત્વસ્ય હી ચિન્તા, સ્વોદરસ્યાપિ પૂરણે ॥ ૧૬
- યત્ તદર્થં ગૃહસ્થાનાં, બહુ ચાદુશતાનિ સઃ ।
બહુધા ચ કરોત્યુચ્ચૈઃ, શ્વેવ દૈન્યં પ્રદર્શયન્ ॥ ૧૭
- ત્વમાર્યા ત્વં ચ માતા મે, ત્વં સ્વસા ત્વં પિતુઃ સ્વસા ।
ઈત્યાદિજ્ઞાતિસમ્બન્ધાન્, કુરુતે દૈન્યમાશ્રિતઃ ॥ ૧૮
- અહં ત્વદીયપુત્રોડસ્મિ, કવલૈસ્તવ વર્ધિતઃ ।
તવ ભાગહરશ્ચૈવ, જીવકસ્તે તવેહકઃ ॥ ૧૯
- એવમાદીનિ દૈન્યાનિ, ફ્લીબઃ પ્રતિજનં મુહુઃ ।
કુરુતે નૈકશસ્તાનિ, કઃ પ્રકાશયિતું ક્ષમઃ ? ॥ ૨૦
- આગમે યોગિનાં યા તુ, સૈંહી વૃત્તિઃ પ્રદર્શિતા ।
તસ્યાસ્ત્રસ્યતિ નામ્નાપિ, કા કથાયરણે પુનઃ ? ॥ ૨૧

કિન્તુ સાતૈકલિપ્સુઃ સ, વસ્ત્રાહારાદિમૂર્ચ્યા ।	
કુર્વાણો મન્ત્રતન્ત્રાદિ, ગૃહવ્યાપ્તિં ચ ગેહિનામ્ ॥	૨૨
કથયંશ્ચ નિમિત્તાઘં, લાભાલાભં શુભાશુભમ્ ।	
કોટિં કાકિણિમાત્રેણ, હારયેત્ સ્વં વ્રતં ત્યજન્ ॥	૨૩
ચારિત્રૈશ્વર્યસમ્પન્નં, પુણ્યપ્રાગભારભાજનમ્ ।	
મૂઢબુદ્ધિર્ન વેત્તિ સ્વં, ત્રૈલોક્યોપરિવર્તિનમ્ ॥	૨૪
તતશ્ચ ભિક્ષુકપ્રાયં, મન્યમાનો વિપર્યયાત્ ।	
ભાવનિઃસ્વધનેશાનાં, લલનાનિ કરોત્યસૌ ॥	૨૫
પ્રશાન્તસ્ય નિરીહસ્ય, સદાનન્દસ્ય યોગિનઃ ।	
ઈન્દ્રાદયોઽપિ તે રક્ષક-, પ્રાયાઃ સ્યુઃ કિમુતાપરાઃ ? ॥	૨૬
કિં વિભુત્વેન કિં ભોગૈઃ કિં સૌન્દર્યેણ કિં શ્રિયા ।	
કિં જીવિતેન જીવાનાં, દુઃખં ચેત્ પ્રગુણં પુરઃ ॥	૨૭
નાર્થ્યતે યાવદૈશ્વર્યં, તાવદાયાતિ સમ્મુખમ્ ।	
યાવદભ્યર્થ્યતે તાવત્, પુનર્યાતિ પરાઙ્મુખમ્ ॥	૨૮
અધૈર્યાદિવિચાર્યેદ-, મિચ્છાવ્યાકુલમાનસઃ ।	
હા હા હેતિ તદર્થં સ, ધાવન્ ધાવન્ ન ખિદ્યતે ॥	૨૯
સ્થિરો ધીરસ્તુ ગમ્ભીરઃ, સમ્પત્સુ ચ વિપત્સુ ચ ।	
બાધ્યતે ન ચ હર્ષેણ, વિષાદેન ન ચ ક્વચિત્ ॥	૩૦
યે સિદ્ધા યે ચ સેત્સ્યન્તિ, સર્વે સત્ત્વે પ્રતિષ્ઠિતાઃ ।	
સત્ત્વં વિના હિ સિદ્ધિર્ન, પ્રોક્તા કુત્રાપિ શાસને ॥	૩૧
એવમેવ સુખેનૈવ, સિદ્ધ્યન્તિ યદિ કૌલિકાઃ ।	
તદ્ ગૃહસ્થાદયોઽપ્યેતે, કિં ન સિદ્ધ્યન્તિ કથ્યતામ્ ॥	૩૨

સુખાભિલાષિણોડત્યર્થ, ગ્રસ્તા ઋદ્ધ્યાદિગૌરવૈઃ ।	
પ્રવાહવાહિનો હ્યત્ર, દશ્યન્તે સર્વજન્તવઃ ॥	૩૩
એવમેવ સુખેનૈવ, સિદ્ધિર્યદિ ચ મન્યતે ।	
તત્રાપ્તૌ સર્વજન્તૂનાં, તદા રિક્તો ભવેદ્ ભવઃ ॥	૩૪
લોકેડપિ સાત્ત્વિકેનૈવ, જીયતે પરવાહિની ।	
ઉદ્ધૂલિકોડપિ નાન્યેષાં, દશ્યતેડહ્નાય નશ્યતામ્ ॥	૩૫
લોકોત્તરાન્તરજ્ઞસ્ય, મોહસૈન્યસ્ય તં વિના ।	
સમ્મુખં નાપરૈઃ સ્થાતું, શક્યતે નાત્ર કૌતુકમ્ ॥	૩૬
સર્વમજ્ઞસ્ય દીનસ્ય, દુષ્કરં પ્રતિભાસતે ।	
સત્ત્વૈકવૃત્તિવીરસ્ય, જ્ઞાનિનઃ સુકરં પુનઃ ॥	૩૭
દ્વિત્રાસ્ત્રિ-ચતુરા વાપિ, યદિ સર્વજગત્યપિ ।	
પ્રાપ્યન્તે ધૈર્યગામ્ભીર્યૌ-, દાર્યાદિગુણશાલિનઃ ॥	૩૮
બાહુલ્યેન તદાભાસ-, માત્રા અપિ કલૌ કુતઃ ।	
બુસપ્રાયૈસ્તુ લોકોડયં, પૂરિતો ભવપૂરકૈઃ ॥	૩૯
માનુષ્યં દુર્લભં લબ્ધ્વા, યે ન લોકોત્તરં ફલમ્ ।	
ગૃહ્ણન્તિ સુખમાયત્યાં, પશવસ્તે નરા અપિ ॥	૪૦
તત્પુનર્મોક્ષદો ધર્મઃ, શીલાજ્ઞવહનાત્મકઃ ।	
પ્રતિસ્રોતઃપ્લવાત્ સાધ્યઃ સત્ત્વસારૈકમાનસૈઃ ॥	૪૧
તતઃ સત્ત્વમવષ્ટભ્ય, ત્યક્ત્વા કુગ્રાહિણાં ગ્રહમ્ ।	
ક્રિયતાં ભોઃ ! સુધર્મસ્ય, કરણાયોદ્યમઃ સદા ॥	૪૨

(પગ્થમઃ પ્રસ્તાવઃ)

ભાવશુદ્ધિજનકોપદેશઃ

- કાયેન મનસા વાયા, યત્કર્મ કુરુતે યદા ।
સાવધાનસ્તદા તત્ત્વ-, ધર્માન્વેષી મુનિર્ભવેત્ ॥ ૧
- ઈષ્ટાનિષ્ટેષુ ભાવેષુ, સદા વ્યગ્રં મનો મુનિઃ ।
સમ્યક્નિશ્ચયતત્ત્વજ્ઞઃ, સ્થિરીકુર્વીત સાત્ત્વિકઃ ॥ ૨
- અશુભં વા શુભં વાપિ, સ્વસ્વકર્મફલોદયમ્ ।
ભુજ્જનાનાં હિ જીવાનાં, હર્તા કર્તા ન કશ્ચન ॥ ૩
- મૃતપ્રાયં યદા ચિત્તં, મૃતપ્રાયં યદા વપુઃ ।
મૃતપ્રાયં યદાઽક્ષાણાં, વૃન્દં પક્વં તદા સુખમ્ ॥ ૪
- આજન્માજ્ઞાનચેષ્ટાઃ સ્વા, નિન્દ્યાસ્તાઃ પ્રાકૃતૈરપિ ।
વિચિન્ત્ય મૂઢ ! વૈદગ્ધ્ય-, ગર્વં કુર્વન્ન લજ્જસે ॥ ૫
- નિરુન્ધ્યાશ્ચિત્તદુર્ધ્યાનં, નિરુન્ધ્યાદયતં વયઃ ।
નિરુન્ધ્યાત્ કાયચાપલ્યં, તત્ત્વતલ્લીનમાનસઃ ॥ ૬
- દિનાતિવાહિકાં કષ્ટાં, દૃષ્ટ્વા બન્ધાદિદુઃખિનામ્ ।
રુદ્ધમેકાન્તમૌનાભ્યાં, તપંશ્ચિત્તં સ્થિરીકુરુ ॥ ૭
- મુનિના મસૃણં શાન્તં, પ્રાજ્ઞલં મધુરં મૂઢુ ।
વદતા તાપલેશોઽપિ, ત્યાજ્યઃ સ્વસ્ય પરસ્ય ચ ॥ ૮
- કોમલાપિ સુસામ્યાપિ, વાણી ભવતિ કર્કશા ।
અપ્રાજ્ઞલાસ્ફુટાત્યર્થ, વિદગ્ધા ચર્વિતાક્ષરા ॥ ૯
- ઔચિત્યં યે વિજ્ઞાનન્તિ, સર્વકાર્યેષુ સિદ્ધિદમ્ ।
સર્વપ્રિયક્રુરા યે ચ, તે નરા વિરલા જને ॥ ૧૦

ઔચિત્યં પરમો બન્ધુ-, રૌચિત્યં પરમં સુખમ્ । ધર્માદિમૂલમૌચિત્ય-, મૌચિત્યં જનમાન્યતા ॥	૧૧
કર્મબન્ધદૃઢશ્લેષં, સર્વસ્યાપ્રીતિકં સદા । ધર્માર્થિના ન કર્તવ્યં, વીરેણ જટિનિ યથા ॥	૧૨
બીજભૂતં સુધર્મસ્ય, સદાચારપ્રવર્તનમ્ । સદાચારં વિના સ્વૈરિ-, ઇયુપવાસનિભો હિ સઃ ॥	૧૩
મૂર્તો ધર્મઃ સદાચારઃ, સદાચારોડક્ષયો નિધિઃ । દૃઢં ધૈર્યં સદાચારઃ, સદાચારઃ પરં યશઃ ॥	૧૪
લોભમુન્મૂલયન્મૂલા-, દપ્રમત્તો મુનિઃ સદા । ક્ષાયોપશમિકે ભાવે, સ્થિતોડનુત્સુક્તાં વ્રજેત્ ॥	૧૫
સંસારસરણિર્લોભો, લોભઃ શિવપથાયલઃ । સર્વદુઃખખનિર્લોભો, લોભો વ્યસનમન્દિરમ્ ॥	૧૬
શોકાદીનાં મહાકન્દો, લોભઃ ક્રોધાનલાનિલઃ । માયાવલ્લિસુધાકુલ્યા, માનમત્તેભવારુણી ॥	૧૭
ત્રિલોક્યામપિ યે દોષા-, સ્તે સર્વે લોભસમ્ભવાઃ । ગુણાસ્તથૈવ યે કેડપિ, તે સર્વે લોભવર્જનાત્ ॥	૧૮
નૈરપેક્ષ્યાદનૌત્સુક્ય-, મનૌત્સુક્યાચ્ચ સુસ્થતા । સુસ્થતાચ્ચ પરાનન્દ-, સ્તદપેક્ષાં ક્ષયેદ્ મુનિઃ ॥	૧૯
અધર્મો જિહ્મતા યાવદ્, ધર્મઃ સ્યાદ્ યાવદાર્જવમ્ । અધર્મધર્મયોરેતદ્, દ્વયમાદિમકારણમ્ ॥	૨૦
સુખમાર્જવશીલત્વં, સુખં નીચૈશ્ચ વર્તનમ્ । સુખમિન્દ્રિયસન્તોષઃ, સુખં સર્વત્ર મૈત્ર્યકમ્ ॥	૨૧

સન્તુષ્ટં સરલં સોમં, નમ્રં તં કૂરગડ્ડુકમ્ ।
 ધ્યાયન્ મુનિં સદા ચિત્તે, કો ન સ્યાચ્ચન્દ્રનિર્મલઃ ? ॥ ૨૨
 સુકુમારસુરપેણ, શાલિભદ્રેણ ભોગિના ।
 તથા તપ્તં તપો ધ્યાયન્, ન ભવેત્ કસ્તપોરતઃ ? ॥ ૨૩
 કિં ન ચેતયસે મૂઢ ? , મૃત્યુકાલેઽપ્યુપસ્થિતે ।
 વિષયેષુ મનો યત્તે, ધાવત્યેવ નિરઙ્કુશમ્ ॥ ૨૪
 જીવિતે ગતશેષેઽપિ, વિષયેચ્છાં વિયોજય તે ।
 ચેત્ તપઃપ્રગુણં ચેત-, સ્તતઃ કિઞ્ચિદ્ ન હારિતમ્ ॥ ૨૫
 કૂટજન્માવતારં સ્વં, પાપોપાયૈશ્ચ સઙ્કુલમ્ ।
 વ્યર્થં નીત્વા બતાઘાપિ, ધર્મે ચિત્તં સ્થિરીકુરુ ॥ ૨૬
 અનન્તાન્ પુદ્ગલાવર્તાન્, આત્મન્નેકેન્દ્રિયાદિષુ ।
 બ્રાન્તોઽસિ ચ્છેદભેદાદિ-, વેદનાભિરભિદ્રુતઃ ॥ ૨૭
 સામ્રતં તુ દઢીભૂય, સર્વદુઃખદવાનલમ્ ।
 વ્રતદુઃખં કિયત્કાલં, સહ મા મા વિષીદ ભોઃ ॥ ૨૮
 ઉપદેશાદિના કિઞ્ચિત્, કથઞ્ચિત્ કાર્યતે પરઃ ।
 સ્વાત્મા તુ સ્વહિતે યોક્તું, મુનીન્દ્રૈરપિ દુષ્કરઃ ॥ ૨૯
 યદા દુઃખં સુખત્વેન, દુઃખત્વેન સુખં યદા ।
 મુનિર્વેત્તિ તદા તસ્ય, મોક્ષલક્ષ્મીઃ સ્વયંવરા ॥ ૩૦
 સર્વં વાસનયા દુઃખં, સુખં વા પરમાર્થતઃ ।
 મ્લાયત્યસ્ત્રેક્ષણેઽપ્યેકો, હતોઽપ્યન્યસ્તુ તુષ્યતિ ॥ ૩૧
 સુખમગ્નો યથા કોઽપિ, લીનઃ પ્રેક્ષણકાદિષુ ।
 ગતં કાલં ન જાનાતિ, તથા યોગી પરેઽક્ષરે ॥ ૩૨

- મૃગમિત્રો યદા યોગી, વનવાસસુખે રતઃ ।
તદા વિષયશર્મેચ્છા-, મૃગતૃષ્ણા વિલીયતે ॥ ૩૩
- વને શાન્તઃ સુખાસીનો, નિર્દ્વન્દ્વો નિષ્પરિગ્રહઃ ।
પ્રાપ્નોતિ યત્સુખં યોગી, સાર્વભૌમોડપિ તત્ક્રુતઃ ॥ ૩૪
- જન્મભૂત્વાત્ પુલિન્દાનાં, વનવાસે યથા રતિઃ ।
તથા વિદિતતત્વાનાં, યદિ સ્યાત્ કિમતઃ પરમ્ ॥ ૩૫
- એકો ગર્ભસ્થિતો જાત, એક એકો વિનઙ્ક્ષ્યસિ ।
તથાપિ મૂઢ ! પત્ન્યાદીન્, કિં મમત્વેન પશ્યસિ ? ॥ ૩૬
- પાપં કૃત્વા સ્વતો ભિન્નં, કુટુમ્બં પોષિતં ત્વયા ।
દુઃખં સહિષ્યસે સ્વેન ભ્રાન્તોડસિ હા ભવાન્તરે ? ॥ ૩૭
- ચલં સર્વં ક્ષણાદ્ વસ્તુ, દશ્યતેડથ ન દશ્યતે ।
અજરામરવત્ પાપં, તથાપિ કુરુષે કથમ્ ॥ ૩૮
- સપ્તધાતુમયે શ્લેષ્મ-, મૂત્રાઘશુચિપૂરિતે ।
શરીરકેડપિ પાપાય, કોડયં શૌચાગ્રહસ્તવ ? ॥ ૩૯
- શારીરમાનસૈર્દુઃખૈ-, બહુધા બહુદેહિનઃ ।
સંયોજ્ય સામ્પ્રતં જીવ !, ભવિષ્યસિ કથં સ્વયમ્ ॥ ૪૦
- ધર્મં ન કુરુષે મૂર્ખ !, પ્રમાદસ્ય વશંવદઃ ।
કલ્યે હિ ત્રાસ્યતે કસ્ત્વાં, નરકે દુઃખવિહ્વલમ્ ॥ ૪૧
- કન્ધરાબદ્ધપાપાશ્મા, ભવાબ્ધૌ યદ્યધોગતઃ ।
કવ ધર્મરજજુસમ્પ્રાપ્તિઃ પુનરુચ્છલનાય તે ॥ ૪૨
- દુઃખકૂપેડત્ર સંસારે, સુખલેશભ્રમોડપિ યઃ ।
સોડપિ દુઃખસહસ્રેણા-નુવિદ્ધોડતઃ ક્રુતઃ સુખમ્ ? ॥ ૪૩

દુઃખિતાનખિલાઞ્જન્તૂન્, પશ્યતીહ યથા યથા ।	
તથા તથા ભવસ્યાસ્ય, વિશુદ્ધાત્મા વિરજયતિ ॥	૪૪
સંસારાવર્તનિર્મગ્નો, ઘૂર્ણમાનો વિચેતનઃ ।	
અથ એવ જનો યાતિ, નિકટેઽપિ તટે હહા ॥	૪૫
તિર્યગ્ગોઽયં યથાચ્છિન્દન્, નદ્યાઃ સ્યાત્ પારગઃ સુધીઃ ।	
ભવસ્યાપિ તથોત્સર્ગા-, પવાદકુશલો મુનિઃ ॥	૪૬
એભિઃ સર્વાત્મના ભાવૈ-, ભાવિતાત્મા શુભાશયઃ ।	
કામાર્થવિમુખઃ શૂરઃ, સુધર્મેકરતિર્ભવેત્ ॥	૪૭
ઇતિ તત્ત્વોપદેશૌઘ-ક્ષાલિતામલમાનસઃ ।	
નિર્દ્વન્દ્વ ઉચિતાચારઃ, સર્વસ્યાનન્દદાયકઃ ॥	૪૮
સ્વસ્વરૂપસ્થિતઃ પીત્વા, યોગી યોગરસાયનમ્ ।	
નિઃશેષક્લેશનિર્મુક્તં, પ્રાપ્નોતિ પરમં પદમ્ ॥	૪૯

પણિતશ્રીપાર્શ્વનાગગણિવિરચિતમ્

॥ આત્માનુશાસનમ્ ॥

સકલત્રિભુવનતિલકં, પ્રથમં દેવં પ્રણમ્ય સર્વજ્ઞમ્ ।	
આત્માનુશાસનમહં, સ્વપરહિતાય પ્રવક્ષ્યામિ ॥	૧
સમવિષમભિત્તિયોગે, વિવિધોપદ્રવયુતેઽતિબીભત્સે ।	
અહિવૃશ્યિકગોધેરક-કૃકલાસગૃહોલિકાકીર્ણે ॥	૨
કારાવેશ્મનિવાસે, ભૂશયનં જનવિમદ્દર્શકોયઃ ।	
સાધિક્ષેપાલાપાઃ, શીતાતપવાતસન્તાપાઃ ॥	૩

મૂત્રપુરીષનિરોધઃ, ક્ષુત્તૃટ્પીડાવિનિદ્રતાભીતિઃ ।
 અર્થક્ષતિરન્યદપિ ચ, ચિત્તવપુઃ ક્લેશકૃત્પ્રચુરમ્ ॥ ૪
 અનુભૂતં સકલમિદં, પૂર્વાર્જિતકર્મપરિણતિવશેન ।
 સંસારે સંસરતા, પ્રત્યક્ષં જીવ ! ભવતેહ ॥ ૫
 મનસાપિ ન વૈરાગ્યં, વ્રજસિ મનાગપિ તથાપિ મૂઢાત્મનૃ ! ।
 ગુરુકર્મપ્રાગભારા-વેષ્ટિત ! નિર્નષ્ટસચ્ચેષ્ટ ! ॥ ૬
 ઉદ્વિજસે દુઃખેભ્યઃ, સમીહસે સર્વદૈવ સૌખ્યાનિ ।
 અથ ચ ન કરોષિ તત્ત્વં, યેન ભવત્યભિમતં સકલમ્ ॥ ૭
 યજજીવ ! કૃતં ભવતા, પૂર્વં તદ્દુપાગતં તવેદાનીમ્ ।
 કિં કુરુષે પરિતાપં, સહ મનસઃ પરિણતિં કૃત્વા ॥ ૮
 યદિ ભોઃ પૂર્વાચરિતૈરશુભૈઃ, સંઘૈકિતં તવાશર્મ ।
 તત્કિં પરે પ્રકુપ્યસિ, સમ્યગભાવેન સહ સર્વમ્ ॥ ૯
 મા વ્રજ ખેદં મા ગચ્છ, દીનતાં મા કુરુ ક્વ ચિત્કોપમ્ ।
 તત્પરિણમત્યવશ્યં, યદાત્મનોપાજિર્જિતં પૂર્વમ્ ॥ ૧૦
 સુખદુઃખાનાં કર્તા, હર્તાડપિ ન કોડપિ કસ્યચિજજન્તોઃ ।
 ઈતિ ચિન્તય સદ્બુદ્ધ્યા, પુરાકૃતં ભુજયતે કર્મ ॥ ૧૧
 તત્પ્રાર્થિતમપિ યત્નાન્, ન ભવેદિહ યન્ન પૂર્વવિહિતં સ્યાત્ ।
 મનસિ ન કાર્યઃ શોકો, યદ્ભાવ્યં તદ્બલાદ્ભવતિ ॥ ૧૨
 ક્રિયતે નૈવ વિષાદો, વિપત્સુ હર્ષો ન ચૈવ સમ્પત્સુ ।
 ઈત્યેષ સતાં માર્ગઃ, શ્રયણીયઃ સર્વદા ધીરૈઃ ॥ ૧૩
 પૂર્વકૃતસુકૃતદુષ્કૃતવશેન, યદિહ હન્ત સમ્પદો વિપદઃ ।
 આયાન્તિ તદન્યસ્મિન્, કૃતેન કિં રોષદોષેણ ॥ ૧૪

યદિ પૂર્વકર્મવશવર્તિનો, જનાઃ પ્રાપ્નુવન્તિ સુખઃદુઃખમ્ ।
 તદ્દભો નિમિત્તમાત્રં, પરો ભવત્યત્ર કા બ્રાન્તિઃ ॥ ૧૫
 મિત્રં ભવત્યમિત્રં, સ્વજનોડપિ પરો ન બન્ધુરપિ બન્ધુઃ ।
 કર્મકરોડપ્યવિધેયઃ, પુંસાં વિપરાક્ષ્મુખે દૈવે ॥ ૧૬
 ન સ્વામિનો ન મિત્રાન્ન, બાન્ધવાત્પક્ષપાતિનો ન પરાત્ ।
 કિં બહુના કસ્માદપિ, ન સરતિ કાર્યં વિધૌ વિમુખે ॥ ૧૭
 યદિ ગમ્યતે સકાશે, પરસ્ય ચાટૂનિ યદિ વિધીયન્તે ।
 તદપિ સુકૃતેન વિના, કેનાપિ ભવેત્પરિત્રાણમ્ ॥ ૧૮
 આયાન્તિ બલવતામપિ, યદિ વિપદો દેવદાનવાદીનામ્ ।
 તદ્દભો સ્વલ્પતરાયુષિ, નરજન્મનિ કો વિષાદસ્તે ॥ ૧૯
 કસ્ય સ્યાન્ન સ્ખલિતં, પૂર્ણાઃ સ્વે મનોરથાઃ કસ્ય ।
 કસ્યેહ સુખં નિત્યં, દેવેન ન ખણિતઃ કો વા ॥ ૨૦
 સ્વચ્છાશયાઃ પ્રકૃત્યા, પરહિતકરણોદ્યતા રતા ધર્મૈઃ ।
 સમ્યદિ નહિ સોત્સેકા, વિપદિ ન મુહ્યન્તિ સત્પુરુષાઃ ॥ ૨૧
 ન સબાધ્યં બહુરુદિતૈર્ન, પૂત્કૃતૈર્નવચિત્તસન્તાપૈઃ ।
 ન કૃતૈર્દીનાલાપૈઃ, પુરાકૃતાત્ કર્મણો મુક્તિઃ ॥ ૨૨
 બહુવિવિધાપન્મધ્યે, ક્ષણમપિ યજ્જીવ્યતે તદાશ્ચર્યમ્ ।
 ન ચિરં ક્ષુધિતમુખસ્થં, સરસફલમચર્વિતં તિષ્ઠેત્ ॥ ૨૩
 નૂનં સમેડપિ યત્ને, ભાવ્યં યદ્ યસ્ય તસ્ય તદ્ ભવતિ ।
 એકસ્ય વિભવલાભઃ, છેદઃ પ્રત્યક્ષમપરસ્ય ॥ ૨૪
 વિકટાટવ્યામટનં, શૈલારોહણમપાંનિધેસ્તરણમ્ ।
 ક્રિયતે ગુહાપ્રવેશો, વિહિતાદધિકં કુતસ્તદપિ ॥ ૨૫

યદ્યપિ પુરુષાકારો નિરર્થકો ભવતિ પુણ્યરહિતાનામ્ ।
 ત્યક્તવ્યો નૈવાત્મા, યથોચિતં તદપિ કરણીયમ્ ॥ ૨૬
 તિર્યક્ત્વે મનુજત્વે, નારકભાવે તથા ચ દેવત્વે ।
 ન ચતુર્ગતિકેડપિ સુખં, સંસારે તત્ત્વતઃ કિંચિત્ ॥ ૨૭
 અસ્મિન્નિષ્ટવિયોગા, જન્મજરામરણપરિભવા રોગાઃ ।
 ત્યક્તો યતિભિરસજ્જૈ-સ્તત એવ હ્યેષ સંસારઃ ॥ ૨૮
 યસ્ય કૃતે ત્વં મોહા-દ્વિદધાસ્યવિવેકપાતકં સતતમ્ ।
 ન ભવિષ્યતિ તત્ શરણં, કુટુમ્બકં ધોરનરકેષુ ॥ ૨૯
 ન વિધીયતેડનુબન્ધો, યેનાપગમેડપિ ભવતિ નો દુઃખમ્ ।
 આયાતિ યાતિ લક્ષ્મી-ર્યતોડતિચપલાસ્વભાવેન ॥ ૩૦
 શ્રીજલતરજ્જલતરલા, સન્ધ્યારાગસ્વરૂપમથ રૂપમ્ ।
 ધ્વજપટયપલં ચ બલં, તડિલ્લતોદ્યોતસમમાયુઃ ॥ ૩૧
 યે ચાન્યેડપિ પદાર્થા, દશ્યન્તે કેડપિ જગતિ રમણીયાઃ ।
 તેષામપિ ચારુત્વં, ન વિદ્યતે ક્ષણવિનાશિત્વાત્ ॥ ૩૨
 ન ગજૈર્ન હયૈર્ન રથૈર્ન ભટૈર્ન ધનૈર્ન સાધનૈર્બહુભિઃ ।
 ન ચ બન્ધુભિષગૂદૈર્વૈર્મૃત્યોઃ પરિરક્ષ્યતે પ્રાણી ॥ ૩૩
 વિષયવ્યાકુલિતમના, યસ્ય નિકૃષ્ટસ્ય કારણે વપુષઃ ।
 પીડયસે પ્રાણગણં, તદપિ ન તવ શાશ્વતં મન્યે ॥ ૩૪
 તારુણ્યે નલિનીદલ-સંસ્થિતજલબિન્દુગત્વરે દષ્ટે ।
 વાતાહતદીપશિખા-તરલતરે જીવિતવ્યે ચ ॥ ૩૫
 વિભવે ચ મત્તકરિવર-કર્ણચલે ચગ્ગલે શરીરેડપિ ।
 પાપમશર્મકરં તે, ક્ષણમપિ નો યુજ્યતે કર્તુમ્ ॥ ૩૬

જનની જનકો બ્રાતા, પુત્રો મિત્રં કલત્રમિતરો વા ।
 દૂરીભવન્તિ નિધને, જીવસ્ય શુભાશુભં શરણમ્ ॥ ૩૭
 યત્પરલોકવિરુદ્ધં, યલ્લજજાકરમિહૈવ જનમધ્યે ।
 અન્યાવસ્થાયામપિ, તદકરણીયં ન કરણીયમ્ ॥ ૩૮
 સમ્રાપ્તે નરજન્મનિ, સુદુર્લભે નિજહિતં પરિત્યજ્ય ।
 કિં કલ્મષાણિ કુરુષે દઢાનિ નિજબન્ધનાનીહ ॥ ૩૯
 ભવકોટીષ્વપિ દુર્લભ-મિદ્મુપલભ્યેહ માનુષં જન્મ ।
 યેન ન કૃતમાત્મહિતં, નિરર્થકં હારિતં તેન ॥ ૪૦
 મા ચિન્તય પરિહારાન્, પરવિભવં માભિવાઙ્મ મનસાપિ ।
 મા બ્રૂહિ પરુષવચનં પરસ્ય પીડાકરં કટુકમ્ ॥ ૪૧
 પૈશૂન્યં માત્સર્યં, નિઘૃણતાં કુટિલતામસન્તોષમ્ ।
 કપટં સાહંકારં, મમત્વભાવં ચ વિજહીહિ ॥ ૪૨
 યે વિદધન્ત્યુપતાપં, પરસ્ય લુબ્ધા ધને કૃતાન્યાયાઃ ।
 જીવિતયૌવનવિભવાન્સ્તેષામપિ શાશ્વતા નૈવ ॥ ૪૩
 ઇષ્ટં સર્વસ્ય સુખં, દુઃખમનિષ્ટં વિભાવ્ય મનસીદમ્ ।
 મા ચિન્તય પરપાપં, ક્વચિદધ્યાત્મનિ યથા તદ્વત્ ॥ ૪૪
 કાયેન માનસેન ચ, વચનેન ચ તદ્વદેવ કર્તવ્યમ્ ।
 યેન ભવે વૈરાગ્યં પ્રશાન્તતા તાપશમનં ચ ॥ ૪૫
 વ્યાધિર્ધનસ્ય હાનિઃ પ્રિયવિરહા દુર્ભગત્વમુદ્વેગઃ ।
 સર્વત્રાશાભજ્ઞઃ, સ્ફુટં ભવત્યકૃતપુણ્યસ્ય ॥ ૪૬
 ન ગૃહે ન બહિર્ન જને, ન કાનને નાન્તિકે ન વા દૂરે ।
 ન દિને ચ ક્ષણદાયાં, પાપાનાં ભવતિ રતિભાવઃ ॥ ૪૭

દિવસં ગતં ન રજની, રજની યાતા ન યાતિ દિવસં ચ ।
 દુષ્કૃતિનાં પુરુષાણા-મનન્તદુઃખૌઘતપ્તાનામ્ ॥ ૪૮
 ઈહ જીવતાં પરિભવો, ઘોરે નરકે ગતિર્મૃતાનાન્તુ ।
 કિં બહુના જીવાનાં, પાપાત્સર્વાણિ દુઃખાનિ ॥ ૪૯
 યે સ્વામિનં ગુરું વા, મિત્રં વા વચ્ચયન્તિ વિશ્વસ્તમ્ ।
 અપરં તુ નાસ્તિ તેષાં, નૂનં સુખમુભયલોકેડપિ ॥ ૫૦
 સત્યં જીવેષુ દયા, દાનં લજ્જા જિતેન્દ્રિયત્વં ચ ।
 ગુરુભક્તિઃ શ્રુતમમલં, વિનયો નૃણામલક્ષ્કારઃ ॥ ૫૧
 યદ્ભક્તિઃ સર્વજ્ઞે, યદત્નસ્તત્પ્રણીતસિદ્ધાન્તે ।
 યત્પૂજનં ગુણાનાં, ફલમેતજજીવિતવ્યસ્ય ॥ ૫૨
 ચિન્તયિતામશુચિત્વં, હિતવચનં શૃણ્વતાં શમં દધતામ્ ।
 સન્માનયતાં મુનિજન-મહો નયન્તીહ પુણ્યવતામ્ ॥ ૫૩
 પરિહૃતપરિનિન્દાનાં, સર્વસ્યોપકૃતિકરણનિરતાનામ્ ।
 ધન્યાનાં જન્મેદં, ધર્મપરાણાં સદા વ્રજતિ ॥ ૫૪
 માનુષતામાયુષ્કં, બોધિં ચ સુદુર્લભાં સદાચારમ્ ।
 નીરોગતાં ચ સુકુલે, જન્મ પટુત્વં ચ કરણાનામ્ ॥ ૫૫
 આસાદૈવં સકલં, પ્રમાદતો મા કૃથા વૃથા હન્ત ।
 સ્વહિતમનુતિષ્ઠ તૂર્ણ, યેન પુનર્ભવસિ નો દુઃખી ॥ ૫૬
 સામગ્રીં પરિપૂર્ણા-મવાપ્ય વિદુષા તદેવ કર્તવ્યમ્ ।
 સંસૃતિગહને ભીમે, ભૂયોડપિ ન ભૂયતે યેન ॥ ૫૭
 યાવચ્છરીરપટુતા યાવન્ન જરા ન ચેન્દ્રિયગ્લાનિઃ ।
 તાવન્નરેણ તૂર્ણ સ્વહિતે પ્રત્યુદયમઃ કાર્યઃ ॥ ૫૮

ત્યજ હિંસાં કુરુ કરુણાં, સમ્યક્ સર્વજ્ઞશાસનેડભિહિતામ્ ।
 વિજહીહિ માનમાયા-લોભાનૃતરાગવિદ્વિધાન્ ॥ ૫૯
 ધર્મપરાણાં પુંસાં જીવિતમરણે સદૈવ કલ્યાણમ્ ।
 ઈહ જીવતાં બહુતપઃ, સદ્ગતિગમનં મૃતાનાં ચ ॥ ૬૦
 યદ્વદ્વડૂનાં શશભૃત્, શૈલાનાં મેરૂપર્વતો યદ્વત્ ।
 તદ્વદ્વર્માણામિહ, ધર્મપ્રવરો દયાસારઃ ॥ ૬૧
 અપિ લભ્યતે સુરાજયં, લભ્યન્તે પુરવરાણિ રમ્યાણિ ।
 નહિ લભ્યતે વિશુદ્ધઃ, સર્વજ્ઞોક્તો મહાધર્મઃ ॥ ૬૨
 લાઙ્ગલસહસ્રભિન્નેડપિ, નાસ્તિ ધાન્યં યથોષરે ક્ષેત્રે ।
 તદ્વજ્રજન્તૂનામિહ, ધર્મેણ વિના કુતઃ સૌખ્યમ્ ॥ ૬૩
 યદ્વન્ન તૃષઃ શાન્તિ-ર્જલં વિના ક્ષુધો વિના ચ નાન્નેન ।
 જલદં વિના ન સલિલં ન, શર્મ ધર્માદિતે તદ્વત્ ॥ ૬૪
 સત્સ્વામી સન્મિત્રં, સદ્બન્ધુઃ સત્સુતઃ સત્કલત્રં ચ ।
 સત્સ્વજનઃ સદ્ભૃત્યો ધર્માદિન્યદપિ સત્સર્વમ્ ॥ ૬૫
 અતિનિર્મલા વિશાલા, સકલજનાનન્દકારિણી પ્રવરા- ।
 કીર્તિર્વિદ્યા લક્ષ્મી-ધર્મેણ વિજૃમ્ભતે લોકે ॥ ૬૬
 આરોગ્યં સૌભાગ્યં, ધનાઢ્યતા નાયકત્વમાનન્દઃ ।
 કૃતપુણ્યસ્ય સ્યાદિહ, સદા જયો વાઙ્મિતાવાપ્તિઃ ॥ ૬૭
 સરભસસુરગણસહિતઃ, સુરયોષિજજનિતહર્ષસજ્જીતઃ ।
 સુરલોકે સુરનાથો, ભવતિ હિ પુણ્યાનુભાવેન ॥ ૬૮
 ન કરિષ્યસિ ચેદ્ધર્મ, પુનરાપ્સ્યસિ દુર્ગતૌ વિશેષેણ ।
 દહનચ્છેદનભેદન-તાડનરૂપાણિ દુઃખાનિ ॥ ૬૯

ગચ્છદ્વિભરપિ પ્રાણૈર્બુદ્ધિમતાં તત્ર યુજયતે કર્તુમ્ ।
 ઉભયત્ર યદ્વિરુદ્ધં, દીર્ઘભવભ્રમણકૃદપથ્યમ્ ॥ ૭૦
 અવિવેકિનાં નરાણાં, પુનરિહ જનનં પુનર્ભવે મરણમ્ ।
 કુર્વન્તિ પણ્ડિતાસ્તદ્ ભૂયોડપિ ન ભૂયતે યેન ॥ ૭૧
 કુરુ ભક્તિં ગુણ(જગ)દીશે, તદાગમે ગુરુષુ વિદિતતત્ત્વેષુ ।
 અપવર્ગોપરિ રાગં; સંસારોપરિ વિરાગં ચ ॥ ૭૨
 તત્કિમપિ કુરુ વિદિત્વા, સદ્ગુરુતો જ્ઞાનમુત્તમં ધ્યાનમ્ ।
 યેનેહ પૂજયસે ત્વં, પરત્ર મુક્તિં સમાખ્નોષિ ॥ ૭૩
 યત્ર ન જરા ન મરણં, ન ભવો ન ચ પરિભવો ન ચ કલેશઃ ।
 યોગક્રિયયા જ્ઞાનાત્, ધ્યાનાદાસાદ્યતે મુક્તિઃ ॥ ૭૪
 મત્વૈવં કલિસારં, સંસારમનિત્યતાં ચ જગતોડસ્ય ।
 જ્ઞાનયુતં ધ્યાનં કુરુ, લભસે યેનાક્ષયં મોક્ષમ્ ॥ ૭૫
 ઇતિ પાર્શ્વનાગવિરચિત-મનુશાસનમાત્મનો વિભાવયતામ્ ।
 સમ્યગ્ભાવેન નૃણાં, ન ભવતિ દુઃખં કથજ્ઞિદપિ ॥ ૭૬
 દ્વયર્થલયત્વારિંશત્, સમધિકવત્સરસહસ્રસંખ્યાયામ્ ।
 (૧૦૪૨)
 ભાદ્રપદપૂર્ણિમાસ્યાં બુધોત્તરા ભાદ્રપદિકાયામ્ ॥ ૭૭

શ્રી ચતુર્વિધ સંઘમાં

અભ્યાસના અર્થી કોઈ પણ ભાગ્યશાળીને
“ત્રિભુવન સ્વાધ્યાયમાળા” નીચેના સ્થળેથી ફી ઉપલબ્ધ
થશે.

રૂબરૂ અથવા સોબત જોગ મંગાવી લેવા વિનંતી
ટપાલ, કુરીયર, આંગડિયા દ્વારા મોકલાશે નહિ.

મુંબઈ

પૂર્વી ડાયમંડ, શ્રીજી બીલ્ડીંગ, બીજે માળે,
ઓપેરા હાઉસ, મુંબઈ-૪

સુરત

અસલ, ૩, મણિભદ્ર એપાર્ટમેન્ટ, સુભાષચોક,
આરાધના ભવન માર્ગ, ગોપીપુરા, સુરત-૧

અમદાવાદ

શાહ મનુભાઈ બાલચંદ
પુણ્યરત્ન, સ્મૃતિ એપાર્ટમેન્ટ નં. ૧, ભોંયતળિયે,
વસંતકુંજની બાજુમાં, આમ્રપાલી એપાર્ટમેન્ટની સામે,
પાલડી, અમદાવાદ-૭

આગમજ્ઞાન હિતકર ક્યારે...?

આ આગમ પણ જો સંયમની નિર્મળતા માટે ન ભણાય, સંયમને ખીલવવા માટે ન ભણાય, સંયમની પ્રચારણા આદિના માટે ન ભણાય અને કેવળ માનપાનાદિના માટે જ ભણાય તો કદાચ તેવા પ્રકારના પુણ્યનો યોગ હોય તો માનપાનાદિ મળી રહે, પણ એ માનપાનાદિનો ભોગવટો અંતે ફૂટી નીકળ્યા વિના ન રહે. એવાઓના આત્મા માટે તો આગમજ્ઞાન પણ હિતકર નીવડવાને બદલે હાનિકારક નીવડે; કારણ કે તે જેમ જેમ ભણતો જાય તેમ તેમ તેનો ઘમંડ વધતો જાય. તેનાથી કોઈ ભૂલ થઈ જાય, તેને તે ભૂલ ભૂલ તરીકે દેખાઈ જાય તોય તે પોતાની ભૂલને સુધારે તો નહીં, પણ પોતાના આગમજ્ઞાનના દુરુપયોગ દ્વારા પણ ભદ્રિક જનતાને મૂંઝવે. જ્યાં વિપરીત હેતુ આવ્યો, એટલે ગમે તેવો જ્ઞાની પણ પડતીના માર્ગે પડ્યો સમજો! દુનિયામાં કદાચ એની ચડતી થતી દેખાય તો પણ એ વસ્તુતઃ ચડતીના રસ્તે નથી, પણ પડતીના રસ્તે છે.

પૂ.આ.દેવ શ્રીમદ્ વિજય રામચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ